

TARTU RIIKLIKU ÜLIKOOLI
TOIMETISED

УЧЕННЫЕ ЗАПИСКИ
ТАРТУСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
ACTA ET COMMENTATIONES UNIVERSITATIS TARTUENSIS

547

ÜLEVAADE TRÜ
AMETIÜHINGUORGANISATSIOONI AJALOOST
(1940-1980)

ОЧЕРКИ ИСТОРИИ ПРОФСОЮЗНОЙ
ОРГАНИЗАЦИИ ТАРТУСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
(1940-1980)

Töid NLKP ajaloo alalt XVIII
Труды по истории КПСС XVIII

TARTU RIIKLIKU ÜLIKOOLI TOIMETISED
УЧЕННЫЕ ЗАПИСКИ
ТАРТУСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
ACTA ET COMMENTATIONES UNIVERSITATIS TARTUENSIS
ALUSTATUD 1893.a. VIHK 547 ВЫПУСК ОСНОВАНЫ В 1893.г.

ÜLEVAADE TRÜ
АМЕТИÜHINGUORGANISATSIOONI AJALOOST
(1940-1980)

ОЧЕРКИ ИСТОРИИ ПРОФСОЮЗНОЙ
ОРГАНИЗАЦИИ ТАРТУСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА
(1940-1980)

Tõid NLKP ajaloo alalt XVIII
Труды по истории КПСС XVIII

TARTU 1980

Toimetuskollegium: J. Ant, E. Kivimaa, O. Kuuli,
P. Larin, L. Raid, I. Sevtsuk.

S a a t e k s

NSV Liidu vanimaid kõrgemaid õppeasutusi - Tartu Riiklik Ülikool on jõudnud suure juubeli - 350. aastapäeva kümnisele. Sel puhul tehtavad tagasivaated kajastavad alma mater'i teeneid teaduste edendamises ja levitamises, üha uute ja uute haritlaspõlvkondade õpetamises ning kasvatamises, samuti eesrindliku ühiskondliku mõtte edasiviimises. Et sotsialistlikus ühiskonnas on aga tööalased saavutused lahutamatult seotud ühiskondlike organisatsioonide arengu ja tegevusega, siis kujunes vajadus teha üldkättesaadavaks ka koondülevaated ülikooli partei-, komsomol- ja ametiühinguorganisatsiooni ajaloost, millest käesolevas vihikus astub lugeja ette viimane.

Uurimus hõlmab ajavahemikku revolutsioonilise 1940. aasta juunist kuni tänapäevani, mil ametiühinguorganisatsioonid edukalt realiseerivad Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXV kongressi poolt antud programmilisi tegevussuundi, mille põhialused rajanevad V. I. Lenini õpetusele, kes nägi ametiühingutes eelkõige juhtimise, majandamise ja kommunisti kooli, kus teostub revolutsioonilise partei side töötajate kõige laiemate hulkadega.

Kuna Nõukogudema ametiühingud tegutsevad V. I. Lenini juhendite kohaselt parteiorganisatsiooni järjekindlal suunamisel, siis on ka TRÜ ametiühinguorganisatsiooni tegevuse periodiseerimisel lähtunud partei ajaloo periodiseerimise põhimõtetest: kavandasid ju NLKP ajaloolised kongressid ja paljud NLKP Keskkomitee pleenumid ka ametiühingute peamised arengu- ja tegevussuunad.

Uurimus valmis TRÜ NLKP ajaloo kateedri õppejõudude ühisel ettevõttel. Selle autoriteks on ajalookandidaadid V. Ruus (käsitleb ajavahemikku 1940 - 1941), L. Möldre (1944 - 1951), H. Dsiis (1952 - 1958), I. Rajasalu (1966 - 1971) ja V. Kalits (1971 - 1980); allakirjutanu vaatles aastaid 1959 - 1965. Allikmaterjalid pärinevad valdavalt Tartu Riikliku Ülikooli

Arhiivist (edaspidi - TRÜA) ja EKP Keskkomitee Partei Ajaloo Instituudi Parteiarhiivist (edaspidi - EKPA), palju on kasutatud vaadeldud aastate ametiühingujuhtide ja -aktivistide suulisi mälestusi jt. allikaid.

Vaadeldud aastatel tegeles TRÜ ametiühinguorganisatsioon väga laia küsimuste ringiga, millest mõnedki tõusetusid eri aastatel erinevatest aspektidest, kõnelemata juba väiksematest rõhuasetustest. Uurimuse koostajad on kõigest sellest püüdnud tabada peamist, välja tuua organisatsiooni põhilised tegevusliinid ja meetodid. Kuivõrd allikad ning vaadeldud perioodide organisatsiooni struktuurilised erinevused seda võimaldavad, on püütud juhinduda kronoloogilisest printsiibist.

L. Raid

ESIMESED SAMMUD.
TRÜ AMETIÜHINGUORGANISATSIOON 1940. - 1941. a.

V. Ruus

1940. aasta sotsialistlik revolutsioon tõi uue sisu ka ametiühingute tegevusse. Revolutsioonilised ametiühingud olid Eestimaa Kommunistliku Partei lähimateks abilisteks 1940. aasta sotsialistliku revolutsiooni läbiviimisel ja jäid selleks ka sotsialistlikus ümberkorraldustöös. Juba 1940. aasta juunis-juulis alustati ametiühingute reorganiseerimisega uute ülesannete kohaselt. 1940. aasta augustis otsustas Eesti Ametiühingute Keskliit moodustada seniste killustatud ning sageli väikeste ametiühinguorganisatsioonide asemel 21 ametiühingut rahvamajanduse ja kultuuri tähtsamate alade järgi. Eeskujuks võeti NSV Liidu ametiühingute struktuur. Vastavalt sellele nähti samuti ette ametiühingu organiseerimine vabariigi kõrgkoolides.

1940. aasta juulis alustati organiseerimistööd ka Tartu ülikoolis. EKP Tartu Komitee liikmelt I. Kruusilt saadud ülesande kohaselt hakkasid üliõpilased A. Koik ja V. Tenno tegema ettevalmistusi ametiühingu ajutise komitee moodustamiseks.¹ See oli seda vajalikum, et senises ülikoolis ametiühing puudus. Üliõpilasorganisatsiooni kujundamiseks, kirjutas ajaleht "Noorte Hää", tuleb vajalikuks pidada, et üliõpilane "organiseeruks laial ametiühingulisel alusel, pidades tihedat sidet töörahva organisatsioonidega"². 1940. aasta juuli-augustikuu jooksul selgitati välja ajutise komitee kandidaadid ning 1940. aasta septembris moodustati EKP Tartu ülikooli algorganisatsiooni eestvõttel seitsmeliikmeline ajutine üliõpilaskomitee esimese üliõpilaste ametiühinguorganisatsiooni asutamiseks.³ Ajutisse komiteesse kuulusid

¹ V. Tennolt saadud andmeil.

² "Noorte Hää", 1940, 22. september.

³ "Tartu Kommunist", 1940, 16. oktoober.

Üliõpilased-kommunistid A. Koik, E. Taat, S. Siimer, F. Issak, A. Jassman jt. Üliõpilaste ametiühing pidi kujunema peamiseks üliõpilaste omaalgatuslikuks organisatsiooniks ning see peeti peale pikki vaidlusi vajalikuks organiseerida õppejõudude ja teenistujate organisatsioonist eraldi.

Ametiühingusse astuda soovijate avaldused vaatas läbi ajutine komitee, kes esitas need 1940. a. sügisel moodustatud Hariduse- ja Kunstiteaduskondade Ametiühingu juhatusele kinnitamiseks. Esialgul toimus ametiühingusse vastuvõtt range poliitilise valiku alusel, kusjuures ametiühingusse vastuvõetute nimekirja pandi avalikult välja. 16. oktoobriks 1940 oli TRÜ⁴ ametiühinguorganisatsiooni astumiseks esitatud üle tuhande avalduse,⁵ oktoobris oli vastu võetud 385 üliõpilast.

Üliõpilaste ametiühingu komitee valimised toimusid 24. oktoobril 1940. Kuigi endised korporandid püüdsid luua nõukogude võimu poolt likvideeritud korporatsioonide asemele oma ametiühinguorganisatsiooni või viia valitavasse ametiühingukomiteesse sisse oma esindajaid, valiti üliõpilaste ametiühingu komiteesse pingelises valimisvõitluses põhiliselt ajutise komitee liikmed, kommunistid ja kommunistlikud noored. Komitee esimeheks sai õigusteaduskonna üliõpilane A. Koik (hiljem arstiteaduskonna üliõpilane K. Raidväli), sekretäriks senine majandusteaduskonna üliõpilane V. Tenno. Komiteesse kuulusid veel üliõpilased E. Vahkal, E. Kirss, V. Virkoja jt.⁶

Intensiivse organiseerimistöö tulemusena kasvasid nüüd ametiühingu read iga päevaga. Kui 1940. aasta novembris oli üliõpilaste ametiühingus 952 liiget, siis sügissemestri lõpuks oli vastu võetud juba 1307 liiget.⁷ 15. veebruaril 1941 ühendas ametiühing 1578 üliõpilast ehk 74 % kogu siinsest üliõpilaskonnast.⁸ 19. oktoobrist kuni 20. detsembrini 1940

⁴ Seoses uuele põhikirjale üleminekuga 9. oktoobril 1940 hakati Tartu ülikooli nimetama Tartu Riiklikuks Üliõpilaskooliks.

⁵ "Tartu Kommunist", 1940, 16. oktoober.

⁶ V. Tennolt ja Z. Saarelt saadud andmeil.

⁷ EKPA, f. 1, nim. 1, s.-ü. 28, l. 93.

⁸ ENSV ORKA, f. R-14, nim. 1, s.-ü. 437, l. 64.

moodustati ka õppejõude ja teenistujaid ühendav TRÜ teenistujate ametiühing eesotsas assistent E. Talvikuga. Juhatusse kuulusid veel prof. H. Riikoja, A. Tomingas, A. Kipper, A. Humal jt.⁹

Üliõpilaste ametiühingu töö plaanipärasemaks ja edukamaks muutmise huvides moodustati 1941. aasta algul kõikides teaduskondades ametiühingubürood.¹⁰ Nii komitee kui büroode juures moodustati kolm komisjoni: õppetöö, massilise kultuuritöö ja majanduskomisjon.¹¹ Teaduskondade büroode ülesandeks jäi seinalehtede väljaandmine, poliithariduslike referaatide organiseerimine ja läbiarutamine, õppemetoodiliste nõupidamiste läbiviimine, isetegevusõhtute korraldamine ja mitmed teised üritused.¹² Koos dekanaatidega kontrolliti õppetöö edukust ja määrati kindlaks õppemaksust vabastatute ja stipendiaatide koosseis sotsiaalse seisundi ja õppeedukuse alusel.¹³

Koos komsomoliorganisatsiooniga moodustas ametiühing ka isetegevusringe, näiteks oli 1940. aasta lõpuks loodud muusika-, kirjandus- ja kunstiring. Organiseeriti samuti male- ja spordiring, kus korraldati võistlusi ja VTK-normide täitmist.¹⁴ Kesksel ajal üliõpilaskonna poliitilisel kasvatamisel kujunes marksismi-leninismi ring, mis organiseeriti 1. detsembril 1940. See ring korraldas järjekindlalt referaatkoosolekuid, kusjuures referentideks olid ringi liikmed ja võimaluse korral ka marksismi-leninismi jt. kateedrite õppejõud. Referaatide teemadeks olid näiteks "Kapitalismi laostumine ja sotsialistliku ühiskonna tõus", "Dialektilisest ja ajaloolisest materialismist", "Usk ja poliitika".¹⁵ Ringi tööst võttis keskmiselt osa 30 - 40 üliõpi-

⁹ E. Talvikult ja J. Mällilt saadud andmeil.

¹⁰ "Nõukogude Kõrgem Kool", 1941, nr. 2, lk. 122.

¹¹ "Nõukogude Kõrgem Kool", 1941, nr. 4, lk. 249.

¹² Vt. J. K a l i t s . EKP tegevus Tartu ülikooli kujudamisel nõukogude kõrgemaks kooliks (1940-1941). - TRÜ toimetised. V. 173. Tõid NLKP ajaloo alalt III. Tartu, 1965, lk. 97.

¹³ EKPA, f. 1, nim. 1, s.-ü. 58, l. 97.

¹⁴ Sealsamas.

¹⁵ Vt. J. K a l i t s . EKP tegevus Tartu ülikooli kujudamisel nõukogude kõrgemaks kooliks (1940-1941), lk. 97.

last, kusjuures referaatide arutelu kestis sageli poole ööni. Populaarseimaks esinejaks ringis oli prof. A.-T. Kliiman. Tegutses ka kõneoskuse ring õppejõud V. Adamsi juhtimisel. Anti välja ametiühingukomitee seinalehte "Nõukogude Üliõpilane".

Poliitiline tegevus aktiveerus ülikooli ametiühinguorganisatsioonis tervikuna seoses Eesti NSV saadikute valimisega NSV Liidu Ülemnõukogusse. TRÜ üliõpilaste ametiühingu komitee ja ELKNÜ Tartu Riikliku Ülikooli büroo korraldusel toimusid 1940. aasta detsembris teaduskondades üliõpilaste valimiseelsed koosolekud, kus toetati käitiste ja organisatsioonide poolt ülesseatud saadikukandidaate.¹⁶ Grupp arstiteaduskonna I kursuse üliõpilasi avaldas ajakirjanduses üleskutse, milles kutsuti kõiki üliõpilasi aktiivselt valimiskampaaniast osa võtma.¹⁷ Paljud üliõpilased ja õppejõud tegutsesid agitaatorite ja propagandistidena.

TRÜ ametiühinguorganisatsiooni liikmed osalesid aktiivselt ka paljudes teistes riiklikes üritustes ja tähtpäevade tähistamisel. Nii kutsuti kollektiivi kõiki liikmeid osa võtma 1. mai demonstratsioonidest, milleks teenistujate ja üliõpilaste ametiühing asusid isegi sotsialistlikku võistlusse.¹⁸ Abistati maatöörahvast kevadkülvi läbiviimisel, võeti aktiivselt osa nõukogude ajakirjanduse levitamisest ning kolmanda viisaastaku riigilaenu tellimisest. Üheks viimaseks hästi õnnestunud poliithariduslikuks ürituseks, nagu nähtub informatsioonist EKP Tartumaa Komiteele, olid teaduskondades 15. mail 1941 läbiviidud ametiühingukoosolekud, kus V. Telling kõneles rahvusvahelisest olukorrast, prof. P. Tarvel rahvusküsimusest ja üliõpilane A. Tohver propaganda-tööst.¹⁹ Ametiühingulise töö kogemuste vahetamiseks sõlmiti sidemed Moskva ja Leningradi kõrgkoolidega.

Esimese TRÜ ametiühinguorganisatsiooni hoogsas, uusi sihte ja aluseid rajava tegevuse katkestas alanud Suur Isamaasõda.

¹⁶ Vt. "Tartu Kommunist", 1940, 20. detsember.

¹⁷ "Noorte Häääl", 1940, 30. november.

¹⁸ Vt. "Tartu Kommunist", 1941, 30. aprill.

¹⁹ EKPA, f. 1, nim. 1, s.-ü. 58, l. 81.

**TRÜ AMETIÜHING VÕITLUSES SÕJA TAGAJÄRGEDEST
ÜLESAAIMISE JA ORGANISATSIOONILISE KINDLUSTUMISE
KEST (AASTAD 1945 - 1951)**

L. Möldre

1944. aasta sügis. Varemeis ja saksa okupantide poolt rängalt laastatud Tartus on hakatud agaralt taastama nõukogulikku elu. 7. oktoobril oli EK(b)P Keskkomitee büroo võtnud vastu otsuse ENSV kõrgemate õppeasutuste taastamiseks, 10. novembril lisandub sellele Tartu Riikliku Ülikooli taastamise esmajärgulisi ülesandeid käsitlev otsus.¹ 9. novembril algasid ülikoolis vastuvõtteksamid. 17. novembril toimus avaaktus.²

Esimene sõjajärgne üliõpilaskoosseis oli kirev: oli tütarlapsi, oli Nõukogude armeest demobiliseeritud, oli endisi fašismivange ja ka neid, kes äsja kuulunud fašistlikku armeesse. Paljude üliõpilaste, aga ka õppejõudude ja teenistujate mõtteviisis ilmnis kahtlusi ja ebakindlust. Partei- ja komsomoliorganisatsioonid aga olid väikesearvulised.³

Kommunistliku kasvatustöö korraldamine ja nõukoguliku elulaadi kujundamine ülikoolis oli eeskätt kõige massilisema organisatsiooni - ametiühingu⁴ ülesandeks. 8. detsembril 1944. aastal toimus Tartu Riikliku Ülikooli aulas koosolek, kus üritati läbi viia teenistujate ametiühingu komitee vali-

¹ EKPA, f. 1, nim. 3, s.-ü. 183, l. 192; s.-ü. 184, l. 41.

² "Sirp ja Vasar", 1944, 18. ja 25. november; "Uus Postimees", 1944, 13., 17., 18. november.

³ EK(b)P TRÜ organisatsioon alustas 1944. a. 25. oktoobril tööd järgmises koosseisus: H. Kruus, K. Taev, L. Roots, K. Ird, L. Ird. 1351 üliõpilasest olid sama aasta novembris kommunistlikud noored ainult neli: H. Oonel, E. Prink, S. Jännes, O. Tooming. Vt. "Edasi", 1978, 8. august; "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 16. november.

⁴ Nõukogude võimu esimesel aastal olid loodud Eestis ametiühinguorganisatsioonid. Pärast Eesti vabastamist Saksa okupatsioonist tuli need taastada. 21. novembril 1944. a. võttis Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu sekretariaat vastu otsuse ametiühinguorganisatsioonide taastamisest Leedu, Läti ja Eesti NSV-s. See töö toimus võrdlemisi operatiivselt. 1945. aasta aprillis toimus juba Eesti NSV ametiühingute kongress. Vt. A. П а н к с е в . В переломное время. Таллин, 1966, с. 74.

misi. Ülikoolis oli selleks päevaks registreerunud ametiühingusse juba 444 õppejõudu ja teenistujat. Koosolekut juhatas korraldava komitee esimees Artur Vassar. Seati üles valitava komitee ja revisjonikomisjoni koosseis. Vajaliku kvoorumi puudumise tõttu aga hääletust ei toimunud ja seda korraldi samade kandidaatidega 14. detsembril (hääletusel osales 462-st ametiühingulasest 362.⁵ Komiteesse valiti 9 liiget: A. Sokka, J. Kaarde, R. Pallav, E. Posti, T. Krigul, O. Lepp, P. Kiis, A. Vassar, J. Feldbach. Komitee kandidaatideks jäid E. Punnar, T. Tanimäe, M. Jägorov. Revisjonikomisjoni valiti A. Maaroo, H. Randalu ja J. Visnapuu. Sama komisjoni kandidaatideks jäid E. Ridala ja A. Kibal.⁶

Tartu Riikliku Ülikooli teenistujate ametiühinguorganisatsioon allus vahetult ENSV Haridus- ja Kunstiõõliste Ametiühingu Keskkomiteele. Viimane soovitas 1944. aasta detsembril jooksul lõpetada organiseerimistööd (liikmete arvelevõtmine, organisaatorite valimine jms.), alustada ametiühingu liikmepiletite väljaandmist ning sisseastumis- ja liikmemaksude kasseerimist, et viia oma töö kindlale majanduslikule alusele.⁷

Et olla pidevalt kursis kohapeal esilekerkinud ametiühingutöö raskuste ja puudustega, kehtestas vabariiklik komitee korra, mille järgi TRÜ komitee pidi talle oma tegevusest regulaarselt (2 korda kuus) aru andma. Kuna ametiühingute mõju oli algul veel nõrk, siis soovitati organiseerida vastavaid selgituskoosolekuid, töõtajaskonna poliitilist kasvatust aga korraldada koostöös kohalike parteiorganisatsioonidega. 16. detsembril 1944 pidas äsja valitud TRÜ teenistujate ametiühingu komitee oma esimese koosoleku. Komitee esimeheks valiti Teodor Krigul, aseesimeheks Artur Vassar, sekretäriks Paula Kiis, abisekretäriks Johannes Feldbach, laekuriks Rudolf Pallav.⁸ Vabariikliku komitee soovitusel otsustati juba samal koosolekul tööle rakendada rida komisjone: töölisvarustus-, elamu-heaolu-, palga-, tootmis-

⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 1-2.

⁶ Sealsamas, l. 2.

⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 1, l. 3.

⁸ Sealsamas, s.-ü. 2, l. 23.

poliithariduse- ja kultuuritöö ning riikliku krediidi ja säästu komisjon. Taastamistööde üldjuhiks ülikooli teenistujate ametiühingu liinis määrati E. Posti. 1944. aasta lõpul rakendati tööle veel aiandus- ja punaarmeeelaste perekondade abistamise komisjonid.⁹

Olme- ja majandusküsimused osutusid jätkuva sõja tingimustes ülikooli teenistujate ametiühingu komitee töös üheks tähtsamaks. 1944. aasta lõpul arutati komitee istungil, kuidas soovijaile jaotada haldusprorektorilt saadud 12 kasti aknaklaasi, arvustati töötajate toitlustamise korraldust ülikooli sööklas, analüüsiti varustamist toidukaartide, petrooli, riiete ja küttega.¹⁰

Õppejõudude seas säilinud okupatsiooniaegse vaimu ületamisel osutus esmatähtsaks läbimõeldult korraldatud ideelis-poliitiline ja kultuuritöö. Selles suunas tehti ülikooli teenistujate ametiühingu komitee poolt 1944/45. aasta vahetusel ka esimesi samme: alustati ettevalmistusi A. Gribojedovi 150. sünniaastapäeva tähistamiseks, korraldati üleülikooliline nääripidu, hakati administratiivüksustes välja andma oma seinalehti, loodi esimesed poliitringid töölistele ja teenistujatele ning teoreetilised seminarid õppejõududele.¹¹

1. jaanuariks 1945 oli ülikoolis umbes 600 töötajat, kellest ametiühingusse kuulus 529 e. 88,2 %. Kuid baas ja võimalused ametiühingutööks olid veel võrdlemisi kitsad. Polnud klubi, punanurka, raamatukogu. Kogumata olid veel ametiühingu liikmemaksudki.¹²

1944. aasta detsembri algul rakendas TRÜ parteiorganisatsioon tööle ka üliõpilaste ametiühingu korraldava komitee (algul nelja-, hiljem üheksaliikmelisena). Selle esimesest koosolekust 6. detsembril 1944. aastal võtsid osa ka EK(b)P TRÜ algorganisatsiooni sekretär L. Roots ning ELKNÜ TRÜ organisaator Ö. Tooming. Komitee esimeheks valiti äsja Nõukogude armeest demobiliseerunud kommunistlik noor E. Hopp,

⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 1, l.3; s.-ü. 2, l.23, 24, 30.

¹⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 27, 28.

¹¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 26, 30; s.-ü. 5, l. 2.

¹² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 5, l. 1.

tema abiks - ülikooli komsomliorganisatsiooni üks esimesi liikmeid S. Jänes.¹³

Korraldav komitee tegutses 8. detsembrist 1944 kuni 5. veebruarini 1945. Selle aja jooksul peeti 5 koosolekut. Üliõpilasametiühingu organiseerimise kõrval sekutati aktiivselt üliõpilaskonna olme- ja majandusprobleemide lahendamisse: päevakorras olid stipendiumide maksmise, ühiselamu ja lugemislaua avamise, riietuse ja jalanõude muretsemise, sanitaarhügieeni, üliõpilassöökla jt. küsimused. Otsustati asutada ka oma seinaleht. Nendest koosolekutest võtsid samuti osa ülikooli partei- ja komsomliorganisatsioonide sekretärid.¹⁴

Laiu üliõpilashulki aitas ametiühingule lähemale tuua aastavahetusel organiseeritud näärripidu. Sõjaaegseid tingimusi arvestades oli see märkimisväärne ettevõtmine. Ülikooli majandusosakond andis peoõhtuks ranalist abi, ruumid saadi Tartu Keskkultuurimajalt. Mängis orkester, tegutses einelaud. Avasõna ütles ülikooli rektor professor A. Koort. Üliõpilaskonna nimel pidas kõne K. Rägo. Esinesid ka "Vanemuise" näitlejad ning üliõpilased ise laulude, deklamatsioonide ja rahvatantsudega. Peosaal oli hoolikalt dekoreeritud. Tants kestis veel pärast südaöödki, mil toleleagse korra kohaselt elektrivalgus kustus ja süüdati petrooleumilambid.¹⁵

1945. aasta jaanuari lõpul korraldati kõikidele kursusevanematele instrueerimine seoses üliõpilaste ametiühingu komitee eelseisva valimise koosolekuga.¹⁶ Üldkoosolek sai teoks 5. veebruaril 1945. 602 arvelolijast tuli kohale 412. Esimesel koosolekul viibisid ka TRÜ parteiorganisatsiooni sekretär L. Roots ning õppeprorektor H. Haberman. Viimane tutvustas kohaletulnutele ametiühingute osa ja ülesandeid nõukogude ühiskonnas. Seati üles komitee ja revisjonikomisjoni kandidaadid. Valimised ise aga viidi läbi 7. veebruaril 1945.¹⁷

¹³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 3, l. 1, 7.

¹⁴ Sealsamas, l. 1, 2, 3, 4, 5, 7.

¹⁵ Sealsamas, l. 3, 4, 5, 6.

¹⁶ Sealsamas, l. 8.

¹⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 1, 2.

9. veebruaril jagas üliõpilaskomitee ametid: esimehiks sai K. Laasik, tema asetäitjaks S. Jänes, sekretäriks A. Anderson. Laekuriks sai L. Tangsoo, kes tegeles ka varustamise ja teiste majandusküsimustega. Massilise kultuuritöö juhtimine usaldati E. Pringile, elamu- ja heaoluküsimustega tegelemine A. Võsamäele, sotsiaalküsimused B. Mallikule, õppe-teadusliku töö suunamine K. Rägole. Teiste ülikooli ühiskondlike organisatsioonidega sidepidajaks-vahendajaks sai E. Hopp.¹⁸ Sama aasta mais asus üliõpilaste ametiühingu esimehe kohale S. Jänes. Tema asetäitjaks sai E. Prink.¹⁹

Esmaseks ülesandeks sai tugeva aktiivi loomine kursustel ja osakondades, üliõpilasametiühingu liikmeskonna suurendamine. Peeti otstarbekaks lähemalt tutvuda ka 1940. - 1941. aasta üliõpilasametiühingu tegevusega, analüüsida selle kogemusi.

Kogu uuritava perioodi edasine ametiühingutöö Tartu Riiklikus Ülikoolis oli suunatud aga selkõige 1945. aasta jaanuaris toimunud Eesti NSV intelligentsi kongressi otsuste ja veebruaris EK(b)P Keskkomitee ja ENSV Rahvakomissariide Nõukogu poolt vastuvõetud kõrgkoolide töö parandamise määruse elluviimisele.²⁰ Neile tugines oma töös ka Eesti NSV Haridus- ja Kunsttöölise Ametiühingu Vabariiklik Komitee, kes kuulus mitmel korral (juulis 1945, veebruaris ja detsembris 1946) ära ülikooli ametiühingukomiteede aruanded, püüdis aidata otsuste ja määruste allasaatmisega, kuid konkreetset abi kohapeal sai veel vähe anda.²¹ Intelligentsi kongressi delegaadid selgitasid tulevase teovõimelise ja poliitiliselt aktiivse haritlaskonna kujundamise probleeme TRÜ ametiühingukoosolekutel. Koos ülikooli teiste ühiskondlike organisatsioonide ja administratsiooniga viis ametiühing kogu uuritaval perioodil ellu meie vabariigi partei ja valitsuse määruse sätteid: võitles teadmiste sügava omandamise eest, üliõpilaste loovaks tööks ja eluks praktilise ettevalmistamise eest. Selle ülesande lahendamise sidus ta

¹⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 9, l. 1.

¹⁹ Sealsamas, l. 10.

²⁰ EKPA, f. 1, nim. 3, s.-ü. 184. l. 109; s.-ü. 186, l. 182; TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 2., 3; "Eesti NSV Teataja", 1945, nr. 15, lk. 227 jj.

²¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 6, l. 78, 79, 80; s.-ü. 8. l. 12, 13; s.-ü. 22, l. 58, 62, 63.

orgaaniliselt üliõpilaskonna olme- ja kultuurivajaduste järjekindla rahuldamisega: organiseeris loenguid ja vestlusi teaduse, tehnika, kunsti ja kirjanduse küsimustes, arendas üliõpilaste kunstilist isetegevust, korraldas puhkeõhtuid, spordivõistlusi, kino ja teatri ühiskülastusi.

Koos partei- ja komsomoliorganisatsiooniga rajas ametiühing üliõpilaste ideelis-poliitilise kasvatustöö süsteemi: toimusid regulaarsed loengud NSV Liidu sise- ja välispoliitika, poliitinformatsioonid, teoreetilised arutelud ja konverentsid, rakendati tööle üliõpilaste poliitringid tähtsamate poliitiliste sündmuste tundmaõppimiseks jne.

Ülikooli komsomoliorganisatsiooni ajaloo uurija, ülikooli komsomoli juht, professor J. Kalits on hinnanud kõrgelt nende aastate ametiühingu osa õppe-kasvatuse- ja kultuuritöös.²²

1945. aastal põimus TRÜ üliõpilasametiühingu tegevus väga tihedalt TRÜ komsomoli tegevusega. Üliõpilaste ametiühingu tihedat sidet ülikooli partei- ja komsomoli juhtide L. Rootsi ja J. Partsiga näitab nende osavõtt üliõpilaste ametiühingu komitee koosolekute ja komsomoliorganisatsiooni ja üliõpilaste ametiühingu ühiste üldkoosolekute läbiviimise.²³ Komitee koosolekutel arutati kõiki üliõpilaselu tähtsamaid probleeme (ideelis-poliitiline töö, massiline kultuuritöö, üliõpilaselme, taastamistööd jmt.). Üldkoosolekutel aga esinesid ettekannetega NSV Liidu sise- ja välispoliitika ja noorsooprobleemidest EK(b)P Keskkomitee vastutavad töötajad (A. Uibo, M. Uibo), ülikooli juhtivad töötajad (H. Haberman, prof. A. Kipper jt.) ja komsomolijuhid.

Koos ülikooli teenistujate ametiühinguga lahendati nii 1945. kuni 1946. aastal mitmeid olme- ja kultuuritöö küsimusi. 1945. aasta jaanuaris alustasid TRÜ-s tööd sotsiaalkindlustuse nõukogu, sotsiaalkindlustusvolinikud ja töökaitsespektorid.²⁴ Nii üliõpilaste kui teenistujate hulgast valiti ja rakendati tööle söökla ja kaupluse töö kontrollimise ühiskondlikud kontrolörid.²⁵

²² J. K a l i t s . Lehekülgi ülikooli komsomoli ajalooost. "Edasi", 1978, 8. august.

²³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 9, l. 2, 3, 10, 22, 24; s.-ü. 8, l. 4, 5, 6, 7.

²⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 1, l. 1; s.-ü. 2, l. 34; s.-ü. 6, l. 7, 132.

²⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 32.

1945. aasta septembris alustas tööd teenistujate, novembris aga üliõpilaste ametiühingu vastastikuse abistamise kassa.²⁶ Ühiselt võeti osa ülikoolile küttepuude varumise aktsioonidest 1945. ning 1946. aasta talvel ja sügisel,²⁷ ühiselt pandi käed külge ülikooli ja linna taastamise töödele. 1945. aasta aprillis võeti aktiivselt osa Tartu linna puhastamise aktsioonidest. 1945/46. õppeaastal oli põhiobjektiks Raadi õppe- ja katsemajand, kus üliõpilased tegid 34 200 tundi sügis- ja heakorratšid. 1946/47. õppeaastal aidati taastada "Vanemuise" teatrimaja.²⁸

Kuigi juba 1944. aasta novembrist rakendati tööle ülikooli teenistujate varustusosakond (TVO), kes pidi hoolitsema nii teenistujate kui ka üliõpilaste toidu ja riietuse eest,²⁹ olid töötajate heaolu ja teenindamise probleemid sõjajärgses ülikoolis niivõrd tähtsad, et nõudsid täiendavalt pidevat ametiühingute tähelepanu.

Ametiühingu murelapseks oli üliõpilaste sotsiaaltervishoid ja toitlustamine. Üliõpilastel polnud veel oma arstipunkti ega arste. Tuberkuloosi haigestunuteid said ravi vaid 50 %. Tuberkuloosihaigeid ei õnnestunud ka internaatides teistest üliõpilastest eraldi majutada ja vajalikul hulgal sanatooriumidesse ning puhkekodudesse suunata. Toit üliõpilassööklas oli üksluine ja kesine, sanitaarolud ühiselamutes halvad. Üliõpilaste ametiühingu komitee aitas nõu ja jõuga kaasa ühiselamute remontimisel, sanitaareeskirjade täitmise kontrollil nii ühiselamutes kui ka sööklas, üliõpilaste internaatidesse paigutamisel ning sisseastumiseksamitele sõitnute toitlustamisel. Üliõpilaskomiteelased jagasid ka toetusi õppemaksude tasumiseks ja ekskursioonide korraldamiseks, ordineid ning varustust.³⁰

Teenistujate ametiühingu komitee tegeles söökla ja kaupluse töö kontrollimise kõrval pidevalt Raadi õppe- ja kat-

²⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 84; s.-ü. 9, l. 10.

²⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 58, 60, 64, 68, 76, 77, 85; s.-ü. 9, l. 32; s.-ü. 21, l. 1, 2, 5, 12, 13, 15; s.-ü. 29, l. 1, 2; "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 16. november.

²⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 11; s.-ü. 9, l. 32.

²⁹ "Uus Postimees", 1944, 13. november.

³⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 11; s.-ü. 9, l. 24, 26, 29, 31, 32; s.-ü. 22, l. 62; "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 16. november.

semajandist saadavate põllumajandussaaduste, kütte ja lisatalongide jagamisega, pöördus ettepanekutega ülikooli administratsiooni poole, et ühiselt esinevatest puudustest kiiremini jagu saada.³¹

Raskusi oli teenistujate varustamisega elamispiinaga ja suvepuhkuse organiseerimisega. 1945. ja 1946. aasta suvel õnnestus teenistujate ametiühingu komiteel korrastada mitmeid tühjalt seisnud maju Elvas, Valgemetsas ja Peedul ning anda need suvitamiseks teaduskondade ja teiste administratiivüksuste käsutusse.³²

1945. ja 1946. aastal tegutses aktiivselt ka teenistujate ametiühingu komitee aianduskomisjon, kes hankis soovijale Raadil aiamaa ja varustas neid aiatööriistade, seemnete ja väetistega.³³

Hästi töötasid neil aastail nii üliõpilaste kui ka teenistujate ametiühingu kultuurikomisjonid.

1945. aasta algul alustasid tööd malering ja üliõpilaste ning teenistujate ühine muusikaring helilooja R. Ritsingu juhatusel. Aktiivselt tegutsesid akadeemiline mees- ja naiskoor. K. Tševi eestvõttel hakkas tööle ka ühine kirjan-
dusring. 1945. aasta sügisel oli selles väga aktiivselt te-
gutsevas kollektiivis juba 68 liiget (juhatas E. Nirk). Kuu-
lati referaate, korraldati luule- ja lühijutuvõistlusi. 1945.
aasta sügisel alustas aktiivset tegevust ka umbes 80-liik-
meline näitering (juhatasid F. Lassur ja I. Tammur); tegut-
ses oma orkester. Kõik need kollektiivid töötasid süstemaatiliselt. Isetegevuslased esinesid tähtpäevavõistlustel ja muudel ülikoolis korraldatud pidudel ning kontsertidel.³⁴ Uut õppeaastat alustati immatrikuleerimispeoga, pidulikult võeti vastu uut aastat (alates 1945/46. aasta vahetusest hakati taolisi koosviibimisi korraldama teaduskondade kaupa), tä-

³¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 34, 37, 49, 50, 53, 57, 58, 60, 61, 63, 64, 68, 71, 85-87, 89, 90, 94, 95; s.-ü. 21, l. 1, 2, 5-7, 12, 13, 15-18, 24, 29.

³² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 21, l. 16, 29; s.-ü. 2, l. 57, 84.

³³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 53, 57, 85; s.-ü. 21, l. 20, 23, 24.

³⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 84; s.-ü. 6, l. 78-80; s.-ü. 8, l. 12; s.-ü. 10, l. 22, s.-ü. 22, l. 62.

histati 1. maid, ENSV ja Oktoobrirevolutsiooni aastapäevi ning teisi riiklikke tähtpäevi ning suursündmusi.³⁵

Juba 1945. aasta suvel hakkas TRÜ teenistujate ametiühingu komitee korraldama tähtpäevade puhul ka laste koosviibimisi, tegelema pioneerilaagri organiseerimisega. Lastetürituste õnnestumine aitas ametiühingut kõrgkooli töötajatele lähendada.³⁶ Sama aasta sügisel õnnestus üliõpilaste ametiühingu komiteel sisustada ja avada lugemistuba, hakati välja andma kolme seinalehte.³⁷ Päevakorras oli ka ülikooli klubi avamine. 1946. aasta septembris anti üliõpilasklubi käsutusse endise üliõpilasmaja III korrus. Klubi palgaliseks juhatajaks sai V. Tenno. Tema töö algas mõõbli muretsemisest ja paljude teiste majandusküsimuste lahendamisest.³⁸

Edenes sporditöö. 1945. aasta sügisel töötas juba ülikooli akadeemiline spordiklubi rohkem kui 400 liikmega. Hästi tegutsesid rahvatantsu-, male- ja käsipallisektsioonid.³⁹

Ametiühingukomitee ja teaduskondade kultuurikomisjonid suunasid ka kõrgkoolis tehtavat poliitilist kasvatustööd. Täites EK(b)P Keskkomitee ja ENSV Rahvakomissaride Nõukogu 1945. aasta kõrgkoolimäärust, jätkati 1945/46. õppeaastal kõikidel kursustel ja õpperühmades regulaarseid poliitinformatsioone. Nende läbiviijaid õpetati küsimuste-vastuste ja referaatkoosolekutel.⁴⁰

Juba 1945. aasta jaanuaris alustasid tööd õppejõudude teoreetilised seminarid dotsentide V. Reimanni ja H. Moosbergi juhtimisel ning neli teenistujate poliitringi. Aktiivne tegevus jätkus nimetatud õppevormides ka 1945/46. õppeaastal. Igas õppegrupis oli 30 - 50 liiget.⁴¹ Pidevalt toimusid ülikooli administratiivüksustes ka populaarteaduslikud loengud.

Ise õppides esinesid TRÜ õppejõud 1945. aastal väljas-

³⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, 1. 36, 44, 45, 49, 63, 73, 84, 90, 95, 96, 98; s.-ü. 8, 1. 10.

³⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, 1. 61, 68, 90, 96.

³⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, 1. 10..

³⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 6, 1. 80; s.-ü. 9, 1. 33; s.-ü. 21, 1. 18, 33.

³⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, 1. 12; s.-ü. 22, 1. 62.

⁴⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, 1. 10; s.-ü. 9, 1. 24.

⁴¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2. 1. 84; s.-ü. 10, 1. 22.

pool ülikooli juba ligi 300 loenguga. Astuti üles nii poliitilistel kui ka populaarteaduslikel teemadel kokku 22 500 kuulaja ees.⁴²

Politiilist agitatsiooni TRÜ-s võimaldasid veelgi laiendada ja süvendada 1946. aasta veebruaris toimunud NSV Liidu Ülemnõukogu valimised. Valimiste eel organiseeriti üliõpilastele 47 õpperingi NSV Liidu konstitutsiooni, sotsialistliku demokraatia olemuse ja valimismäärustiku tundmaõppimiseks. Teenistujatele ja õppejõududele peeti sellega paralleelselt üle 130 vastavasisulise loengu. Neljanda, äsja vastuvõetud viisaastakuplaani põhjalikku tundmaõppimist alustati 1946. aasta mais organiseeritud õppegruppides.⁴³

1945. aastal taaselustati ka töötajatevahelise sotsialistliku võistluse traditsioon. TRÜ mehaanika- ja elektrotehnikatöökoja töölised võistlesid omavahel nii individuaalselt kui ka gruppides elektrenergia, küttematerjali ja määrdõli kokkuhoiu alal. Võistluskohustustes oli fikseeritud ka töödistsipliinist kinnipidamise nõue jmt.⁴⁴ Kuid järgnevatel aastatel võistlus soikus.

Esimesed sõjajärgsed aastad olid ülikoolis ametiühingu organisatsioonilise väljakujunemise ajaks. Sel alal tehtu sai positiivse hinnangu 1946. aasta aprillis toimunud EK(b)P TRÜ algorganisatsiooni büroo istungil.⁴⁵ Nii oli 1946. aasta algul rohkem kui 1000 TRÜ töötajast 95 % teenistujate ametiühingu liikmed.⁴⁶ Selle arvuka pere juhtimise hõlbustamiseks alustasid 1946. aasta jaanuaris senise kolme - Raadi, Järvselja ja majandus-remontkontori alakomitee kõrval tegevust kaheksa uut 3 - 11-liikmelist teaduskondade ja administratiiv-majandusosakonna alakomiteed. Tegutses veel kaks üksikrühma: marksismi-leninismi kateedris ja pearaamatukogus. Alakomiteede koosseisu valiti 21 õppejõudu. 49-st rühmaorganisaatorist olid 13 õppejõud, neist 2 professorid. 37 varustusvolinikust oli õppejõude 7, neist 4 professorid.⁴⁷

⁴² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 2, l. 84; s.-ü. 10, l. 20.

⁴³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 10; s.-ü. 10, l. 19; s.-ü. 21, l. 25, 34.

⁴⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 7, l. 9, 22.

⁴⁵ EKPA, f. 151, nim. 2, s.-ü. 1, l. 26.

⁴⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 10, l. 18.

⁴⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 10, l. 18, 27.

1946. aasta 25. novembril toimus teenistujate ametiühingu delegaatide aruande- ja valimiskoosolek. Uueks komitee esimeheks valiti Arkadi Uibo. Selleks ajaks olid alakomiteede juures tööle rakendatud üleülikoolilistele komisjonidele vastavad komisjonid või volinikud. Parimaks loeti matemaatika-loodusteaduskonna alakomitee tööd. Kuid teenistujate ametiühingu komitee ei suutnud veel järjekindlalt suunata ja kontrollida kõiki alakomiteesid, haarata oma tegevusvälja kõrgkooli õppe-teadusliku töö probleeme. Need leidsid lahenduse teenistujate ametiühingu komitee töös 1948. ja 1949. aastal.⁴⁸

1946. aasta lõpukuudeks oli astunud ametiühingu ridadesse ka 82 % rohkem kui 2000-liikmelisest üliõpilasperest. Üliõpilaskomitee juhtimisel tegutsesid massilise kultuuritöö, õppe-teadusliku töö, ühiskondlike tööde, elamu-heaolu-, varustus-, masskontrolli, säästu- ning sotsiaaltervishoiukomisjon ja 8 teaduskonnakomiteed kokku 116 aktivistiga.⁴⁹

1946. aasta detsembris asus üliõpilaste ametiühingu komitee esimehe kohale Endel Laasik.⁵⁰ Uue, 1946. aasta lõpul tegevust alustanud üliõpilaskomitee töös sai esmatähtsaks õppeedukuse tõstmine. Selles töös said põhiraskuse kandjaks teaduskonnakomiteed. Töötati välja nende organisatsiooniline struktuur ja täpsustati nende ülesanded.⁵¹

Üliõpilaste ametiühingu komitee õppe-teadusliku töö komisjoni (kandis sel ajal akadeemilise komisjoni nime) eestvedamisel pandi 1947. aastal alus õppemetoodiliste nõupidamiste korraldamise traditsioonile kõikides ülikooli teaduskondades, osakondades ja kursustel. Need olid dekanaatide ja ametiühingu sessioonieelsed ühisüritused. Töötati esile edukamaid, selgitati mahajäämuse põhjusi, vanemate kursuste üliõpilased tutvustasid nooremale oma õppimisvõtteid, lahendati sessiooniaegse olme probleeme jms.

1948/1949. aastal hakati õppemetoodilisi nõupidamisi läbi viima juba diferentseeritult - eraldi esimestele ja va-

⁴⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 10, l. 9, 27, 28, 31; s.-ü. 20, l. 1-3, 5, 6, 10; EKPA, f. 151, nim. 2, s.-ü. 1, l. 22, 26.

⁴⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 13.

⁵⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 9, l. 36.

⁵¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 22, l. 87, 88; s.-ü. 30, l. 10, 57; s.-ü. 32, l. 1-4, 8-10.

nematele kursustele. Selle kõrval kontrolliti üliõpilaste osavõttu loengutest, pandi välja graafikuid õppedistsipliini ja eksamihinnete kohta ja korraldati teaduskondades distsipliinalaseid nõupidamisi.⁵²

Aastail 1947 - 1949 olid akadeemilise komisjoni töös tähtsad ja olulised eeskätt üliõpilasteaduse küsimused. Kui 1945. aasta sügisel olid selle komisjoni juhtimisel alustanud tööd esimesed viis üliõpilasteadurite gruppi, siis 1947. aasta oktoobris töötas neid 18, 1948. aasta märtsis aga 21. Komisjon töötas oma energiliste esimeeste, üliõpilaste H. Lendi ja H. Kadastiku juhtimisel aktiivselt ja valmistas sisuliselt ette üliõpilaste teadusliku ühingu (ÜTÜ) loomist TRÜ-s, mis sai teoks 1948. aasta algul.⁵³

Teaduskonnakomiteede esimeeste koosolekul 12. oktoobril 1947 tegi arstiteaduskonna üliõpilane A. Lenzner ettepaneku korraldada teiste kõrgkoolide eeskujul kaks korda aastas üliõpilaste teaduslikke konverentse. Ettepanek kiideti heaks ja esimene TRÜ üliõpilaste teaduslik konverents sai teoks 3. - 9. maini 1948. aastal. Peeti 2 plenaaristungit, töötas 20 sektsiooni. Kokku kuulati ära 44 ettekannet. ÜTÜ esimest konverentsi võib pidada ülikooli üliõpilasemetiühingu üheks märkimisväärseimaks saavutuseks 1948. aastal.⁵⁴

Ülikooli õppe-kasvatuse- ja teadusliku töö probleemid tõusid 1948. aastal olulisele kohale ka teenistujate ametiühingu komitee tegevuses. Nii korraldas teenistujate ametiühing koos administratsiooniga 30. augustil üleülikoolilise õppejõudude tootmiskoosoleku. Ettekandega esines rektor A. Koort. Koosoleku tööst võttis osa ka EK(b)P Keskkomitee sekretär J. Käbin. Võeti vastu resolutsioon õppe-teadusliku töö parandamiseks,⁵⁵ mille kohaselt 29. - 30. oktoobrini 1948 toimus teaduslik-metoodiline konverents teemal "Loeng ülikoolis". Konverentsi ettevalmistamise käigus viis ametiühingukomitee 18. - 23. oktoobrini läbi õppetöö kontrollimise nädala. Sama aasta detsembris aga kontrollis ametiühingu

⁵² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 31, l. 19, 20, 22, 63, 64, 95, 96; s.-ü. 32, l. 3.

⁵³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 10; s.-ü. 30, l. 45; s.-ü. 31, l. 15, 22, 25, 33; s.-ü. 32, l. 4, 9, 10, 24, 25.

⁵⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 30, l. 57; s.-ü. 31, l. 51.

⁵⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 39, lk. 41.

tootmiskomisjon laboratooriumide ja kateedrite töötüingima-
si.⁵⁶

Palju tegeles teenistujate ametiühingu komitee õppe-
teadusliku tööga ka 1949. aastal. 3. märtsil toimus TRÜ
teenistujate ametiühingu komitee laiendatud koosolek, mil-
lest võtsid osa teaduskondade ja osakondade alakomiteede esi-
mehed. Õppe- ja teadusliku töö suunamisest rääkis
kõrgkoolide ja teadusasutuste ametiühingu vabariikliku ko-
mittee vastutav sekretär M. Naidenkov. Sellele nõupidamisele
järgnesid tootmiskoosolekud teaduskondades, kus arutati töö-
distiipliini, noorsoo kommunistliku kasvatus- ja õppemetoo-
dilisi küsimusi. Kontrolliti ka vastastikku õppetööd ning
teaduskondade ruumide ja õppevahendite seisukorda, juhtides
administratsiooni tähelepanu ilmenud puudustele. Teadusli-
ku töö plaanide täitmise kontrolli alusel tegi teenistujate
ametiühing õpetatud nõukogule ettepaneku 1949. aasta lõpus
viia läbi üleülikooliline õppejõudude nõupidamine. Samal
ajal propageeris ametiühingukomitee vähe ülikooli parimate
töökogemusi.⁵⁷ Teenistujate ametiühingu töös võis 1949. aastal
esile tõsta tootmiskomisjoni (esimees prof. J. Kaarde)
tegevust. Uuriti aspirantide tööplaanide täitmist, suunati
alokomiteesid kontrollima õppejõudude teadusliku töö plaanide
täitmist ja seda täitmist takistavaid asjaolusid välja
selgitama (liiga suur õppekoormus, halvad korteriolud jmt.).

Suudeti luua ka võrdlemisi tihedad sidemed tootmisega.
Metsandusteaduskonnal olid šefflussidemed Tartu Metsamajandiga,
matemaatika-loodusteaduskonnal "Kemaksi", "Estoenergo"
ja Lihakombinaadiga, põllumajandusteaduskonnal tehasega
"Võit", Tartu MTJ-i, teraviljalao ja Raadi õppe- ja katse-
majandiga. Farmakognosia kateedril oli šefflussileping linna-
apteegiga. Teadusliku konsultatsiooni ja lepinguliste uuri-
miste kõrval esinesid õppejõud loengutega šefflussalustes kol-
lektiivides.⁵⁸

Edasiminekut täheldati aastatel 1947 - 1949 ka ülikoo-
lis tehtavas kultuuritöös ja poliitilise kasvatusöö orga-
nisatsioonis.

56 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 7, 8; s.-ü. 44, l. 18, 19.

57 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 42, 43.

58 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 33, 43; s.-ü. 63, l. 4,

Alates 17. aprillist 1947. toimusid igal laupäeval ja pühapäeval mitmesugused üritused üliõpilasklubi ruumides: loengud, küsimuste-vastuste õhtud, referaatkoosolekud, ise-tegevusõhtud, kursuse- ja teaduskonnaõhtud jmt. Selleks ajaks oli klubis lõpetatud restaureerimistööd ja remont, kõik ruumid vajalikult möbleeritud ja korrastatud. Lisaks varasematele taidlusvormidele ja ettevõtmistele tegutsesid tantsukursused, nais- ja meeskvartett, džässorkester ja lugemislaud. Klubil oli tagasihoidlik arv muusikariistu ja rahvarõivaid.⁵⁹

Üliõpilasklubis peetavate pidude eeskavade sisukuse ja taseme eest aitasid hea seista üliõpilasametiühingu poliitika kultuuritöökomisjonid. Nende suunamisel ilmusid 1948. aasta algul seinalehed üliõpilasklubis, kõikides internaattides, mitmes teaduskonnas. 1948. aasta 1. mail ilmus ka teenistujate ametiühingu seinalehe "Kaadrite sepikojas" esimene number. Ametiühingud seisid hea selle eest, et seinalehtedes avaldatud kirjutised oleksid konkreetsed ja võitlevad, aitaksid vajalikku informatsiooni komiteede tööst viia iga üliõpilase ja töötajani.⁶⁰

1948. aasta lõpul algas ka TRÜ šeflus noorte, äsja loodud kolhooside üle. 1949. aastal oli ülikooli šefluse all Mäksa vald oma 10 kolhoosiga. Üliõpilased ja teenistujad läid agaralt kaasa põllutöödel, esinesid isetegevuskontsertidega ja loeng-vestlustega kolhoosikorra olemusest ning eelistest.⁶¹ Mitmekesistused ideelis-poliitilise kasvatustöö vormid. Kõrvuti aktiivse osalemisega Eesti NSV Ülemnõukogu valimise kampaanias (1947) ja NSV Liidu rahvamajanduse taastamise ja arendamise laenude tellimises, organiseeris teenistujate ametiühingu komitee 1948. aasta kevadsemestril kaheksa poliitloengut nendele ülikooli töötajatele, kes olid eemale jäänud poliitringide tööst. Üliõpilasametiühing koos ÜTÜ-ga hakkas aga 1949. aastal korraldama üleülikoolilisi populaarteaduslikke loenguid. Teaduskondade ametiühinguorganisatsioonide ülesandeks sai 1948/49. õppeaastal 166 marksismi te-

⁵⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 17; s.-ü. 31, l. 1, 2, 14, 22.

⁶⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 31, l. 32; s.-ü. 39, l. 43; s.-ü. 44, l. 15; s.-ü. 57, l. 6, 41.

⁶¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 31, l. 56, 59; s.-ü. 57, l. 63.

ooriat iseseisvalt õppijate abistamine ja kontrollimine; 1949/50. õppeaastaks kasvas õppejõudude-iseõppijate arv 249-ni. Ametiühingukomitee korraldas neile loenguid, konsultatsioone ja vestlusi. Iseõppijate tööd kontrollisid konsultandid.⁶²

1949. aasta kevadel osalesid ametiühingud mitmeetapilise, üleülikoolilise kommunistliku kasvatuses küsimustele pühendatud konverentsi ettevalmistamises ja läbiviimises.⁶³ Üleülikoolilise ideelis-poliitilise ja massilise kultuuritöö koordineerimiseks ja paremaks suunamiseks hakkasid TRÜ partei-, komsomoli- ja ametiühingukomiteed 1949/50. õppeaastal koostama ja teaduskondade jaoks paljundama vastavaid kalenderplaane.⁶⁴

Aastatel 1947 - 1949 olid ülikooli ametiühingukomiteede tegevuses endiselt tähtsal kohal ka olme-, sporditöö, taastamistöödest osavõtu jmt. küsimused.⁶⁵

Arutades 1949. aasta augustis Tartu Riikliku Ülikooli tööd, juhtis ka EK(b)P Keskkomitee büroo tähelepanu üliõpilaskonna ja õppejõudude kultuurilis-elukondliku teenindamise parandamise vajadustele.⁶⁶

TRÜ ametiühingukomiteede juhtiva ja suunava osa kasvavadavail aastail tingis vajaduse oma tööd organisatsiooniliselt pidevalt täiustada. Konkreetseid juhendeid selleks saadi mitmel korral ka EK(b)P TRÜ organisatsiooni büroolt.⁶⁷

Aastail 1947 - 1949 tehti korduvalt muudatusi üliõpilasametiühingu komitee struktuuris ja arvulises koosseisus (vt. lisa 2). 1949. aasta veebruaris võttis komitee esimehe volitused enda õlule A. Blumfeldt. Kausaegse üliõpilaste ame-

⁶² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 19, l. 2; s.-ü. 20, l. 12, 26-28; s.-ü. 39, l. 2, 36, 38, 43; s.-ü. 57, l. 4, 47, 55; s.-ü. 63, l. 2.

⁶³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 47; 48; s.-ü. 63, l. 2, 3.

⁶⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 48.

⁶⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 18, 19, 23, 24; s.-ü. 31, l. 1, 13, 14, 16, 20, 23, 32, 34-37, 41, 45, 94; s.-ü. 37, l. 50; s.-ü. 57, l. 49-52, 58-60; s.-ü. 20, l. 26-28, 30; s.-ü. 63, l. 4.

⁶⁶ EKPA, f. 1, nim. 37, s.-ü. 72, l. 190, 191, 195.

⁶⁷ EKPA, f. 151, nim. 3, s.-ü. 6, l. 8, 9, 34, 35, 58, 59.

tiühingu sekretäri A. Andersoni aga vahetas 1948. aasta oktoobris välja H. Palamets.⁶⁸

Täiustus ka teenistujate ametiühingu komitee struktuur (vt. lisa 2). 1948. aasta veebruaris valiti teenistujate ametiühingu komitee esimehe kohale dots. I. Paul.⁶⁹ Tema juhitav komitee tõmbas ametiühingutõesse kaasa arvukalt kogunud, suure teadusliku ja pedagoogilise staažiga õppejõude, mis aitas tõsta vaadeldavate aastate lõpuks ametiühinguorganisatsiooni osakaalu ja autoriteeti ülikoolis.

Soodsalt mõjus ka ülikooli ametiühinguorganisatsiooni minek 1948. aastal Kõrgemate Koolide ja Teadusasutuste Töötajate Ametiühingu Vabariikliku Komitee alluvusse.⁷⁰

Sõjajärgses ülikoolis tegutsenud üliõpilaste ja teenistujate ametiühinguorganisatsioonide töö põhisuunad ja eesmärgid olid ühised. Et lahendada operatiivsemalt tähtsaid poliitkasvatuslikke ja õppe-teaduslikke probleeme, lähendada õppejõude üliõpilastele, tsentraliseerida ametiühingu jõude ja vahendeid kõige tähtsamate küsimuste lahendamiseks, otsustati 14. oktoobril 1949. aastal toimunud ülikooli kahe ametiühingukomitee ühisel koosolekul organisatsioonid ühendada. Ametiühing ehitati organisatsiooniliselt üles järgmiselt:

a) ametiühingurühmad - eraldi teenistujatele ja üliõpilastele;

b) teaduskonnabürood (teaduskondades) ja osakonnakomiteed (administratiiv-tootmisosakondades);

c) TRÜ ametiühingu kohalik komitee;

d) TRÜ ametiühinguorganisatsiooni revisjonikomisjon;

e) sotsiaalkindlustusnõukogu;

f) üliõpilasklubi;

g) TRÜ üliõpilaste vastastikuse abistamise kassa.⁷¹

Ühinemiskonverents viidi läbi 22. novembril 1949. Sel-

⁶⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 8, l. 16, 29; s.-ü. 31, l. 18-20, 53, 54, 81.

⁶⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 39, l. 6, 37.

⁷⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 39, l. 38, 43, 44.

⁷¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 63, l. 13; s.-ü. 79, l. 45.

leks ajaks oli ülikooli teenistujate ametiühingus üle 1000 liikme ja üliõpilaste ametiühingus ligi 3000 liiget.⁷²

TRÜ õppejõud, teenistujad ja üliõpilased olid meie vabariigis kõrgkoolidest esimesed, kes oma ametiühingutöö ühendasid. TRÜ ametiühingut asus juhtima 23-liikmeline komitee eesotsas dots. I. Pauli ja tema asetäitja E. Salumaaga. Valiti ka 5-liikmeline revisjonikomisjon (esimees R. Tani) ja 15-liikmeline ametiühingu klubi juhatus.⁷³

25. XI 1950 - 12. XI 1951 juhtis TRÜ ametiühingutööd II konverentsil valitud 17-liikmeline komitee eesotsas R. Raudsepa.⁷⁴ III konverentsil (12. XI 1951) valitud 25-liikmelise komitee esimeheks aga sai dots. J. Mäll, tema asetäitjaks R. Raudsepp.⁷⁵

Seoses Eesti Põllumajanduse Akadeemia loomisega 1951. aastal muutus ametiühingu liikmete arv: 1. X 1950 oli TRÜ-s 4289 ametiühingu liiget, 1. X 1951 2996 liiget, kes tegutsesid 203 ametiühingurühmas (neist 147 olid üliõpilaste ning 56 õppejõudude ja teenistujate rühmad).⁷⁶

1950/1951. aastal lähtus TRÜ ametiühingu töö NSV Liidu ametiühingute X kongressi otsustest, Eesti NSV ametiühingute V kongressi ja Kõrgemate Koolide ning Teadusasutuste Ametiühingu üleliidulise ja vabariikliku komitee määrustest ja otsustest. Otse ja vahetult mõjustas ametiühinguorganisatsiooni tegevust ka EK(b)P VIII pleenumi otsus ja 1951. aastal alanud ettevalmistused Tartu ülikooli 150. aasta juubeli tähistamiseks.⁷⁷

Jõudumööda aitas ametiühingukomitee ka neil aastail kaasa ülikooli tähtsaima - õppe-teadusliku töö organisatsiooni edasisele parandamisele. Ametiühingutöös olid saanud traditsiooniks eksamisessiooniaelised ja -järgsed tootmisõupidamisised rühmades, eksamiteks valmisoleku kontrollreidid teaduskondades ja kateedrites, üliõpilaste sessiooniaegse häireteta õppimise korraldamine jms. Et vältida üliõpilase asjatut ajakulu ja närveerimist, pandi 1950. aastal välja ek-

⁷² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 38, 52, 53.

⁷³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 39, 68; s.-ü. 79, l. 1.

⁷⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 52; s.-ü. 96, l. 1.

⁷⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 96, l. 11, 13.

⁷⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 45; s.-ü. 96, l. 31.

⁷⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 16, 20, 21; s.-ü. 96, l. 16, 17; EKPA, f. 151, nim. 8, s.-ü. 1, l. 83.

samitele ilmumise järjekorra graafikud.⁷⁸ Kui 1950. aasta mais arutati eksamiteks ettevalmistust TRÜ parteiorganisatsioonil üldkoosolekul, siis tõsteti esile ametiühingu erilist vastutust ja tähtsust selles töös.⁷⁹

1950. aasta oktoobris-novembris ja 1951. aasta veebruaris-märtsis kontrollis ametiühingukomitee teadusliku töökäsitlust olukorda teaduskondades, kuid ametiühingukomiteelt oodati kaasabi ka teadustöö juhendamisel ja suunamisel, tekkinud ebakõladest ja koordineerimatusest ülesaamisel. 1950/1951. õppeaastal astuti selles suunas esimesi samme: selgitati välja õppejõudude töökoormus ja püüti ühiskondlikke ülesandeid nende vahel jaotada ühtlaselt, rektoraadile tehti ettepanek kindlaks määrata õppejõududele teaduslikuks tööks vabad õhtud nädalas. Kontrolliti ka valminud teadustööde käsikirju.⁸⁰

1950. aastal omandas TRÜ ametiühingukomitee esimese kogemuse ka teaduskondade- ja kateedritevahelise sotsialistliku võistluse organiseerimise alal. ENSV 10. aastapäevale pühendatud võistluse algatajaks olid matemaatika-loodusteaduskonna ja õigusteaduskonna kollektiivid. 1. mail 1950 anti arstiteaduskonnale kui parimale teaduskonnale ametiühingukomitee ja rektoraadi rändpunalipp. Kuid 1950. aasta sügissemestril võistlus soikus, kuna polnud veel küllalt üksikasjalikult välja töötatud võistluse näitajad, tulemusi hinnati tihti peale formaalselt ja pealiskaudselt.⁸¹ Koos parteiorganisatsiooniga tegeldi palju poliitilise enesetäiendamise küsimustega.

1950. aasta sügisel alustas tööd TRÜ ametiühingukomitee poolt organiseeritud marksismi-leninismi õhtuülikooli kõrgkoolide ja teadusasutuste töötajate filiaal, kuhu suundus õppima 190 ülikooli töötajat.⁸² 1951. aasta kevadel lõpetas selle 44 professorit, dotsenti ja õppejõudu. 1951. aasta sügisel jätkas nimetatud vormis õpinguid 125 TRÜ ametiühingulast.⁸³

78 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 21-23; s.-ü. 96, l. 24,
25.
79 EKPA, f. 151, nim. 8, s.-ü. 1, l. 66.
80 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 6, 16, 22-24; s.-ü. 96,
l. 4, 25, 26.
81 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 45, 46.
82 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 28.
83 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 96, l. 19.

Jätkati poliitiliste teadmiste täiendamist iseõppimise teel (1950. aastal 197 töötajat, 1951. aastal 130) ja organiseeritud õppevormide - poliitkoolid, -ringid-seminarid - vahendusel (1950. aastal 21 õppevormi umbes 450 osavõtjaga, 1951. aastal - 15 umbes 350 osavõtjaga). Ametiühingukomitee aitas parteikomiteel kontrollida poliitõppusi, seada sisse täpselt arvestust üritustest osavõtu kohta, juhendada propagandistide tööd.⁸⁴ 1951. aastal hakati õppejõududele korraldatavatele üldpoliitilistele ja teaduslik-teoreetilistele loengutele paluma esinejajaks kvalifitseeritud lektoreid Moskvast ja Leningradist.⁸⁵

TRÜ ametiühingukomitee ja teaduskondade ametiühingubürood tegelesid aastatel 1950 - 1951 süstemaatiliselt ka üliõpilaste ideelis-poliitilise kasvatustöö küsimustega. Teaduskondade ametiühingubürood jälgisid nooremate kursuste üliõpilaste edasijõudmist ühiskondlik-poliitilistes distsipliinides, võitlesid formalismiga poliitinformatsioonide korralduses, suunasid vanemate kursuste üliõpilasi marksismi-leninismi teooria iseseisvale omandamisele, teostasid õppejõudude kaasabil poliitkasvatust ühiselamutes. 1951. aasta aprillis võeti teaduskondade teoreetilistel konverentsidel 200 referaadis kokku ligi 1000 lõpukursuslase poolt marksismi-leninismis iseseisvalt uuritu.⁸⁶

1951. aasta kevadel töötati TRÜ ametiühingu- ja komsomlikomitee poolt esmakordselt välja ka ühine suvevaheaaja veetmise plaan. Selle kohaselt viis ametiühingu massilise kultuuritöö komisjon läbi üleülikoolilise suveks maale siirduvate üliõpilaste instrueerimise. Neid valmistati ette eadnemiseks ettekannetega rahvusvahelisest olukorrast ja nõukogude põllumajanduse saavutustest.⁸⁷

Üliõpilaste ja kogu ülikooli massilise kultuuritöö eesotsas seisis neil aastail organisatsiooniliselt ja mõneti ka majanduslikult tugevnenud üliõpilasklubi. Koos teadus-

⁸⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 28; s.-ü. 96, l. 18, 19.

⁸⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 96, l. 19.

⁸⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 57, l. 41; s.-ü. 79, l. 16, 17, 30, 31; s.-ü. 96, l. 20.

⁸⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 96, l. 18.

kondade isetegevuskomisjonidega tuldi edukalt toime III isetegevuse ja omaloomingu olümpiaadi organiseerimise ja läbiviimisega, milles osales 54 % üliõpilastest. Klubi juures tegutses regulaarselt üle 10 isetegevuskollektiivi ja -ringi, oli elavnenud loenguline töö ja isetegevusõhtute korraldamine, saagenud šefluskontserdid maal. Klubi töö edasist laiendamist, õppejõudude ja teenistujate arvukamat kaasatõmbamist takistas ruumikitsikus.⁸⁸

Elavnes ka kehakultuuri- ja sporditöö. Ülikooli spordiklubisse kuulus 1500 - 1600 üliõpilast, teenistujat ja õppejõudu. Tõstas 14 erialasektsiooni, edukalt esineti võistlustel, korraldati arvukaid massisporditüritusi jne.⁸⁹

Üliõpilaste ja teenistujate ühendatud ametiühingukomitee suutis järjekindlamalt tegelda ka oma aktiivi õpetamise ja kasvatamisega.

1950-ndate aastate alguseks kandus ametiühingutöö raskuspunkt rühmadesse. Eduka töö tagas tihe side rühmaorganisatorite, õppejõudude, dekanaatide ja komsomoliorganisatsiooni juhtide vahel. Ühise tööplaani alusel tegid oma tööd nii kursusevanem kui ka komsomoli ja ametiühingu grupiorganisatorid.⁹⁰

Vaadeldavail aastail oli aga kommunistide osakaal ja mõju ülikooli ametiühingu juhtivates organites veel suhteliselt väike. Seepärast seati 1951. aasta oktoobris toimunud EK(b)P TRÜ organisatsiooni aruandekoosolekul eesmärgiks koordineerida teaduskondade partei- ja ametiühingutööd veelgi järjekindlamalt.⁹¹

Kokkuvõtteks võib öelda, et TRÜ ametiühinguorganisatsioonid tegid aastail 1944 - 1951 suurt tööd nõukoguliku ülikooli taasrajamisel ja kujundamisel Tartus. Käsitletud perioodi lõpuks tegutses ülikoolis juba otstarbeka organisatsioonilise ülesehituse ja selgepiiriliste töösuundadega arvukas ametiühingulaste pere.

⁸⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 31-33; s.-ü. 96, l. 20-22.

⁸⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 36, 37; s.-ü. 96, l. 22, 23.

⁹⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 79, l. 15, 18; s.-ü. 96, l. 32.

⁹¹ EKPA, f. 151, nim. 7, s.-ü. 2, l. 28, 125, 131, 143; nim. 8, s.-ü. 1, l. 83.

L i s a

TRÜ üliõpilaste ametiühingu komitee esimehed

Elle Hopp, korraldava komitee esimees -
- 6. XII 1944 - 5. II 1945
Karl Laasik - 9. II 1945 - 5. V 1945
Sulev Jänes - 5. V 1945 - 11. XII 1946
Endel Laasik - 11. XII 1946 - 26. II 1949
Aleksander Blumfeldt - 26. II 1949 - 22. XI 1949

TRÜ teenistujate ametiühingu komitee esimehed

Artur Vassar, korraldava komitee esimees -
- XI - XII 1944
Teodor Krigul - 16. XII 1944 - 28. XI 1946
Arkadi Uiho - 28. XI 1946 - 2. III 1948
Ilmar Paul - 3. III 1948 - 22. XI 1949

TRÜ ametiühingukomitee esimehed

Ilmar Paul - 22. XI 1949 - 24. XI 1950
Robert Raudsepp - 25. XI 1950 - 13. X 1951

Organisat- siooni nimetus	Kuu, aasta	Komitee esimees	Komi- tee suurus	Komis- joni- de arv ^x	Alakomi- teede, teaduskon- nakomitee- de arv
TRÜ teenis- tujate ametiühing	dets. 1944	T.Krigul	9	7	-
	sept. 1945	T.Krigul	11	7	3
	jaan. 1946	T.Krigul	11	7	11
	nov. 1946	A.Uibo	9	7	11
	veebr.1948	I.Paul	15	8	15
	veebr.1949	I.Paul	15	8	13
TRÜ üliõpi- laste ametiühing	veebr.1945	K.Laasik	11	5	-
		S.Jänes (alates 1.maist 1945)			
	dets. 1946	E.Laasik	12	8	8
	okt. 1947	E.Laasik	15	10	8
	okt. 1948	E.Laasik	15	4	11
	veebr.1949	A.Blum- feldt	14	5	11

Tabeli koostamisel kasutatud: TRÜA, nim. 128, s.-ü. 1, l. 3, 24, 30, 48; s.-ü. 2, l. 2, 23; s.-ü. 8, l. 13; s.-ü. 9, l. 1, 10, 35, 36; s.-ü. 10, l. 18, 23, 24, 27, 28; s.-ü. 20, l. 1, 3, 5, 10; s.-ü. 31, l. 18-20, 80, 81; s.-ü. 34, l. 1; s.-ü. 39, l. 6, 37, 39; s.-ü. 57, l. 2-4, 38, 53.

^x Märkus. Arvestatud ei ole teenistujate ametiühingu sotsiaalkindlustusnõukogu, üliõpilaste ametiühingu sotsiaaltervishoiukomisjoni ja ametiühingukomiteede juures tegutsenud vastastikuse abistamise kassasid.

**AKTIIVSE ÜHISKONDLIKU HOIAKU JA SOTSIALISTLIKU TÖÖSE-
NING ELLUSUHTUMISE NIMEL (AASTAD 1952 - 1958)**

H. Daiss

1952. aasta oli meie maa elus suure tähtsusega: oktoobris toimus NLKP järjekordne, XIX kongress, mis kavandas V viisaastaku majanduse, kultuuri ja poliitika arengu peasuunad. Ühte vastutusrikaste ülesannete täitmisele asus ka Tartu Riikliku Ülikooli kollektiiv.

1952. aasta kujunes ülikoolile pingeliseks ja vastutusrikkaks, kuna sel aastal tähistas alma mater oma taasavamise 150. aastapäeva. Koos administratsiooni ja teiste ühiskondlike organisatsioonidega lülitus selle suursündmuse ettevalmistusse ka ülikooli ametiühinguorganisatsioon, mille tööd suunas komitee eesotsas J. Mälliga.¹ Probleemide rohkuse, keerukuse ja ulatuse poolest pakkus nimetatud aasta ametiühingukomiteele avaraid võimalusi näidata oma oskust ja töövõimet.

Komiteel ja massilise kultuuritöö komisjonil tuli palju tegelda töötajate, eriti aga üliõpilaste ideelis-poliitilise kasvatusel küsimustega, mis olid komitee töös esiplaanil järgmistel põhjustel. 1. märtsil toimus Eesti NSV Kõrgemate Koolide ja Teaduslike Asutuste Töötajate (edaspidi KKTA) Vabariikliku Komitee IV pleenum, kus arutati küsimust "Üliõpilaste poliitkasvatustliku ja elukondliku teenindamise olukorrast TRÜ-s ja TPI-s". Ettekande esitas A. Päss.² Ta analüüsis kriitiliselt vastuolu, mis valitses tegeliku olukorra ja selle kajastumise vahel kõrgkoolide poolt esitatud ametlikes dokumentides, mille põhjal ühiselamuis valitses ideaalne kord ja puhtus ning nad olid hästi varustatud inventariga. Pleenumi otsus nägi ette peasuunad ja abinõud üliõpilaste elukondliku teenindamise ja ideelis-poliitilise töö parandamiseks.³ 13. märtsil, veel enne, kui pleenumi otsus jõudis TRÜ ametiühingukomiteesse, toimus Eesti NSV KKTA Vabariikliku Ko-

¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 97, l. 1.

² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 114, l. 12-26.

³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 114, l. 27-32.

mitte Presiidiumi istung, kus ülikooli komiteel tuli aru anda vabariikliku komitee presiidiumi 18. juuni 1951. aasta otsuse "Tartu Riikliku Ülikooli Ametiühingu Komitee tööst" tähtsusest. Kuulanud ära J. Mälli aruande, konstateeris presiidium, et TRÜ ametiühingukomitee on saavutanud seoses TRÜ taasavamise 150. aasta juubeli ettevalmistamisega oma töös edu. 18. juuni otsuses esitatud ettepanekud olid põhijoontes realiseeritud.⁴ Puudustena märgiti kodanlik-natsionalistlike ilminguid teaduslikus töös, vähest kontrolli marksismi-leninismi teooriat iseseisvalt õppijate üle, aspirantide vähest abistamist, nõrka koostööd ametiühingu aktiiviga ja ühiselamute nõukogudega, liigset passiivsust ülikooli lasteaiavaramise küsimuses (vajalikud summad olid selleks eraldatud kahel aastal).⁵

Vabariikliku komitee IV pleenumi ja presiidiumi otsuste läbiarutamine toimus ametiühingukomitee 2. aprilli koosolekul.⁶ 8. aprillil järgnes TRÜ parteiorganisatsiooni lah-tine koosolek, kus J. Mäll esines ettekan-dega "TRÜ ametiühingu komitee tööst".⁷ Koosoleku otsus nägi ette mitmeid abinõusid üliõpilastega tehtava kasvatustöö parandamiseks.

Nädal hiljem toimus ametiühingukomitee laiendatud koosolek, millest võttis osa ametiühingu aktiiv, partei- ja kom-somoliorganisatsioonide esindajad, ühiselamute nõukogude ja administratiiv-majandusosakonna esindajad.⁸ Põevakorras oli üliõpilaste poliitilise kasvatustöö ja elukondliku teenin-damise olukord TRÜ ühiselamutes. Koosolek oli sõnavõturohke ja kriitiline. Märgiti, et poliitkasvatustöö on sageli ju-huslikku laadi ja formaalne, loengud igavad ja üliõpilaste osavõtt neist seetõttu väike. Aktiivil vastuvõetud otsus arutati läbi kõigi teaduskondade ametiühingubüroode ja ühis-elamute nõukogude laiendatud koosolekutel.⁹

Seega kujunes 1952. aasta kevad komiteele töörohkeks. Kavandati üliõpilastega tehtava kasvatustöö põhisuunad ja

⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 114, l. 33.

⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 114, l. 34.

⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 116, l. 44.

⁷ EKPA, f. 151, nim. 8, s.-ü. 3, l. 87 - 104.

⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 116, l. 30.

⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 123, l. 1.

abinõud, mille realiseerimine langes valdavalt sügisseimest-rile. Komitee hakkas senisest suuremat tähelepanu pöörama poliitinformatsioonide läbiviimisele ja ühiselamutes tehtavale tööle. Viimase parendamiseks said kõige rohkem ära teha teaduskondade ametiühingubürood, suunates ühiselamutesse vestluste läbiviimiseks kogemustega õppejõude. Initsiatiivi selles töös näitas arstiteaduskond.¹⁰ Komitee tegeles samuti õppejõudude, tööliste ja teenistujate poliitilise enesetäiendamise suunamise ja kontrolliga. Poliitharidustöö mitmesuguste vormidega hõlmati 568 töötajat.¹¹ Peamisteks enesetäiendamise vormideks olid marksismi-leninismi õhtuülikool, filosoofilised seminarid, poliitringid ja -koolid, samuti marksismi-leninismi teooria iseseisev õppimine. Populaarsemateks kujunesid õppejõudude filosoofilised seminarid, millest võttis osa 143 inimest, eelmise aasta 50 asemel.¹²

Töötajate ideelis-poliitilise ja tööalase aktiivsuse kasvatamisel oli suur tähtsus sotsialistlikul võistlusel. Võrrelnud teaduskondade 1951/52. õppeaasta töötulemusi, otsustas TRÜ ametiühingukomitee presiidium 23. aprillil anda rändlipp matemaatika-loodusteaduskonnale ja määrata ta 1. mai demonstratsioonil TRÜ kollektiivi esimeseks kolonniks.¹³

Peale poliitilise kasvatuse, mis nõudis komiteelt suurt tähelepanu, tegeldi 1952. aastal pingsalt ka muude ametiühingulise töö valdkondadega.

Õppe- ja teadusliku töö komisjoni tegevuse põhisuundadeks olid õppedistsipliini tugevdamine, arvestusteks ja eksamiteks ettevalmistuse kontrollimine, üliõpilaste abistamine iseseisva töö organiseerimisel ja üliõpilaste ning õppejõudude teadusliku töö suunamine ja kontrollimine.

Kevadiseks eksamisessiooniks ettevalmistuse kontroll näitas, et ajaloo-keele- ja arstiteaduskonna ametiühingubüroodel tuleks pöörata senisest enam tähelepanu sellele tööle.¹⁴ Tulevaste spetsialistide ettevalmistuse kvaliteet sõltub eelkõige õppe-, kasvatuse- ja teadustöö omavahelisest

¹⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 115, l. 26.

¹¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 115, l. 25.

¹² Sealsamas, l. 24.

¹³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 116, l. 135-136.

¹⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 116, l. 122.

seostatusest. Üliõpilaste Teadusliku Ühingu (ÜTÜ) tööst huvitusid teistest enam matemaatika-loodus- ja õigusteaduskonna ametiühingubürood.¹⁵ Positiivne oli ka õigusteaduskonna ainulaadne üritus: seal alustati vaba aja kasutamise otstarbekuse väljaselgitamise eesmärgil üliõpilaste ajabüdzeti sotsioloogilist uurimist.¹⁶

Kateedrites tehtava teadusliku töö suunamisel oli ametiühingu praktiline abi paraku minimaalne: piirduti vaid esinevate puuduste fikseerimisega. Formaalseks jäi ka töö aspirantidega, kuigi vajadus selle tõhustamiseks oli oluline: 25-st aspirantuuri lõpetanust suutsid oma kandidaaditöö tähtsajaliselt esitada vaid 15.¹⁷ Suureks saavutuseks komisjoni töös olid aga ülikooli juubeli puhuks välja antud õppejõudude ja üliõpilaste teaduslike artiklite kogumikud.¹⁸

1952. aastal aktualiseerusid ka teaduse ja praktika koostöö küsimused. Komitee arutas korduvalt, kuidas koostööd korraldada nii, et see ei jääks ühepoolseks šefluseks, nagu paraku praktikas esines. Paremaid tulemusi saavutati Eesti NSV Kohaliku Põlevkivi- ja Keemiatööstuse Ministeeriumi Uurimis- ja Projekteerimisinstituudiga trükimusta mürgisuse uurimisel.

Olme küsimustega tegeles elamu- ja heaolukomisjon, mille töö elavnes märgatavalt pärast KKTA Vabariikliku Komitee IV pleenumit. Pleenumi otsuste realiseerimisel saavutati juba kevadsemestril edasiminekut. Ühiselamutes sisustati punanurgad ja Tiigi tänava ühiselamus isegi õppetuba.¹⁹ Ent neid hüvesid said üliõpilased kasutada vaid väga lühikest aega: sügissemestril muutus olukord veelgi raskemaks, sest üliõpilaste vastuvõtt suurenes, kuid materiaalne baas jäi endiseks. Olukorda raskendas seegi, et mitmel põhjusel ei valminud uus ühiselamu Pälsoni ja Aia (Vanemuise) tänava nurgal.²⁰ Lisaraskused tekkisid ka sellest, et Kastani tänava ühiselamus tuli vastloodud Eesti Põllumajanduse Akadeemiale eraldada 50 kohta.²¹ Endiselt ei vabastanud portselanitsehhi Tiigi 78 ühiselamu hoovi-

¹⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 115, l. 33.

¹⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 117, l. 8.

¹⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 115, l. 36.

¹⁸ Sealsemas, l. 35.

¹⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 123, l. 7.

²⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 117, l. 40.

²¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 117, l. 41.

poolset tiiba.²² Kokkuvõttes tuli 762 ühiselamukohale majutada 1126 üliõpilast. Olukord nõudis taas kõigi punanurkade ja õpperuumide muutmist magamisruumideks. Nendes tingimustes tuli ametiühingukomiteel ja teistel ühiskondlikel organisatsioonidel senisest suuremat tähelepanu pöörata ühiselamutes tehtavale kasvatustööle, milleks kohustasid ka vabariiklike organite otsused.

Mõnevõrra edukamaks kujunes töö ülikooli töötajate lastega. Organiseeriti isetegevusringide tööd ja korraldati 55 lapsele suvepuhkus Ahja pioneerilaagris.²³

1952. aasta sügisel oli ülikooli ametiühinguorganisatsioonil arvel 2949 liiget.²⁴ Sellise organisatsiooni sihipärane ja kooskõlastatud juhtimine oli mõeldamatu ilma tugeva organisatsioonilise tööta. Hinnates kevadel organisatsioonilise töö olukorda, märkis lahtine parteikoosolek oma otsuses, et organisatsioonilise töö peamine puudus seisneb selles, et ametiühingurühmad ei ole veel muutunud ametiühingulise töö peamiseks lüliks. Mitteküllaldaseks arvati ka komitee ja teaduskonnabüroode praktiline abi rühmaorganisatsioonidele.²⁵ Ent organisatsioonilise töö puudustes ei saanud süüdistada ainult ametiühingukomiteed, nagu järeldus ka nimetatud koosoleku otsusest. Ka parteibüroo ja teaduskondade parteiorganisatsioonid ei tegelnud küllaldaselt ametiühinguorganisatsioonidega ega kontrollinud, kuidas töötavad ametiühingutööle suunatud kommunistid. Enamikus parteiorganisatsioonides ei arutatud ametiühingutöö küsimusi.²⁶ Pärast koosolekut muutus ametiühingu organisatsiooniline töö märksa sisukamaks, komiteel tihenesid kontaktid parteiorganisatsiooniga, milles oli suur teene komitee esimehel.²⁷

Komitee aastase töö edusammud ja puudused võttis kokku ametiühinguorganisatsiooni konverents, mis toimus 19. novembril. Konverents hindas komitee töö aruandeaastal rahuldavaks ja valis uue 25-liikmelise komitee. Uus komitee viis oma esimese töökoosoleku läbi juba järgmisel päeval, kus

²² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 117, l. 46.

²³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 115, l. 43.

²⁴ Sealsamas, l. 53.

²⁵ EKPA, f. 151, nim. 8, s.-ü. 3, l. 105.

²⁶ Sealsamas.

²⁷ Sealsamas, l. 250.

uueks esimeheks valiti R. Sorrok. Tema juhtida oli komitee t88 ka kolmel j8rgmisel aastal.

1953. aasta oli meie maa elus rikas t8htsate poliitiliste s8undmuste poolest. M88dus pool sajandit partei II kongressist, septembris toimus NLKP Keskkomitee pleenum, mis kavandas uued suunad p8illumajanduse arengus.²⁸ K8ik see p8ustitas suured 8lesanded ka n8ukogude ameti8hingute ette.

8likooli ameti8hinguorganisatsioon l8htus oma t88 p8hisuundade ja nende realiseerimiseks kavandatud abin8ude valikul k8rgemate organite direktiividest, eelmise konverentsi otsustest ja 8likooli ees seisvatest vahetutest 8lesannetest ning senisest t88praktikast. Kui eelmine aasta oli seoses 8likooli jumbeliga olnud t88mahukas ja vastutusrikas, siis n88id oli t88 m8rksa rahulikum, kulgedes oma traditsioonilistes r88bastes.

Poliitilisele kasvatust88le andis suuna 8K(b)P XIX kongress, mille materjalide tundma8ppimiseks moodustati 8li8pilaste ja 8ppej8sudude t8iendavad seminarigrupid, kokku 38 gruppi. Komiteele j8id p8hiliselt kontrollifunktsioonid; kuulati 8ra teaduskondade ameti8hingub8uroode aruandeid.²⁹ Poliitharidusv8rk j8tkas t88d traditsioonilistes vormides: 8htu8likool, poliitringid, poliitkool, filosoofilised seminarid ja uue vormina kaks poliit8konoomia ringi.³⁰ 8li8pilaste poliitilise eneset8iendamise peamiseks vormiks j8id poliitinformatsioonid. Kuid endised olid ka organiseerimispuudused: teaduskondades toimus t88 suurtes 8hendatud 8ppe r8hmades, osav8ttu kontrolliti harva, sageli kujunesid s8nav8tud allikmaterjalide kuivaks refereerimiseks, mis v8hendas 8li8pilaste huvi nende 8rituste vastu.

Kasvatust88 8hiselamutes j8i endiselt 8heks probleemikamaks ja raskemaks t88l8iguks. Normaalse t88 korraldamist takistas 88rmine ruumipuudus. Kavandatud 8ritused ei saavutanud elluviidult loodetud eesm8rke 8li8pilaste v8hese osav8tu t8ttu. Ent palju enam oleks suudetud ka nendes raske-tes tingimustes korda saata, kui vaid ameti8hingu- ja kom-

²⁸ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. III osa. Tln., 1957, lk. 599-640.

²⁹ TR8A, nim. 128, s.-8. 118, l. 29, 101-103.

³⁰ TR8A, nim. 128, s.-8. 139, l. 22.

somoliorganisatsioon ning ühiseleamunõukogud oleksid oma tegevust rohkem kooskõlastanud ja vähem üksteisela lootma jäänud.

Edu, mis jäi tulemata poliitkasvatustöös, saavutati kunstilise isetegevuse alal. Aktiivne oli mees- ja naiskoori tegevus. Juurde loodi üle 20 üliõpilaste kunstilise isetegevuse ringi rohkem kui 300 osavõtjaga.³¹ Kui klubi poolt suunatud isetegevus arenes tõusujoones, siis teaduskondades jäi see endiselt kampaanialikuks, elavnedes vaid kohustuslike ürituste läbiviimise eel. Erandi moodustas kehakultuuriteaduskond, kes saavutas aastaid kunstilise isetegevuse ülevaastustel suhinnalisi kohti. Suure töö tegi ära ka laste näitering, kes töi lavale omaloomingulise näidendi.

Massilise sporditöö propageerimise ja organiseerimise alal jäid paljud head kavatsused teostamata nõrga materiaalse baasi ja varustuse puudusel (vähene oli suuski ja uiske, ujulat ja sõudebaasi varustati ebaküllaldaselt jne.). Tarkistasid ka ametkondlikud barjäärid, mis ei võimaldanud ühendada ametiühingukomitee, spordiklubi ja kehakultuuriteaduskonna jõude ja võimalusi.

Õppe- ja teadusliku töö komisjon seadis peamisteks ülesanneteks õppetöö ideelis-teoreetilise taseme tõstmise, õppeedistsiipliini kindlustamise, üliõpilastele nõuetekohaste õpimistingimuste loomise ja eksamisesitsoonide ettevalmistamise.

Kevadsemestril viidi kõigis õpperühmades läbi tootmisnõupidamised, kus vaeti õppetöö ideelis-teoreetilise taseme tõstmise võimalusi. Teaduskondades toimusid nõupidamised, kus tutvustati rektori käskkirja eksamite läbiviimise korra kohta ja kavandati omapoolseid abinõusid sessiooni kordaminekuks.³²

Tagasihoidlikumaks jäi kateedrite teadustöö temaatika valiku suunamine ja UTÜ abistamine.³³ Komisjoni tähelepanu orbiidis oli endiselt teaduse ja praktika koostöö korraldamine, kateedrite abistamine ja kontroll selle töö üle. Kuna koostöö oli alles uudne ja talletatud kogemused üldistamata, siis piirduti vaid kujunenud olukorra fikseerimisega. Tea-

³¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 139, l. 23.

³² Sealsamas, l. 18-19.

³³ Sealsamas, l. 20.

duskondadest saavutasid paremaid tulemusi matemaatika-loodus- ja ajaloo-keeleteaduskond.³⁴

Endiselt jäid ülikooli valulapseks materiaalse baasi küsimused. Selkõige puudutas see üliõpilasi, nende majutamist ja õppetöökorraldust. Ametiühingu liinis tegeles sellega elamu- ja healukomisjon. Kõige pakilisem oli uue ühiselamu õigeaegse käikuandmisega. Seda küsimust arutati korduvalt komitee koosolekutel ja tänu ülikooli kõigi organite ühistele jõupingutustele avati õppeaasta alguseks uus 195 kohaga ühiselamu.³⁵ See leevendas küll mõnevõrra majutamisküsimust, kuid ruumikitsikus jäi endiselt püsima, kuna ka üliõpilaste vastuvõtt oli suurenenud. Sügisel tuli 969 ühiselamukohale ära mahutada 1325 üliõpilast, mistõttu taas puudusid kõigis ühiselamutes õppetoad, puhke- ja punanurgad ning muud vajalikud kõrvalruumid.³⁶ Tiigi tänava ühiselamus töötas endiselt portselanitsehhi, mille mürgised aurud muutsid osas tubades elamise ohtlikuks. Sellises olukorras tuli ühiselamutes palju tähelepanu kontsentreerida distsipliini ja korra tagamisele, senisest läbimõeldumalt otsida sisemisi reserve. Oli tekkinud olukord, kus ametiühinguorganisatsioon võis näidata oma suutlikkust organisatsiooniliste abinõudega olukorda mõnevõrra leevendada. Kuid just selles osas jäi organisatsioonil operatiivsusest puudu. Jäädi vanade kontrolli- ja puuduste fikseerimise vormide juurde, ilma et puuduste kõrvaldamiseks oleks administratsiooni suhtes nõudlikkust suurendatud.

Vähe abistati ka ühiselamunõukogusid elamistingimuste ja sisekorra parandamisel.

Organisatsioonilis-massilise töö komisjon tegutses komitee ja tema presiidiumi otsesel juhtimisel. Ta viis rühmaorganisatsioonidele läbi üleülikoolilise seminari, kuid selle kasutegur oli madal, sest seminarist osavõtjaid oli vähe. Vajalikul tasemel polnud ka ettekanded, mis käsitlesid tööd üldse, mitte aga konkreetselt mõne teaduskonna või rühma tööd.³⁷ Üheks oluliseks puuduseks, mis iseloomustas komitee tööd ka

³⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 139, l. 21.

³⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 118, l. 49, 121.

³⁶ Sealsamas, l. 122.

³⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 139, l. 30.

tervikuna, oli koordineerimatus. Puudus kooskõlastatud tegevus teiste ühiskondlike organisatsioonidega, dekanaatide ja rektoraadiga, millega kaasnes ürituste sagedane dubleerimine ja madal efektiivsus. Ka ülikooli parteibüroo ei näidanud komitee töö suunamisel ja abistamisel ning komitee koosseisus töötavate kommunistide tegevuse kontrollimisel üles küllaldast järjekindlust. Sama puudus esines ka teaduskondade parteiorganisatsioonide töös.³⁸

20. novembril 1953 aruandes ametiühinguorganisatsiooni konverentsil hindas komitee enesekriitiliselt oma aastast tööd, märkides, et ametiühinguorganisatsioon ei ole veel muutunud selleks otsustavaks lüliks, mille kaudu toimub töötajate kommunistlik kasvatamine.³⁹ Siit ka konverentsi otsuse suunitlus korvata see puudujääk järgmiste aastate töös.

Ka 1954. aastal jäi ülikooli 25-liikmelist komiteed juhtima R. Sorrok. Võrreldes eelmise aastaga oli suurenenud parteilise tuumiku osakaal: komitees töötas 7 kommunisti.⁴⁰ Ametiühing hõlmas oma tegevusega ülikooli elu kõiki tähtsaimaid valdkondi alates töötajate kommunistlikust kasvatuses ja lõpetades nende elukondliku teenindamisega. Komitee pööras enam tähelepanu õppe- ja teadusliku töö, korteritingimuste, ideelis-poliitilise kasvatustöö, kunstilise isetegevuse ning töötajate töö- ja elukondlike tingimuste parandamisele.

1954. aastal kasvas märgatavalt ülikooli teaduslik potentsiaal: kaitsti 1 doktori- ja 15 kandidaadidissertatsiooni. Ka aspirantuuri uue koosseisu komplekteerimine läks edukalt.⁴¹

Töös üliõpilastega nägi õppe- ja teadusliku töö komisjon oma peamist ülesannet õppeprotsessi korralduse, tootmisõupidamiste läbiviimise ja eksamiteks ettevalmistamise kontrollimises. Komitee arutas eksamiteks ettevalmistuse olukorda teaduskondades ja leidis, et kiiresti vajaksid lahendamist tarvilike ruumide ja kirjanduse kättesaadavuse kü-

³⁸ EKPA, f. 151, nim. 9, s.-ü. 2, l. 84 - 85, 124.

³⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 139, l. 40.

⁴⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 158, l. 52.

⁴¹ Sealsamas, l. 15-16.

sinused. Kuna üliõpilased kasutasid kateedrite raamatukogusid ja selleks otstarbeks kohandatud ruume minimaalselt, luges ametiühinguorganisatsioon oma ülesandeks aidata kateedritel üliõpilastele selgitada, kuidas olemasolevaid võimalusi paremini kasutada, juhtida haldusorganite tähelepanu vajadusele luua raamatukogudes lisaõppekohti ja uurida võimalust ühendada raamatufondi marksismi-leninismi klassikute teostega.⁴² Paremaid tulemusi selles osas saavutasid arsti- ja matemaatika-loodusteaduskonna ametiühingubürood. Märksa tagasihoidlikumad olid ajaloo-keeleteaduskonna ametiühingukomitee saavutused.⁴³

Teaduse ja praktika koostöö uued ülesanded tulenesid NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumi otsustest. Senine koostöö oli kujunenud valdavalt ühepoolseks, s. t. ülikoolipoolseks šefluseks. Üsna harvad olid juhud, kus mõni ettevõtte ka ülikooli abistas kas siis materjali hankimisel või praktiliste tulemuste tutvustamisel. Ka komitee oli raskes olukorras, kuna puudusid juhendid, kuidas kateedreid lepingute sõlmimisel abistada ja seda tööd kontrollida. Teistest paremini oli teadlaste ja praktikute koostöö korraldatud matemaatika-loodusteaduskonnas ning arstiteaduskonna farmatsia kateedris ja raviosakonnas.⁴⁴

Ülikooli parteibüroo, kuulanud 6. aprillil ära R. Sorroki aruande, tõstis esile õppe- ja teadusliku töö komisjoni (esimees A. Raatma) head tööd, pidades vajalikuks selle kogemusi ka teistele tutvustada.⁴⁵

Massilise kultuuritöö komisjoni tegevus oli märksa tagasihoidlikum.⁴⁶ 2. aprillil arutas komitee komisjoni tööd, tunnistas senitehtu ebarahuldavaks ning hoiatas komisjoni esimeest tööülesannetesse lohaka suhtumise eest.⁴⁷ Parteibüroo arutas komitees tekkinud olukorda.⁴⁸ 16. aprillil asendati komisjoni esimees uuega.⁴⁹ Siitpeale muutus komisjoni töö märksa elavamaks.

⁴² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 140, l. 7 - 9.

⁴³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 158, l. 16.

⁴⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 140, l. 46 - 55, 58 - 59.

⁴⁵ EKPA, f. 151, nim. 10, s.-ü. 1, l. 23.

⁴⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 158, l. 19.

⁴⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 140, l. 79.

⁴⁸ EKPA, f. 151, nim. 10, s.-ü. 1, l. 22 - 23.

⁴⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 140, l. 90.

Üliõpilaste poliitiline enesetäiendamine toimus valdavalt poliitinformatsioonide kaudu. Selle töövormi sisukuse suurendamise ja üliõpilaste huvitatuse ning vastutustunde tõstmise eesmärgil jäeti õppegruppidele senisest suurem vabadus temaatikat valida. Ametiühinguorganisatsiooni ülesanne seisneski selles, et nendes uutes tingimustes osutada õppegruppidele abi temaatika valikul ja teostada kontrolli tehtu üle.

Ühiselamutes tehtav kasvatustöö jäi endiselt raskeimaks tööliigiks. Õiget hoogu ei saanud koostöö ühiselamute nõukogudega, ka teaduskondade bürood ei suutnud kindlustada õppejõudude regulaarset osavõttu ühiselamute üritustest.

Märksa paremad olid saavutused üliõpilaste kunstilises isetegevuses,⁵⁰ kuigi klubil puudusid endiselt ruumid. Pidevas tõusujoones arenesid nais- ja meeskoor. Keerulisem oli olukord teaduskondade isetegevusega. Üldiseks puuduseks oli omaloomingulise repertuaari, eriti üliõpilaselu vähesid ja varjukülgi puudutava temaatika vähesus. Hoogu hakkas võtma rahvatantsu ja -muusika viljelemine,⁵¹ samuti Tartu kõrgkoolide vaheliste ühisürituste korraldamine.⁵²

Endiselt jäi probleemiks kursuse- ja teaduskonnaõhtute ideelise taseme tõstmine, millele komitee juhtis tähelepanu ülikooli parteiorganisatsiooni koosolekul, et vältida nende muutumist tavalisteks tantsuõhtuteks.⁵³

Elamu- ja heaolukomisjoni töö kujunes raskeks ka 1954. aastal. Taas muudeti sügissemestril õpperuumideks peaaegu kõik keldriruumid, aula, õpetatud nõukogu saal, parteibüroo ruumid, suusa- ja uisubaasi ruumid.⁵⁴ Paremini polnud olukord elamistingimustega. Ühiselamuteks kohandati klubi, profülaktoorium, endise üliõpilasmaja III korrus, kaks spordisaali, ratsabaas, ruumid Kvissentais jt. Kõige selle tagajärjel pidi üks neljandik üliõpilasi õppima ja elama nõuetele mittevastavates tingimustes.⁵⁵ Ülikooli juhtkond ja ametiühingukomitee pöördusid vabariid-

⁵⁰ EKPA, f. 151, nim. 10, s.-ü. 2, l. 63.

⁵¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 158, l. 23.

⁵² Sealsamas, l. 4.

⁵³ EKPA, f. 151, nim. 10, s.-ü. 2, l. 101.

⁵⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 158, l. 26.

⁵⁵ Sealsamas, l. 26.

gi valitsuse poole taotlusega olukorda parandada, kuid paraku jäi kõik endiseks.⁵⁶ Kujunenud situatsioon sundis veelgi intensiivsemalt otsima sisemisi reserve üliõpilaste elukondlike tingimuste, meditsiinilise teenindamise ja ühiskondliku toitlustamise parandamiseks. Üha enam hakkas ametiühingukomitee töös ilmema aga praktika, kus objektiivset laadi raskuste varju püüti peita ka organiseerimis- ja juhtimistegevuse subjektiivseid vigu. Esinedes 12. märtsil komitee koosolekul aruandega, märkis arstipunkti juhataja M. Miidla, et koostöö arstipunkti ja ametiühingukomitee vahel on jäänud formaalseks. Ükski komitee esindajaist polnud arstipunkti tegevuse vastu huvi tundnud.⁵⁷ Sama võime öelda ka ühiskondlike kontrolöride töölakerendamise kohta; nende kohusetundest sõltus aga paljuski üliõpilaste toidulaua kvaliteet ja mitmekesisus toitluspunktides ja sööklas. 29 kontrolörist töötas vaid 18.⁵⁸

Eelmiste aastatega võrreldes oli paremini korraldatud töötajate ja üliõpilaste ning nende laste suvepuhkus. Üliõpilastele organiseeriti suveklubi, 60 töötajat puhkas Käärikul,⁵⁹ 118 last veetsid suve Vellavere ja Valkla pioneerilaagris.⁶⁰

Organisatsiooniline töö toimus plaanipäraselt: viidi läbi seminarid rühmaorganisaatoritele ja teaduskondade büroodele. Seoses R. Aulingu suunamisega ajalehe "Tartu Riiklik Ülikool" toimetajaks valiti uueks organisatsioonilise töö komisjoni esimeheks K. Aben.

Sellel aastal heitis ametiühingu konverents komisjonile ette järjekindlusetust otsuste täitmise kontrollimisel, küsimuste puudulikku ettevalmistamist presiidiumi koosolekuteks, suutmatust organiseerida kõiki organisatsiooni lüüsid tööülesannete järjekindlale täitmisele.⁶¹ Nimetatud puuduste esinemisele komitee töös juhtis tähelepanu juba maikuus toimunud parteiorganisatsiooni aruande- ja valimis-

56 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 158, l. 26 - 27.

57 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 140, l. 63.

58 Sealsamas, l. 28.

59 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 158, l. 47.

60 Sealsamas, l. 24.

61 Sealsamas, l. 30 - 31

koosolek.⁶² Ka konverentsi delegaatide sõnavõttudest koorus tõsiasi, et komitee oli püüdnud tegelda liiga paljude küsimustega, jättes tahaplaanile oma põhifunktsiooni - kasvatustöö. Puudusi kasvatustöös püüti põhjendada objektiivsete raskustega, kuid eelkõige oli nende põhjuseks vastava komisjoni tagasihoidlik tegevus.

12. novembril 1954. aastal toimus järjekordne konverents, mille poolt valitud 25-liikmelist uut komiteed asus ka 1955. aastal juhtima R. Sorrok.

1955. aastal oli ametiühingukomitee üheks põhiliseks tööloks endiselt õppe- ja teadusliku töö suunamine ja kontroll. Õppedistsipliini tugevdamiseks koondas komitee vastav komisjon enam tähelepanu tööle rühmaaktiiviga (rühmavanem, komsomolisekretär, ametiühingugrupporg). Neile korraldati kevad- ja sügissemestril instrueerimiskoosolekud jne. Sügissemestril korraldati esmakursuslastele metoodiline konverents, et anda neile vajalikke eelteadmisi õppe- ja teadustöö kohta. Traditsiooniliselt toimusid eksamisessiooni-eelsed tootmisõupidamised. Edu õppe- ja teadusliku töö komisjoni tegevuses põhjustas ka parem koostöö partei- ja komsomoliorganisatsiooniga.⁶³ Vajadus süvendatud koostöö järele nende organisatsioonide vahel oli ilmne. Ülikooli ees seisvate ülesannete lahendamine oli mõeldav vaid kõigi organisatsioonide kooskõlastatud tegevuse kaudu. Senisest enam leidis see mõtte rõhutamist ka parteiorganisatsiooni poolt. Ametiühinguorganisatsiooni parteilise juhtimise tugevdamiseks peeti vajalikuks tugevdada kontrolli ametiühingukomitees töötavate kommunistide tegevuse üle, suurendada nõudlikkust nende töö suhtes, kindlustada ametiühinguorganisatsiooni senisest aktiivsem osavõtt partei ja valitsuse otustuste elluviimisest.⁶⁴

Märgatavalt tõusis õppejõudude teaduslik kvalifikatsioon: kaitsti 1 doktori- ja 24 kandidaadiväitekirja. Senisest enam pööras komisjon tähelepanu õppejõudude kvalifikatsiooni tõstmise plaanide täitmisele. Süstemaatilisemalt suutis oma tööd korraldada matemaatika-loodusteaduskonna

⁶² EKPA, f. 151, nim. 10, s.-ü. 2, l. 62 - 63.

⁶³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 175, l. 12.

⁶⁴ EKPA, f. 151, nim. 11, s.-ü. 2, l. 76 - 77.

ametiühingubüroo. Komisjon kontrollis aspirantide tööd ka-teedrites, osales nende atesteerimises. Tervikuna kulges see töö plaanipäraselt, mida kinnitas ka õigeaegselt kan-didaaditöö esitanute arvu kasv.

Teadusa ja praktika koostöö oli paremini korraldatud ajaloo-keele-, matemaatika-loodus-, arsti- ja õigusteadus-konnas.⁶⁵ Ka üliõpilasteaduse suunamisel oli ametiühingu-organisatsiooni abi enam tunda. Nõrgaks jäi aruandeaastal koostöö TRÜ nõukoguga.

Õppe- ja teadusliku töö tase ja sisu olenevad eelkõi-ge töötajate ideelis-poliitilisest kasvatamisest. Ideelis-poliitilise eneseharimise peamisteks vormideks jäid Tartu marksismi-leninismi õhtuülikool, poliitringid, filosooflii-sed seminarid, poliitinformatsioonid. Ametiühingu töö seis-nes siin põhiliselt organiseerimises: ta suunas oma liik-meid nimetatud töövormidest osa võtma.

Suurem oli komisjoni panus üliõpilaste kunstilise ise-tegevuse arendamisse, seda eelkõige klubi töö sumamise kau-du. Üha raskemaks muutus isetegevusringidele nõuetekohaste harjutus- ja esinemisruumide leidmine, kuna tekkisid juur-de uued suured isetegevuskollektiivid: estraadiorkester, puhkpilliorkester, rahvapilliorkester, rahvatantsu- ja -lauluansambel, keelpilliorkester, kammerkvartett jt. Samal ajal nõudis lähenev Eesti NSV kunstidekaad Moskvas ise-tegevuselt märksa kõrgemat kunstitaset. Ruumikitsikus muu-tis üha raskemaks ka suuremat kollektiivi hõlmavate puhke-õhtute korraldamise. Vajadus iseseisva klubihoone järele tõusis üha teravamalt päevakorda.

Rohkem kui isetegevust häiris ruumikitsikus õppetööd ja üliõpilaste majutamist. Eriti raske oli olukord sügise-ti. Kevaditi muutus olukord ühiselamutes mõnevõrra laheda-maks, kuna selleks ajaks olid paljud üliõpilased siirdunud erakorteritesse. Kõige raskem oli olukord endiselt Tiigi tänava ühiselamus, kus suurematesse tubadesse oli majuta-tud 25 ja enam üliõpilast. Normaalsest elutingimustest ei saanud siin juttugi olla. Vähe oli laevalgusteid ja laua-lampe, ei jätkunud toole ega õskappe.⁶⁶ Nii algas ühisela-

⁶⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 175, l. 16.

⁶⁶ Sealsamas, l. 23.

mates tehtav töö kõige elementaarsemast - puhtuse ja korra loomisest. Puhtus ja distsipliin tuli tagada üliõpilastel endil selleks valitud ühiselamunõukogude juhtimisel. Ent juhtus, et mõned nõukogu liikmed ise ei pidanud eluruumides puhtust ega korda. Komitee arutas korduvalt olukorda Tiigi tänava ühiselamus ja kavandas ka meetmed nõukogu töö parandamiseks, kuid paraku sellega kogu asjaajamine enamasti piirduski.⁶⁷ Abi oli aga hädavajalik, sest selles ühiselamus elasid valdavalt esmakursuslased, kellel puudusid iseseisva elu korraldamise harjumused, vahel ka austus ühiselu reeglite ja ühisvara vastu. Neis tuli alles hakata kujundama õiget suhtumist ühisvarasse, kaaselanikesse, oma kodu tunnet. Ühiselamud olid kinnistatud valdavalt teaduskonniti. Koostöös dekaanaadi ja ühiskondlike organisatsioonidega tulid oma tööga paremini toime õigus- ja matemaatika-loodusteaduskonna ametiühingubürood.⁶⁸ Pärast pikaajalisi komitee jõupingutusi avati 1955. aasta märtsis 25 kohaga üliõpilaste profülaktoorium. Kavandati ka muid üliõpilaste, teenistujate, õppejõudude ning nende laste terviseparandamise ja puhkuse veetmise vorme.

Iga organisatsiooni tegevuse edu või ebaedu põhjusi tuleb otsida eelkõige organiseerimistööst. Et tösta ametiühingurühma osakaalu, hakati seminare korraldama mitte ainult ametiühingurühmadele, vaid õpperühmade kogu aktiivile. Organisatsioonilise töö edukuse arvele tuleb kanda ka see, et täideti liikmemaksude plaan.⁶⁹ Teaduskondade büroodest tegi organiseerimistöös kõige suurema edasimineku ajaloo-keeleteaduskond.

Ametiühinguorganisatsiooni 1955. aasta konverents hindas komitee töö rahuldavaks. Märgitigi, et komitee ja komisjonide töös esines palju formalismi, piirduti valdavalt aruandlusega ja kanti oma positiivsesse kontosse ka seda, mis teostus ametiühingu kaasabitagi. Nagu eelmiselgi aastal, pidas komitee oma töö peamiseks puuduseks vähest süvenemist pakilistesse päevaküsimustesse ja nende ebaoperatiivset lahendamist. Ka küsimuste ettevalmistamine komitee ja presiidiumi koosolekuteks toimus pealiskaudselt.⁷⁰ Komiteele heideti ette, et ta ei ole suutnud eluga sammu pidada, ei ole

⁶⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 159, l. 4 - 6, 29 - 30.
⁶⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 175, l. 25.
⁶⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 175, l. 28.
⁷⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 175, l. 29.

arvestanud inimeste järjest kasvavat teadlikkust ja sellest tulenevat nõudlikkust. Piirduti valdavalt vanade töövormidega, neile uut sisu andmata. Ka vabriikliku komitee arvases oli ülikooli ametiühingu töö vaadeldaval aastal passivne.⁷¹

Ka 1956. aastal jäi komiteed juhtima R. Sorrok. 1956. aasta oli meie maa elus pöördeline: toimus NLKP XI kongress, mis andis kindla suuna meie maa arengule, tugevdas otsustavalt partei juhtivat osa ühiskondlike organisatsioonide parteilisel juhtimisel, lõi avarad võimalused rahvahulkade initsiatiivi avaldamiseks ja loometöö arenguks. XI kongress mõistis hukka isikukultuse ja asus likvideerima selle kahjulike tagajärgi, taastades ja laiendades ka ametiühingute tegevuspiire.

Oma töös lähtus TRÜ ametiühingukomitee kõrgemate organite juhenditest ja 1955. aasta konverentsi otsustest. Ametiühingu töös olid kesksel kohal õppe- ja kasvatustöö ning üliõpilaste distsipliini ja käitumiskultuuri parandamise küsimused. Seoses sellega lasusid suured kohustused eelkõige õppe- ja teadusliku töö ning massilise kultuuritöö komisjonidel.

Juba 1955. a. lõpul toimunud komitee presiidiumi koosolekul juhtiti õppe- ja teadusliku töö komisjoni esimehe tähelepanu vajadusele tugevdada eelkõige enesedistsipliini ja nõuda distsipliini ka komisjoni liikmetelt.⁷² Komisjoni töö polnud operatiivne, kohanemisevõimeline. Seda soodustas vähene side rektoraadi, dekanaatide ja kateedritega.⁷³ Jäädid traditsiooniliste töövormide juurde (eksamiteks ettevalmistamise ja eksamite läbiviimise kontroll). Kuigi kõneldi palju üliõpilaste auditoorse õppekoormuse vähendamise ja iseseisva töö osatähtsuse suurendamisest, ei suudetud praktiliselt märkimisväärset ära teha. Endiselt jäi õppekoormus 40 - 42 tunni piiridesse nädalas.⁷⁴ Komisjoni passiivsuses tunnistas end osaliselt süüdi ka komitee, kuna ei olnud ana-

⁷¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 175, l. 6.

⁷² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 176, l. 19.

⁷³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 190, l. 15.

⁷⁴ Sealsamas, l. 16.

lüüsinud seda tööliikliku vajaliku põhjalikkuse ja järjekindlusega komitee ja presiidiumi koosolekutel.⁷⁵

Ka massilises kultuuritöös esines puudusi. Kuulanud ära R. Sorroki ettekande massilise kultuuritöö olukorrast, suunas parteiorganisatsiooni veebruarikuu üldkoosolek komitee tähelepanu tösiatele puudustele komisjoni töös, rõhutas eelkõige vajadust sihipärasemalt juhtida üliõpilasklubi ja teaduskondade kunstialast tegevust.⁷⁶ Sellele järgnenud kuudel komisjoni tegevus mõnevõrra elavnes. Suursündmuseks mitte ainult ülikooli, vaid ka Tartu kultuurielus kujunes 1956. a. suvi: teoks sai esimene üliõpilaslaulupidu. Vabariikliku ametiühingukomitee presiidium avaldas oma 11. juuli 1956. a. istungil ülikoolile selle ürituse eduka läbiviimise eest suurt tunnustust ja pidas vajalikuks pöörduda ametiühingu keskkomitee poole palvega toetada Tartu ülikooli initsiatiivi üliõpilaslaulupidude traditsiooniliseks muutmisel.⁷⁷ Nõrgaks jäi aga üliõpilastega tehtav ideelis-poliitiline kasvatustöö. Õiget tööhoogu ei saanud komisjon sisse ka sügiskuudel.⁷⁸ 1956. a. konverentsi delegaatide sõnavõttudest nähtus, et ametiühingukomitee ja üliõpilasklubi vahel puudus kooskõlastatud tegevus.⁷⁹ Ürituste läbiviimisel jäi komitee passiivseks, eriti tähtpäevade tähistamise piduliku osa sisustamisel.⁸⁰

Endiselt oli kõige raskem materiaalse baasi küsimus. Nagu märgiti komitee aruandes, ei olnud TRÜ viimase kahe aasta jooksul saanud linnalt juurde ühtegi ruutmeetrit elamis-pinda.⁸¹ Samal ajal ei arenenud ka ülikooli enda ehitustegevus plaaniliselt. Näiteks pidi ülikooli endise kirikuhoonne ümberehitamine raamatukoguks lõpule jõudma 1955. a. septembriks, jõudis aga aasta hiljem.⁸² Ka ühiselamute kapi-

⁷⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 190, l. 14.

⁷⁶ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 2, l. 14 - 15.

⁷⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 189, l. 48 - 49.

⁷⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 190, l. 23.

⁷⁹ Sealsamas, l. 7.

⁸⁰ EKPA, f. 15, nim. 12, s.-ü. 2, l. 100.

⁸¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 190, l. 26.

⁸² Sealsamas, l. 26.

taalarmondiga oli olukord halb: töid alustati alles pärast 1. septembrit. Tõsiseid raskusi oli õppetõõga keemiahoones, kus ohutustehnika nõuetest tulenevalt töõ ajutiselt seisatati.⁸³ Samal ajal ei jälginud ametiühingukomitee küllaldasest järjekindlusega administratsioonis sõlmitud kollektiivlepingu nõuete täitmist.

Ka töõtajate organiseeritud puhkuse korraldamine oli eelmise aastaga võrreldes halvem. Seoses Nõukogude Liidu rahvaste spartakiaadiks ettevalmistamisega ei saanud kasutada Kõõriku puhkebaasi, halva töõkorralduse tõttu kasutati vähem ka Sangaste puhkebaasi. Vellavere pioneerilaagri töõs ilmes eelmise aastaga võrreldes tagasimineku.⁸⁴ Kõõgil vaadeldud aastatel oli komitee töõplaanides ja konverentside otsustes juttu õlikooli lasteala ja -õõime avamisest Burdenko tänavas asuvas majas, kuid õritus ise teoks ei saanud.⁸⁵

Nii nagu kogu komitee töõ, nõõnda kulges ka organisatsiooniline töõ 1956. a. stiihiliselt ja ebaregulaarselt.⁸⁶ Tõõ raskuspunkt ei kandunud rühmadesse, sest ei suudetud töõle panna teaduskondade büroode vastutavaid sektoreid. Hinnates ametiühingukomitee töõd, märkis õlikooli parteiorganisatsiooni aruande- ja valimiskoosolek 1956. a. 30. oktoobril, et töõ oli loid, puudus initsiatiiv, side massidega jäi nõõrgaks, vähe tegeldi põõhifunktsiooni - kasvatus-tõõga.⁸⁷ Esmakordselt kerkis ametiühinguorganisatsiooni konverentsil õles küsimus, kas hinnata komitee töõ rahuldavaks või ebarahuldavaks. Hõõlteenamus otsustas rahuldava kasuks.⁸⁸ Uus komitee valiti 25-liikmeline, tema töõd hakkas 1957. aastal juhtima Ü. Haldna. Komitee töõ muutus mitmeti raskeks. Oli vaja tugevdada siseorganisatsioonilist distsipliini, tõõsta komitee ja teaduskondade büroode osatõõtsust, vabaneda formalismist, muuta töõ sisuliseks, otsida uusi töõvorme ja nende realiseerimise vahendeid. Kogu tegevus tuli suunata

⁸³ TRÕA, nim. 128, s.-õ. 189, l. 28 - 30.

⁸⁴ TRÕA, nim. 128, s.-õ. 190, l. 29.

⁸⁵ Sealsamas, l. 25.

⁸⁶ Sealsamas, l. 29.

⁸⁷ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-õ. 2, l. 99.

⁸⁸ TRÕA, nim. 128, s.-õ. 190, l. 8.

ametiühinguorganisatsiooni autoriteedi tõstmisele töötajate hulgas.

1957. aastal toimusid ametiühingu struktuuris ümberkorraldused. Kõrgemate koolide ja teaduslike asutuste töötajatega ühines haridusala töötajate ametiühing. 1957. a. 10. oktoobril toimus ühine pleenum, kus valiti ühendatud vabariiklik komitee.⁸⁹ Uus organisatsioon - Haridusala, Kõrgemate Koolide ja Teaduslike Asutuste Töötajate Ametiühing oli liikmeskonnalt arvukam ja tema otsused mõjusamad. Sel aastal laienesid ka ülikooli ametiühinguorganisatsiooni õigusel töötajate lahendamisel, stipendiumide ja ühiselamukohtade jaotamisel.

Uue komitee tegevuse jälgimisel ilmneb järgmine pilt.

Õppe- ja teadusliku töö komisjon tegi ära suure töö üliõpilaste õppekoormuse reguleerimisel, kohustusliku õppetöö vähendamise ja iseseisva töö osatähtsuse suurendamise näol. Komisjoni algatusel viidi kevadsemestril teaduskondades läbi üliõpilaste ajabüžeti sotsioloogiline uurimus.

Märkimisväärset edu saavutas ka massilise kultuuritöö komisjon üliõpilaste kunstilise isetegevuse alal. Moskvas toimunud ülemaailmne üliõpilaste ja noorsoofestival andis tooni kultuuritööle kogu ülikoolis. Kõrgete autasudega saabusid Moskvast rahvakunstiansambel, rahvapilliorkester, rahvatantsijate vanem segarühm ja üliõpilaste meeskoor.⁹⁰

Ainulaadseks ürituseks meie vabariigis kujunes üliõpilaste kohvikklubi avamine. Esialgu puudus selgepiiriline ettekujutus asutuse funktsioonidest, kuid selge oli suunitus - muuta kohvikklubi üliõpilaste ja õppejõudude vaba aja veetmise meeldivaks kohaks. Komisjoni teened olid suured ka selles, et ülikoolis viidi sisse vormimütside statuut. Sellel üritusel oli suur kasvatuslik mõju üliõpilaste käitumiskultuuri ja ühtekuuluvustunde tõstmisele.

Üliõpilaste kultuuri- ja kunstialased huvid arenesid tõusujoones. Seda näitas ka teatri- ja kinokülastatavuse kasv, kuid endiselt jäi probleemiks ühisarutelude korraldamine.

Ainulaadseid üritusi algatas ka elamu- ja heaolukomisjon. Asutati Eesti NSV esimene elamukooperatiiv "Kodutare",

⁸⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 202, l. 13.

⁹⁰ Sealsamas, l. 16.

mis alustas 3-korruselise elamu ehitamist. Positiivsele poolele tuleb kanda seegi, et alustati uue 400-kohalise ühiselamu ehitamist.⁹¹

Paremaks muutus koostöö komsomoliorganisatsiooniga. Ühiselt arutati üliõpilaste meditsiinilise teenindamise ja toitlustamise küsimusi. Jõuti järeldusele, et meditsiinilise teenindamise alal tuleb tööd parandada kahes suunas: luua arstipunktile paremad töötingimused ja suurendada nõudlikkust üliõpilaste vastu.⁹² Üliõpilaste toitlustamise puuduseks oli söökla halb töökorraldus ja selle vähene külastatavus üliõpilaste poolt. Peeti vajalikuks parandada söökla tööd, mis aitaks ühtlasi kujundada üliõpilastes positiivset hoiakut selle asutuse suhtes. Tänu tubade ümberehitusele Tiigi tänava ühiselamus muutusid üliõpilaste elutingimused küll paremaks, kuid selle arvel vähenes ühiselamukohtade arv.

1957. aasta kujunes ametiühingukomiteele uue tööstiili ja -vormide otsingu aastaks. Komitee ja teaduskondade bürood tegid palju ametiühinguorganisatsiooni autoriteedi tõstmiseks, kuid nagu märkis rektor F. Klement 1957. a. konverentsil, ei olnud ametiühingu abi administratsioonile võitluses väärnähtustega veel küllaldane.⁹³

1958. aastaks valitud uut komiteed hakkas juhtima A. Metsa. Nimetatud aasta tõi meie maa ametiühingutöös kaasa suuri muudatusi. Suunad selleks oli kavandanud NLKP Keskkomitee 1957. a. detsembripleenum.⁹⁴ Pleenum andis kindla programmi, kuidas mobiliseerida massid NLKP XX kongressi poolt kavandatud majanduslike, kultuuriliste ja poliitiliste ülesannete täitmisele. Ametiühingute tähtsuse suurenemine väljendus eelkõige kohalike komiteede õiguste laiendamises, nende osakaalu tõususes paljude eluliselt tähtsate küsimuste lahendamisel.

Uus komitee nägi oma peamist ülesannet kontaktide tugevdamises teaduskondade ametiühingubüroodega. Senisest suuremad õigused anti teaduskondade büroodele. Näiteks korteri-

⁹¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 202, l.21.

⁹² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 191, l. 41 - 42.

⁹³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 202, l. 4.

⁹⁴ NLKP Keskkomitee 1957. a. detsembripleenum "NSV Liidu ametiühingute tööst". - NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. IV osa. Tln., 1974, lk. 332-344.

te ja toetuste jaotamine hakkas toimuma valdavalt teaduskon-
dades koostatud pingeridade alusel. Komitee enda töö muutus
operatiivsemaks ja sisukamaks. Ei piiratud vaid puuduste
fikseerimisega, vaid kavandati alati ka abinõud nende kõr-
valdamiseks. Erinevalt senisest praktikast arutas komitee
juba 30. jaanuaril 1957. a. eelmisel konverentsil tehtud et-
tepanekute ja kriitiliste märkuste täitmise senist käiku.⁹⁵
Olukorra põhjalik analüüs võimaldas kõigil komisjonidel ka
teaduskondade büroode vastavate sektorite ülesanded palju
konkreetsemalt formuleerida ja vastavalt sellele ka nende
tööd suunata ja kontrollida. Töö selline korraldus võimaldas
palju operatiivsemalt reageerida töötajate kriitilistele mär-
kustele.

6. märtsil toimus Eesti NSV ja HKK ja TA AJ Vabariikliku
Komitee Presiidiumi istung, kus arutati küsimust "TRÜ aruan-
de-valimiskonverentsil tehtud kriitiliste märkuste ja ette-
panekute ellurakendamisest." Presiidium tõstis oma otsuses
positiivselt esile komitee operatiivsust ja asjalikkust puu-
duste likvideerimisel, kuid suunas tähelepanu ka mitmetele
vajakajäämistele. Eelkõige oli vaja tugevdada kasvatustööd
ühiselanutes, ühiselanunõukogude tööd paremini suunata ja
abistada. Olmetingimuste parandamiseks ühiselanutes oli va-
ja senisest enam nõuda administratsiooni kollektiivlepin-
gus ettenähtu täitmist. Presiidium pidas vajalikuks paranda-
da kasvatustööd ka õppejõudude ja teenistujate hulgas.⁹⁶ Ot-
susest tulenevalt töö ühiselanutes intensiivistus. Koos kom-
somoliorganisatsiooniga viidi läbi ühiselanute nõukogude
instrueerimine ja nende töö suunamine. Muutus ka üliõpilaste
endi suhtumine ühisvarasse. Soovist oma elukeskkonda ilusa-
maks teha hakati ise tubasid remontima jne. Stimuleerivat
mõju positiivsetele algatustele avaldas kahtlemata ühisela-
muvaheline sotsialistlik võistlus ja selle tulemuste esi-
letoomine komitee poolt.⁹⁷

Märkimisväärseid kordaminekuid oli üliõpilaste kultuu-
rilises ja esteetilisises kasvatuses. Üliõpilasklubi kujunes
üha enam kultuurialast tööd suunavaks keskuseks. Jõudsalt

⁹⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 203, l. 17 - 21.

⁹⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 216, l. 95 - 96.

⁹⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 203, l. 41.

arenesid suured isetegevuskollektiivid - meeskoor, naiskoor, rahvatantsuansambel. Vähem andis rahuloluks põhjust üliõpilaste ideeline tase ja sisuline suunitlus.

Rohkesti tegeldi töötajate elutingimuste parandamisega. Edukalt kulges elamukooperatiivi "Kodutare" ehitus. Korteereid jaotati ainult komitee kaudu, vastavalt teaduskondades koostatud pingereale. Uue funktsioonina tuli komiteel lahendada sõiduautode jaotamise küsimusi. Positiivselt lahendati töötajate aiamaaga varustamise pikajärgised taotlused.⁹⁸

Sel aastal tegi ametiühingukomitee ära suure töö nii organisatsioonilises kui sisulises mõttes, mille märkis ära ka ülikooli partelorganisatsiooni aruande- ja valimiskooresolek.⁹⁹ Puudustena märgiti nõrka ideelis-poliitilist kasvatustööd üliõpilaste seas.¹⁰⁰ Väheseks jäi ka koostöö parteibürooga.¹⁰¹ Murrangut ei toimunud organisatsioonilises distsipliinis: juuba teist aastat järjest tuli hääletamine konverentsist osavõtvate delegaatide vähesuse tõttu üle viia järgmisele päevale.¹⁰²

Vaadeldavad aastad (1952-1958) olid TRÜ ametiühingukomitee töös pingelised. Kollektiiv, kelle tööd tuli juhendada, kasvas ja ka probleemid, mida tuli lahendada, muutusid iga aastaga. Mitte kõigil aastatel ei õnnestunud neid lahendada ühesuguse edukusega. Ka pööras komitee, sõltuvalt ülikooli ees seisvate ülesannete muutumisest, neile erinevatel aastatel erineval määral tähelepanu.

Algusaastad olid raskemad materiaalsete võimaluste ja ka ametiühinguorganisatsiooni õiguste piiratuse tõttu. Aja möödudes suurenes inimeste nõudlikkus pakutava suhtes, kuid teiselt poolt avardusid ka nõudmistele rahuldamise võimalused. Oli aastast aastasse korduvaid probleeme, nii selliseid, mida vastavalt võimalustele ja suutlikkusele lahendati, kui ka neid, mis jäid lahendamata (lasteala avamine, klubihoone taotlemine Tähe tänavas). Oli jooksvaid ja perspektiivseid küsimusi. Sageli kippusid jooksvad asjaajamised varjutama üldsuunda - kasvatustööd.

⁹⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 217, l. 22.

⁹⁹ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 32, l. 105.

¹⁰⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 217, l. 4.

¹⁰¹ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 32, l. 106.

¹⁰² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 217, l. 8.

Töö põhisuunad kujunesid välja, praktikas prooviti nende realiseerimise mitmesuguseid vahendeid, kujunesid koostöösidemed teiste ühiskondlike organisatsioonide ja administratsiooniga, akumulerus kollektiivne kogemus, kuidas vältida võimalikke vigu, et ühiste jõupingutustega lahendada üli-
kooli ees seisvaid ülesandeid.

**PARTEI PROGRAMMILISI ÜLESANDEID TÄITES.
ÜLIKOOI AMETIÜHING AASTATEL 1959 - 1965**

I. Raid

Vaadeldava perioodi algus ühendub tähtsa sündmusega Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ja kogu Nõukogudemaa ajaloo: 27. jaanuarist kuni 5. veebruarini 1959. a. toimus Moskvas Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXI, erakorraline kongress, mis järeldas, et sotsialism on NSV Liidus võitnud täielikult ja lõplikult ning on alanud kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ehitamise ajajärk. Kongress määratles partei ja kogu nõukogude rahva ülesanded: kommunismi materiaals-tehnilise baasi loomine, sotsialistlike ühiskonnasuhete arendamine ja täiustamine ning nõukogude inimeste kasvatamine kommunismi vaimus. Kongress vaatas läbi ja kinnitas seitse aastaku direktiivid - NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastateks 1959 - 1965. Neis seati suured ülesanded ka kõrgharidusega spetsialiste ettevalmistavate asutuste ette: nõuti nii õppe- ja kasvatustöö tõhustamist kui ka kõrgkoolide võrgu ning erialase ettevalmistuse laiendamist. Teaduslikelt uurimisaastustelt nõuti ulatusliku programmi realiseerimist, mis tagaks tootmise kiirendatud arengu kõigis rahvamajanduse harudes ning kõigi uurimissuundade kõrgetempolise edasimineku.¹

Ametiühinguorganisatsioonide ülesanded, mis tulenesid vahetult NLKP XXI kongressi otsustest, täpsustas NSV Liidu ametiühingute XII kongress, mis toimus 23. - 27. märtsini 1959 Moskvas. Kongress kutsus ametiühinguid üles igati arendama NSV Liidu rahvaste sõprust, nõukogude demokraatiat ning rahvahulkade aktiivsust ja omaalgatust. NLKP XXI kongressil püstitatud nõue laiendada ühiskondlike organisatsioonide osatähtsust riigiasjade otsustamisel loeti määravaks kõigi ametiühinguorganisatsioonide töös.

Partei püstitas suured ülesanded ametiühingute ette ideoloogiatöö osas: tõsta töötajate ja eelkõige õppiva noor-

¹ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. IV osa. Tln., 1974, lk. 410 - 411, 492 - 493.

soo kommunistlikku teadlikkust, kasvatada inimestes tööarmastust ja kollektiivsustunnet, nõukogude patriotismi ja sotsialistlikku internatsionalismi, ühiskondlikku kohusetunnet, sotsialistliku moraali põhimõtetest juhindumist, võidelda vana ühiskonna igandite vastu inimteadvuses ning kodanliku ideoloogia ilmingute vastu.

Ametiühingu osatähtsust suurendati võitluses rahva elujärje tõstmise eest, töötajate eest hoolitsemisel olme valdkonnas, töötajate parandamisel, töötajate huvide ning Siguuste kaitsmisel, tööseadusandlusest range kinnipidamise kontrollimisel. Märksa aktiivsemat panust oodati ametiühingutelt sotsialistliku võistluse korraldamisse, levitamisse ja hoogustamisse.²

NLKP XXI kongressi ja ametiühingute XII kongressi juhendite kõrval elavdasid ametiühingutööd vaadeldavail aastail veel NLKP Keskkomitee 1957. a. detsembripleenumi otsused (pleenum analüüsis NSV Liidu ametiühingute tööd) ning ametiühinguorganisatsiooni kohalike komiteede uue põhimääruse vastuvõtmine.³ Nendest juhindumine tõi enesega kaasa ametiühingu kohalike organisatsioonide kohustuste ning õiguste edasise laienemise.

Lähtudes ametiühingute XII kongressi otsustest, suunas Tartu Riikliku Ülikooli ametiühingukomitee 1959. aastal oma peamise tähelepanu gruppide ja teaduskondade büroode osatähtsuse tõstmisele ametiühingu töös, jättes nende hooleks paljude olme-, tervishoiu-, majandus- jt. küsimuste lahendamise, mis varem kuulus komitee pädevusse. Komitee asemel vaadati nüüd teaduskondade büroodes ja gruppides läbi ainelise toetuse avaldusi, korteri- ja individuaalsõiduautode ostuloo taotlusi. Puhkekodutuosikud jaotati teaduskondades, profülaktooriumi kasutajate koosseisu komplekteeris teaduskondade esindajate koosolek.⁴

Teaduskonna- ja grupilüli tegevusraadiuse suurendamine ei tähendanud hoopiski seda, et komitee püüdnuks vähendada oma vastutust ametiühinguorganisatsiooni ees teatavates tömahukates lõikudes ja veeretada see madalamal seisvate ins-

² NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. IV osa, lk. 413, 504-505.

³ Sealsamas, lk. 332.

⁴ Tartu Riikliku Ülikooli Arhiiv (TRÜA), nim. 128, s.-ü. 230, l. 19.

tantside õlule. Vastupidi, komitee taotles algorganisatsioonide ja gruppide liikmeskonna sisulist aktiveerimist praktiliste ülesannete lahendamise kaudu, nende küsimuste lahendamise kaudu, mis igapäevases töös ja elus tõusetusid nii mikrokollektiivi kui ka kogu ülikoolipere ette. Komitee taotles algorganisatsioonide ja gruppide autoriteedi kasvu tegelikus töös. Kuid ta osutas vajaliku järjekindlusega tähelepanu ka teaduskondade algorganisatsioonide töö suunamisele; üksnes 1959. aastal kuulati ainuüksi komitee istungitel rohkem kui 30 korral teaduskondade ja gruppide aruandeid mitmesugustes ametiühingu töö küsimustes.⁵ See arv suureneka aga järsult, kui lisada needki arvukad probleemid, mis seisid päevakorras komitee juures tegutsenud alalistes komisjonides. Selliseid komisjone oli 8 - õppe- ja teadustöö, massilise kultuuritöö, elamu- ja heaolu-, töökaitse ja ohutustehnika, sporditöö, lastetöö, organisatsioonilis-massilise töö ja töölisvarustuse komisjon.⁶

Tõelist edu ametiühingutöös saavutati seal, kus see kulges tihedas kontaktis parteiorganisatsiooniga. TRÜ ametiühinguorganisatsiooni I konverentsil 27. novembril 1959 anti mitmes tööliigis kiitev hinnang ülikooli suurimale - arstiteaduskonna ametiühinguorganisatsioonile, mille eesotsas seisid U. Podar, E. Vasar, L. Nurmand, E. Kogermann ja A. Kreis. Teaduskonna parteiorganisatsiooni suunamisel, mille sekretäriks oli suurte parteitöö kogemustega kommunist D. Metsäetin, saavutati edu poliitilises kasvatustöös, veelgi enam aga massilises kultuuritöös, üliõpilastaidluses ja kohvikklubi kasvatuslike võimaluste kasutamisel.⁷ Head koostööd täheldati ka kehakultuuriosakonna ametiühinguaktivistidel parteialgorganisatsiooniga, mida juhtis H. Unger.⁸ Siin suudeti eksamisessioonide eel ühiselt organiseerida tootmisnõupidamisi, mis aitasid märgatavalt kaasa õppeedukuse tõusule. Šeflustöö oli heal järjel matemaatika-loodusteaduskonna ja õigusteaduskonna algorganisatsioonides.⁹

⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 230, l. 43.

⁶ Sealsamas, l. 20, 21.

⁷ Sealsamas, l. 25, 29; s.-ü. 219, l. 12 jj.

⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 230, l. 44.

⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 219, l. 40, 52.

Ametiühingute tegevuse põhisuundade realiseerimisel andsid tõhusat abi komitee juures tegutsenud komisjonid, kuhu kuulusid komitee liikmete kõrval kõigi teaduskondade büroode vastavate tööliskude esindajad. Aktiivsemateks osutusid õppe- ja teadustöö ning massilise kultuuritöö komisjonid (esimehed R. Kleis ja H. Lupp). Esimene osutas suurt tähelepanu üliõpilaste iseseisva töö organiseerimisele, õppedistsipliini tugevdamisele, õppe-tootmisõpupidamiste töö juhtimisele ning nende kogemuste üldistamisele. Üksikasjalikult tutvuti TRÜ kaugõppeosakonna tööga ning pedagoogilise praktika organiseerimisega Tartu koolides. (Viimast küsimust arutati ka komitee istungil koolide esindajate osavõtul.)¹⁰ Massilise kultuuritöö kasvatustöö komisjon hoolitses TRÜ kollektiivi liikmete puhkeaja sisustamise eest, püüdis neid kasvatada kollektiivsuse ja rahvaste sõpruse vaimus, võitles mahajäänud meeleolude vastu, laiendas nende teadmisi kunstivallas ning arendas kultuurialast silmaringi. Teoks said rohkem ülikoolisisesed ja -välised üritused: rahvaste sõpruse õhtud, klassikalise muusika õhtud, vestlused käitumis-, riietumis- ja elamiskultuurist, teaduskonnasisesed ja üleülikoolilised taidluskonkursid. Tegutsesid nais-, mees- ja segakoor, kammerorkester ja rahvakunstiansambel vastavalt Richard Ritsingu, Valdar Viirese, Aleksander ja Toivo Luhatsi ning Heljo Mikkeli juhendamisel. Teaduskonnasisesest taidluskollektiividest tõsis vabariigi omataoliste seas esikohale arstiteaduskonna vokaaliansambel Eleonora Voitese juhendamisel. Komisjon osales vahetult riiklike tähtpäevade piduliku tähistamise ettevalmistustes ja kohvik-klubi töö suunamises. Kuna TRÜ-l sel ajal veel oma klubihoonet polnud, aitas komisjon taidluskollektiividel leida võimalusi harjutuste läbiviimiseks, samuti aitas ta korraldada üliõpilaskollektiivide ja -brigaadide külalisesinemisi Võrus, Viljandis, Saaremaal, šefluskontserte kolhoosides, sõjaväeosades ja koolides.¹¹ 1959. aasta töötulemuste eest tõsteti korduvalt ametiühinguorganisatsioonis esile veel komitee töökaitsekomisjoni (V. Ritslaid, G. Dementjev), samuti sel aastal esmakordselt tegutsenud töölisvarustuskomisjoni (R. Polli), mis tegutses agaralt ülikooli majandusmurede lahendamisel.¹²

¹⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 21, 22.

¹¹ Sealsamas, l. 22 - 29.

¹² Sealsamas, l. 35 - 38, 38 - 40.

1960. aastal mainimisväärseid muutusi ülikooli ametiühinguorganisatsiooni põhistruktuuris ja tegevussuundades ei toimunud. Püüdes suurendada ametiühinguorganisatsiooni osatähtsust TRÜ kollektiivis, laiendas komitee veelgi teaduskondade büroode ja rühmade õigusi mitmesuguste eluliselt tähtsate küsimuste otsustamisel. Arsti- ja matemaatika-loodusteaduskonna bürood, mida juhtisid H. Sillaste ja H. Viiding, kasutasid neid õigusi aktiivselt ja süvendasid oma organisatsiooni ning büroo autoriteeti. Nende büroode head tööd tõstis esile ka TRÜ parteiorganisatsioon oma aruande ja valimiskoosolekul. Mõni büroo jäi aga passiivseks, suutmata leida oma töös peamist. Sellist kriitikat tehti aasta lõpul nii ametiühingu- kui parteiorganisatsiooni poolt administratiiv-majandusosakonna aadressil.¹³

Ametiühinguorganisatsiooni õppe-kasvatusalast tegevust elavdas märksa töökasvatuse küsimuste esiplaanile tõusmine. Üliõpilased ehtasid valmis juba teise ühiselamu Pälsoni tänaval, nad osalesid Tartu Raudbetoondetailide Tehase, Narva Soojuselektrijaama ja Kunda Tsemenditehase ehitamises. Vastavalt kehtestatud korrale rakendati esimese kursuse üliõpilasi mitmes tööstusettevõttes tootmistööl, nende õppetöö korraldati õhtuses vahetuses. Selles olukorras kerkisid teravalt esile üliõpilaste iseseisva töö organiseerimine, õppemetoodiliste küsimuste lahendamine, õppevahendite koostamine ja paljundamine, tootmisõupidamiste töö intensiivistamine ja kontrolli korraldamine üliõpilaste töö kasutamise üle baasettevõtetes. Kõige sellega tegeles ametiühingukomitee koos teaduskondadega. Tootmisettevõtete abil püüti parandada esmakursuslaste töö- ja elutingimusi, õpetati neid arukalt aega kasutama.¹⁴ Õppe- ja teadustöö komisjoni algatusel kuulab komitee 1960. a. ära ja arutas läbi matemaatika-loodusteaduskonna dekaani dots. A. Miti aruande teadustöö lähendamisest praktikale.¹⁵ Vastuvõetud üksikasjaliku otsuse elluviimisel oli märkimisväärne osa noore haritlaskoadri kvalifikatsiooni süvendamisel, nende tööhussamal ette-

¹³ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 55, l. 91; TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 27.

¹⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 29 - 31.

¹⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 231, l. 97 jj.

valmistamisel tõeks valitud erialal. Puuduste kõrvaldamiseks õppedistsipliinis viidi läbi ülikoolisene konkurss parima õpperühma väljaselgitamiseks. Konkurssi, mis sisaldas ka sotsialistliku võistluse elemente, võitis õppetöö tulemuste, distsiplineerituse ja ühiskondliku aktiivsuse poolest arstiteaduskonna V kursuse 1. ja 2. õpperühm.¹⁶

Ametiühinguorganisatsiooni kultuuritöös juhinduti TRÜ ametiühinguorganisatsiooni I konverentsi otsustest, mille põhjal kutsuti ellu teovõimeline kunstinõukogu klubiliste ürituste kunstilise taseme suunamiseks. Komplekteeriti ka 17-liikmeline klubi juhatus eesotsas A. Siimeriga.¹⁷ Sama aasta veebruaris analüüsis EKP TRÜ Komitee klubi suuremates kollektiivides tehtavat kasvatustööd. Paljude positiivsete saavutuste kõrval (eeskujuks seati enamasti rahvakunstiansamblit) nõuti poliitilise kasvatustöö tugevdamist kõigis taidluskollektiivides, repertuaarivaliku parandamist MSV Liidu rahvaste sõpruse ja proletarse internatsionalismi ideede kajastamise suunas. Samuti kutsuti taidluskollektiivide tugevdama koostööd TRÜ komsomoliorganisatsiooniga.¹⁸

Täites neid juhiseid, saavutati, et üliõpilastaidlus muutus sisukamaks ja süsteempärasemaks, - seda näitasid kõige ilmekamalt suurte kollektiivide avalikud esinemised sügissemestril. Teaduskonnasisese üliõpilastaidluse suunamiseks korraldas ametiühingukomitee üliõpilasaktiivile kultuuripäevi.¹⁹ 1960. a. detsembris arutas komitee klubi tööd tervikuna. Kuigi leiti, et taidluskollektiivide osa kasvatustöös on palju tõusnud, ei peetud saavutatut veel küllaldaseks. Nagu parteikomitees, nii peeti ka ametiühingukomitees vajalikuks tugevdada edaspidigi kasvatustööd ning koostööd kommunistlike noorte organisatsiooniga.²⁰

1960. aastal hoogustas ametiühinguorganisatsioon ülikoolis sotsialistlikku võistlust, sealhulgas võistlust ühiselamute vahel, ta aitas kaasa TRÜ spordiklubi töö elavdamis-

¹⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 30.

¹⁷ A. Siimer asus klubi juhataja kohale 1960. a. märtsis, enne seda oli juhatajana töötanud A. Vain. - Sealsamas, l. 34.

¹⁸ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 54, l. 10 - 17.

¹⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 38.

²⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 245, l. 18, 19.

sele ja õppe- ja kasvatustöö ulatuslikumale kajastamisele ajalehes "Tartu Riiklik Ülikool".²¹ Küll aga ei suudetud viia teaduskondade büroode kultuurikomisjonide esimehi pideva koostööni kohvikklubi juhtkonnaga, mistõttu selle asutuse võimalusi ei kasutatud ammendavalt.²²

Ametiühingu ideoloogiatööd suunas sellel aastal NLKP Keskkomitee 1960. a. 9. jaanuari otsus, mis käsitles parteipropaganda ülesandeid tänapäeva oludes ja mis konkretiliseeris ka ideoloogiakomisjoni vastavad tegevussuunad.²³

Järgmise, 1961. a. ametiühingutööle avaldas tugevat mõju 17. - 31. oktoobrini toimunud NLKP XXII kongress ning sellele eelnenud partei uue programmi projekti üldrahvalik arutelu. Kõige üldisemal kujul tähendas see ametiühingu jätkuvat kasvu riiklikus, majanduslikus ja kultuurilises ülesehitustöös. Uus programm andis ametiühingutele kindlad juhendid: osaleda majanduselu juhtimises ja kontrollis alaliste tootmisnõupidamiste vahendusel, võidelda kommunistliku teadlikkuse süvendamise ning kõigi kollektiiviliikmete aktiveerimise eest, aidata kaasa töötajate kvalifikatsiooni tõstmisele. Ametiühing pidi hea seisma töö- ja elutingimuste parandamise eest, kaitsma töötajate materiaalseid huve ja nende õigusi, tõstma kultuurilise teenindamise taset, sisukamalt korraldama puhkeaega, arendama sporti ja kehakultuuri.²⁴ Põhifunktsioonina nähti ametiühingutes valitsemise, majandamise ja kommunismi kooli. Programm kavandas ka kasvatuslike ülesannete lahendamise teed ja meetodid ning formuleeris kasvatuses eesmärgid.²⁵

Partei programmilistest ülesannetest ja ametiühingu XII kongressi otsustest lähtudes pidas ülikooli ametiühinguarorganisatsioon oma peamiseks ülesandeks: tugevdada kasvatusööd üliõpilaste hulgas, parandada nende ideelis-poliitilist ja erialast ettevalmistust, suunata ellu vaid eeskujulikke, kõrgete moraaliomadustega ja suurte erialaste teadmistega spetsialiste - kommunismiajastu põlvkonna kasva-

²¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 245, l. 44; s.-ü. 245, l. 70-76, 80 - 86.

²² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 39.

²³ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. Vosa. Tln., 1974, lk. 36-55.

²⁴ Vt. Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm. Vastu võetud NLKP XXII kongressi poolt. Tln., 1962, lk. 98-99.

²⁵ Sealsamas, lk. 107 jj.

tajaid ja eriteadlasi. Neid ülesandeid täites juhendusid komitee, bürood ning rühmad veel NSV Liidu Ülemnõukogu 1958. a. detsembris vastuvõetud seadusest "Kooli ja elu sidemete tugevdamisest ja haridussüsteemi edasiarendamisest"²⁶, 1960. a. detsembris toimunud Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee V pleenumi otsusest, mis käsitles meie vabariigi noorsoo hulgas tehtavat kasvatustööd²⁷, ning TRÜ ametiühinguorganisatsiooni enda XI konverentsi otsustest.²⁸

Palju tähelepanu pöörati üliõpilaste, õppejõudude ja teenistujate töö- ja elamistingimuste parandamisele, eriti aga töökaits- ja ohutustehnikaalaste puuduste kõrvaldamisele, mis oli juba pikemat aega olnud üheks ametiühingutöö sõlmküsimuseks ülikoolis. Seoses funktsioonide laienemisega hakkas ametiühinguorganisatsioon vahetult osalema kõigi ülikoolielu tähtsamate küsimuste lahendamises.

Ametiühingutöö raskuskese paiknes teaduskonnabüroodes ja rühmades, kus esikohal seisid õppe- ja kasvatustöö küsimused. Teaduskondade ja rühmade tootmisnõupidamistel analüüsiiti õppetöö kulgu, sellest osavõttu ja tulemusi, kavandati praktilisi abinõusid sessioonideks ettevalmistumiseks. Kummagi tuli aga ette puudusi ka tootmisnõupidamiste organiseerimises ja nende töös. Mõnigi kord ei kutsutud neile kõiki arutluse all oleva rühmaga töötavaid õppejõude, mitmel juhul jäid ebaselgeks madala õppeedukuse põhjused. Ametiühingu algatusel analüüsiiti tootmisnõupidamistel üliõpilaste õppekoormust ning tehti ettepanekuid administratsioonile selle reguleerimiseks (bioloogia II kursus, vene filoloogia I kursus). Koormuse reguleerimise sihiks seati üliõpilaste iseseisva töö osatähtsuse tõstmine, kuivõrd see võimaldab neil enam süveneda ainesse ja avardab analüüsivõimet ning oskust. Tootmisnõupidamiste ettepanekute põhjal mitmekesistati iseseisva töö kontrolli vorme (kollokviumid, dentaamenid, kontrolltööd, seminarid). Analüüsiiti aspirantide ning üliõpilaste Teadusliku Ühingu (ÜTU) tööd ja konstateeriti ÜTU töös teatud tagasiminekut osavõtnäitajate osas.²⁹

²⁶ Eesti NSV Ülemnõukogu võttis vastava seaduse vastu 1959. a. aprillis. Vt.: Eesti NSV Teataja, nr. 31, 4. juuni 1959, lk. 1085 - 1102.

²⁷ Vt.: EKPA, f. 1, nim. 198, s.-ü. 40, l. 2 jj.

²⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 56 - 62.

²⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 261, l. 1 - 3, 6, 7.

1961. a. oli endiselt päevakorras esmakursuslaste tootmistöö küsimus. Aasta lõpul analüüsiti seda ajaloo-keele- teaduskonnas ja majandusteaduskonnas,³⁰ samuti komitee õppe- ja kasvatuskomisjonis ning TRÜ ametiühinguorganisatsioonil XII konverentsil.³¹ Õppetöö sidumist tootva tööga käsitleti kõikjal kui suhteliselt uut õppe- ja kasvatustöö vormi, mis taotleb keskkooli lõpetanutele praktilise tootmistöö kogemuste andmist, nende lähendamist töökollektiividele, kus nad õpiksid ka õigeesti hindama füüsilist tööd. Märgiti, et üritus osutub edukaks ja eesmärgid saavutatakse vaid siis, kui esmakursuslased töötavad tugevates tööliiskollektiivides, kus vanemad tööliised annavad noorematele eeskuju töödistsipliinis, töösse suhtumises ja erialases meisterlikkuses. 1961. a. ülikoolile kinnitatud tootmistöö baasettevõtted ei võimaldanud oma ebaratsionaalse valiku tõttu neid eesmärgi saavutada.³²

Teaduskonnaorganisatsioonidest ilmutasid suuremat huvi õppe-kasvatustöö küsimuste lahendamise vastu ajaloo-keele-, arsti- ja matemaatika-loodusteaduskord, kus vastavaid komisjone juhtisid A. Luuge, K. Villako ja H. Mürk.³³ Nende teaduskondade büroode edu põhjuseks peeti rohkete aktivistide kaasatõmbamist töösse kogenud ja asjatundlike juhtide poolt. Komitees juhtis õppe- ja kasvatustöökomisjoni dots. H. Kurm.³⁴

1961. aasta tõi olulisi nihkeid massilisse kultuuritöösse: ülikool sai oma kasutusse uued klubiruumid Tähe t. 3. Selle tulemusel hakkas laienema ja hoogustuma taidluskollektiivide tegevus ning tugevnes kontakt Tartu linna asustuste-ettavõtetega. Klubi seadis oma eesmärgiks üliõpilaste ideelis-poliitilise, kultuurilise ja esteetilise kasvatamise, nõukogude üliõpilaskonna parimate traditsioonide juurutamise, uute, nüüdisaegsete tavandite loomise ja kujundamise.

30 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 262, l. 24 - 27.

31 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 261, l. 5, 6.

32 Sealsamas, l. 6.

33 Sealsamas, l. 8.

34 Sealsamas, l. 4.

Võrreldes varasemate aastatega kasvas klubis toimunud temaatiliste õhtute, kontsertide, kohtumiste, viktoriinide jt. kasvatuslike ürituste arv ja hakkas suurenema nõudlikkus nii taidluskollektiivide kui üksikesinejate repertuaari suhtes. Taidlus nõlmas 885 üliõpilast ja tõeatajat (eelmisel aastal - 750). Rakendati tõlle klubi koosseisulised tõtatajad, hangiti sisustust. Üliõpilasüritustel suurenes kasvatava sõna osakaal. Toimusiid vestlused NLKP uue programmi teemadel, noorte elust sotsialismi- ja kapitalismiaades jne. Tõttas kinolektuurium ja ateistide klubi.

Teaduskonnaüritustest kerkis esile ajaloo-keelteaduskonna õppejõudude näiteringi tegevus. Siin tuldi toime ringreisiga mitmetesse Lõuna-Eesti keskustesse, mille vältel anti ühtekokku 10 etendust. Matemaatika-loodusteaduskonna me-tiühinguaktiiv korraldas huvitavaid üritusi kohvikklubis. Kõigis lülides toimusid iga-aastased taidlusõlmpiaadid, mille korraldamises osales agaralt komitee massilise kultuuri-tõõ komisjon eesotsas H. Luppiga.³⁵

Nende saavutuste kõrval nägi EKP TRÜ Komitee ja üli-kooli parteiorganisatsioon tervikuna klubi tegevuses veel palju kasutamata võimalusi. Nii leiti, et temaatiliste puh-keõhtute osakaal klubiüritustes peaks olema suurem ning ka teiste massiliste kultuuriürituste poliitkasvatuslik sisu sügavam. Klubilt nõuti taidluskollektiividesisese kasvatus-tõõ tugevdamist, lektuuriumide aktiveerimist ja koos kunstnikkõõkogudega taidlusrepertuaari laiendamist.³⁶ Ent kont-rollides eelmise aasta veebruaris vastu võetud otsuse täit-mist, tõdes komitee ka edasiminekut suurte taidluskollektiivide repertuaaris, selle mitmekesisustumist ja rikastumist.³⁷

Elamu- ja heaolukomisjon (esimees õ. Mandel) ja büroo-de vastavad komisjonid kontrollisid süstemaatiliselt ühis-elamute olukorda ja aitasid üle saada sealsetest muredest. Seetõttu paranes ka koostõõ ühiselamunõõkogudega ja elavnes viimaste tegevus. Kehakultuuri- ja spordikomisjon (esimees H. Torim) korraldas tervistavad puhkelaagrid Kõõriikul, Vel-laveres ja Kvissentalis 330 üliõpilasele; TRÜ sportlased

³⁵ TRÜa, nim. 128, s.-ü. 261, l. 9 - 12; s.-ü. 245, l. 85, 86.

³⁶ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 73, l. 32, 97, 137, 138.

³⁷ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 65, l. 10.

saavutasid märkimisväärsed edu vabariiklikul kõrgkoolide ja üliõpilisel ametiühingute spartakiaadil.³⁸

Elavnemine täheldus kogu ametiühingu organiseerimistöös. Osaleti töötajate korteriküsimuste lahendamises, korraldati ekakursioone eesrindlikele õpperühmadele ja õppejõududele, TRÜ kollektiivi liikmeid varustati puhkekodu- ja sanatooriumituumikutega, korraldati profülaktooriumi tööd. Materiaalseid soodustusi kasutati ametiühinguorganisatsiooni kõigis lülides kui ergutusvahendeid ja neid eraldati kollegiaalselt. Laiale aktiivile tuginemist käsitleti edu peamise tagatisena. Rohket initsiatiivi mitmesuguste otseselt üliõpilasarühmi ja õppejõude ja teenindavat personali puudutavate päevaküsimuste lahendamisel ilmutasid arsti-, ajaloo-keele- ja matemaatika-loodusteaduskonna ametiühingubürood, kus esimeesteks olid vastavalt H. Sillastu, E. Vääri ja H. Miidla.³⁹ Ametiühinguorganisatsioonil kujunes tihede sidete EKP TRÜ Komitee ja teaduskondade parteialgorganisatsioonidega. Toimus kaks EKP TRÜ Komitee ja TRÜ ametiühingukomitee ühist koosolekut. Teaduskondade bürood arvestasid oma töö planeerimisel ja korraldamisel parteialgorganisatsioonide seisukohti. Koos ELKNÜ TRÜ Komiteega lahendati mitmeid spordi- ja massilise kultuuritöö küsimusi. 1961. a. märtsis viidi ülikoolis läbi Eesti NSV kõrgkoolide ametiühinguaktiivi nõupidamine. Komitee istungitel olid ülekaalus klubitöö, ohutustehnika ja töökaitsese küsimused.⁴⁰

Partei uus programm püstitas ametiühingute üheks tähtsamaks ülesandeks: "Pidevalt hoolitseda rahvahulkade kommunistliku teadlikkuse tõstmise eest, olla kommunistliku töö nimel toimuva võistluse organiseerijateks..."⁴¹ Sellest juhindudes sai 1962. aastal ülikoolis alguse kommunistliku töö õpperühmade nimetuse taotlejate liikumine. Esimestena lülitusid sellesse kehakultuuriteaduskonna IV kursuse ja ajaloo-keeleteaduskonna inglise filoloogია II kursuse üliõpilased.⁴² Ametiühingukomitee huvitus korduvalt selle liikumise arengust ja nõudis teaduskondade büroodelt neile rühma-

³⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 261, l. 14 - 17.

³⁹ Sealsamas, l. 4.

⁴⁰ Sealsamas, l. 24, 25.

⁴¹ Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, lk. 98.

⁴² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 280, l. 3, 9.

dele märksa enam tähelepanu osutamist. Taas analüüsi esmakursuslaste tootmistööst ja õpingutest osavõttu,⁴³ kontrolliti õppe- ning tunniplaanide vastavust ning tehti ettepanekuid administratsiooni üliõpilaste õppekoormuse vähendamiseks.⁴⁴ Teadustöö valdkonnas püüti välja selgitada, miks enamik kandidaadi- ja doktoriväitekirjadest ei valmi õigeaegselt. Põhjused leiti peituvat enamasti olme valdkonnas (korterikitsikus jm.), vahel ka abipersonali nappuses jne.⁴⁵

15. juunil 1962 toimus Tallinnas Haridusala, Kõrgemate Koolide ja Teaduslike Asutuste Töötajate Vabariikliku Komitee II pleenum, kus arutati Tartu Riikliku Ülikooli ja Tallinna Polütehnilise Instituudi ametiühinguorganisatsioonide tööd NLKP XXII kongressi otsuste elluviimisel. Pleenum tõstis esile poliitilise kasvatustöö elavnemist ülikooli organisatsioonis ja tegi esimesi positiivseid üldistusi TRÜ-s alanud liikumisest kommunistliku tööd õpperühma nimetuse seavutamise eest. Ülikool sai tunnustuse osaliseks ka selles, et tema ametiühing võitles aktiivselt kõrge õppeedukuse eest ja virgutab loovaid otsinguid selles vallas.⁴⁶

Palju kriitikat tehti sel aastal kultuuritöö aadressil. Ühelt poolt seletub see süvendatud nõudmistega, mis tulenesid NLKP XXII kongressil antud suundadest, teiselt poolt aga komitee enda massilise kultuuritöö komisjoni uue juhtkonna teatud passiivsusega.⁴⁷ Kultuuritöö ise jätkus tegelikult kõigis senistes vormides ja žanrides nii üleülikooliliselt kui teaduskonniti. Toimusid olümpiaadid, TRÜ taidluskollektiivid pälvisid kõrge hinnangu ka väljaspool meie vabariiki. Klubi rahvakunstiansambel esines NSV Liidu Ametiühingute XIII kongressi delegaatide ees, ülemaailmse rahu- ja desarmeerimiskongressi delegaatidele Moskvas ning andis edukaid külaliskontserte Soomes.⁴⁸

⁴³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 280, l. 6.

⁴⁴ Sealsamas, l. 9.

⁴⁵ Sealsamas, l. 10.

⁴⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 279, l. 40, 41.

⁴⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 280, l. 10.

⁴⁸ Sealsamas, l. 11.

Teaduskondades tehtud massilise kultuuritöö eest tõs-
teti 1962. a. enam esile arstiteaduskonna bürood, mille
esimeheks oli S. Sibul. (Sama teaduskond pälvis kõige enam
kiidusõnu ka õppe- ja kasvatustöö osas.) Edukalt esines
taidlusolümpiaadil kehakultuuriteaduskond. Pretensioone esi-
tati aga füüsika-matemaatika- ja bioloogia-geograafiateadus-
kondade büroode passiivsuse pärast kultuuritöös ja puuduste
pärast õppe- ja kasvatuse ning elamu- ja healukomisjonide
tegevuses. Tuleb aga märkida, et mõlemad bürood olid alles
äsa formeeritud ja nende töö oli organiseerimisjärgus. See
pärast olnuks neile märksa olulisem komitee praktiline abi
kohapeal kui teravasõnaline arvustamine TRÜ ametiühinguor-
ganisatsiooni XIII konverentsi kõnetoolist komitee esimehe
poolt.⁴⁹

Klubi töö seisis endiselt ka EKP TRÜ Komitee tähelepa-
nu keskmes. Kommunistid andsid kõrge hinnangu klubi üritus-
te kasvatuseväärtusele, taidluskollektiividest loeti endiselt
parimaks rahvakunstiansamblit. Suure panuse eest üliõpilas-
te esteetilisest kasvatamisest said kiita kunsti- ja kodun-
duskabinet (juhatajad K. Põllu ja A. Taba). Ära märgiti ka
klubi sidemete tugevnemine linna ettevõtete töötajatega. Kuid
klubi juhatuselt oodati rohkemat, eriti näitagitatsiooni ja
ruumide kujunduse alal.⁵⁰

1962. a. kontrollis EKP TRÜ Komitee poolt moodustatud
erikomisjon klubi tööd tervikuna, kusjuures vastavad kokku-
võtted arutas läbi ka ametiühingukomitee. Klubilt nõuti roh-
kem sisult terviklikke, ideelis-poliitiliselt kõrgetasemelisi
ja kunstiliselt nauditavaid üritusi, tihedamaid sidemeid
ja paremat koostööd teaduskondade aktiiviga ning ametiühin-
gubüroode ja komsomoliorganisatsiooni vastavate komisjonide
ning sektoritega. Soovitati veelgi tihendada koostööd kuns-
ti- ja muusikakabinettidega ning TRÜ kunstinõukoguga, peeti
vajalikuks tõhustada šeflustööd ja ühiskondlike erialade
õpetamist sellise arvestusega, et iga ülikooli lõpetanu omaks
vähemasti ühe ühiskondliku elukutse.⁵¹

Häid saavutusi oli ametiühinguorganisatsioonil keha-
kultuuri- ja sporditöös. Üleliidulisel üliõpilasspartakiaa-
dil võideti esikoht kergejõustikus ja teine koht tennisel.

⁴⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 280, l. 6.

⁵⁰ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 77, l. 48, 49, 51.

⁵¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 280, l. 11, 12.

Toimus rohkesti spordilaagreid ja -päevi, sealhulgas traditsiooniline TRÜ spordipäev, 2400 osavõtjaga talispordipäev, Käärriku mängud jt. Üritused. Tegutses suusalaenutusbaas ja uisuväljak, aktiivselt töötasid Sppejõudude ja teenistujate võrkpalli- ja võimlemisrühmad.

Ametiühingukomitee sidemeid EKP TRÜ Komitee ja ELKNÜ TRÜ Komiteega loeti tihedamaks kui varasematel aastatel.⁵²

1963. aasta oli TRÜ ametiühinguorganisatsioonile tegevusrohke. Õppe-kasvatustöö valdkonnas analüüsiti taas esmakursuslaste osavõttu tootmistööst ja tuldi järeldusele, et ajaloo-keelee- ja majandusteaduskonnas pole see andnud eeldatud tulemusi ega parandanud üliõpilaste ettevalmistust tööks valitud erialal.⁵³ Põhjalikult tutvuti olukorraga kommunistliku töö õpperühma nimetust taotlevates üliõpilasarühmades: analüüsiti nende tööplaane, õppeedukust ja distsipliini, püüti välja selgitada nende positiivseid kogemusi ja levitada neid tootmisnõupidamiste ning teiste sdekanaalite kaudu kõigis teaduskondades.⁵⁴ Komitee arutas olukorda TRÜ raamatukogudes, jälgis TRÜ toimetiste väljandmist ja levitamist ning käsitles noorte teadlaste ettevalmistamisega seotud probleeme. Viimaste arutelust kutsuti osa võtma ka Eesti NSV Teaduste Akadeemia instituutide esindajad - TRÜ kasvandikud. Need kinnitasid omaenda kogemuse varal, et ülikool andis neile küll sügavaid erialaseid teadmisi, kuid jättis ka tuntavaid lünki nii tööks kui eluks ettevalmistuses. Ülikoolile heideti ette suhteliselt tagasihoidliku võõrkeelteoskuse andmist ja vähest kutseeetika nõuete ning käitumiskultuuri põhimõtetega tutvustamist.⁵⁵ Komitee viis kriitika kõigi asjaomaste instantside ja allasutusteni ning nõudis büroodelt meetmete rakendamist olukorra parandamiseks.

Tulevaste spetsialistide ettevalmistamise parandamiseks tegi teistest enam arstiteaduskonna algorganisatsioon, kus bürood juhtis dots. U. Podar. Kutseeetika küsimused kajastusid siin järjepidevalt kursuse- ja rühmaõhtutel ning

⁵² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 280, l. 17, 18, 28.

⁵³ Sealsamas, l. 15.

⁵⁴ Sealsamas, l. 21.

⁵⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 15, l. 4.

korrapäraselt ilmunud seinalehes "Nõukogude Arst". Büroo organiseeritud agitatsioonibrigaadid esinesid sanitaarhariduslikel teemadel nii Tartus kui mujal.⁵⁶

Aktiivselt töötas õigusteaduskonna ametiühingubüroo üliõpilase A. Laiveriku juhtimisel. Siin ilmutati suurt hoolt üliõpilaste iseseisva mõtlemise arendamisel ja tehti palju nende kujundamisel headeks spetsialistideks. Teaduskonnas tegutses edukalt ÜTÜ ring.⁵⁷

1963. a. sai teoks TRÜ ametiühingu- ja komsomolibüroo ammune kavatsus: 10. veebruaril alustas tööd TRÜ ühiskondlike erialade teaduskond (ÜET). Teaduskonna struktuur ja programm võimaldasid üliõpilasi ette valmistada 23 erialal, esimeseks dekaaniks oli dots. J. Raid.⁵⁸

Samal aastal kuulas ametiühingu vabariikliku komitee presiidium ära ja arutas läbi ülikooli ametiühingukomitee esimehe L. Pärli aruande ateistlikust kasvatustööst TRÜ ametiühinguorganisatsioonis. Arutluse käigus toodi esile ülikooli positiivsed kogemused loengulise töö korraldamisel. Lektorite aktiivi kuulusid õppejõududest dots. H. Palamets, dots. J. Kalits, dots. A. Mitt, dots. H. Metsa, A. Vahemetsa jt., üliõpilastest M. Titma, K. Jaanson jt.⁵⁹ Lektorite grupid töötasid teaduskondades, aktiivselt tegutses TRÜ ateistide klubi, kellega teaduskondade bürood (arstiteaduskonnas jm.) korraldasid koos huvitavaid ateistlikke õhtuid ning vastava suunitlusega kohtumisi nendega, kes hiljuti kõrgkooli lõpetanud. Elav oli TRÜ osavõtt ilmalike kombetalituste ja nõukogulike tavandite väljatöötamisest, juurutamisest ja arendamisest, positiivseks loeti ka ülikoolis tehtav individuaalne ateistlik selgitustöö.

TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XIV konverentsil 2. - 3. detsembrini 1963 arvestati taas füüsika-matemaatikateaduskonna bürood vähese tähelepanu pärast kasvatusküsimuste vastu nii individuaalse töö korraldamise, rühmade ja komisjonide juhendamise kui ka teadusliku järeelkasvu suunamise alal.⁶⁰

⁵⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 296, l. 46.

⁵⁷ Sealsamas, l. 20, 21.

⁵⁸ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 87, l. 99.

⁵⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 280, l. 16.

⁶⁰ Sealsamas, s.-ü. 297, l. 5.

Massilises kultuuritöös juurdusid järjest rohkem nii klubis kui teaduskondades mitmesugused temaatilised üritused. Varem ülekaalus olnud "kireva" eeskavaga puhkeõhtute osatähtsus vähenes märgatavalt. Kasvas klubi küllastatavus. Edukalt tegutses muusikalektoorium R. Marveti juhtimisel, mis tõi klubisse ka muusikasõprade püsiva auditooriumi. ÜET raames korraldati massilise kultuuritöö ja klubitööalast väljaõpet. Õppused toimusid rahvatantsuringi juhi, kodunduse, ansamblijuhi, klubiürituste organisatori, peotantsuringi juhi ja kunstnik-dekoraatori erialal. Kunstinõukogu eesotsas prof. V. Alttoga töötas edukalt sõna- ja kujutava kunsti ning muusika valdkonnas. Nõukogu kontrollis koos komitee aktiivi esindajatega taidluskollektiivide tööd ja selle planeerimist. Tema üheks saavutuseks oli TRÜ suuremate isetegevuskollektiivide töö plaanipäraseks muutmise, mille viljaks omakorda olid rohked kordaläinud üritused.⁶¹ Kohvikklubi muutus üliõpilaskonnas populaarseks tänu kunstnik K. Põllu juhendamisel tegutsenud kunstikabineti regulaarsetele kunstinäitustele ja nende aruteludele. Nimetatud ürituste panust üliõpilaste esteetilisse kasvatusse vaadeldud aastail on raske üle hinnata.⁶²

Ametiühing oli algatajaks paljudele vajalikele ettevõtmistele olmeküsimustes, üliõpilaste elutingimuste parandamisel, spordi- ja tervistavate puhkelaagrite korraldamisel. Ülikooli töötajate ja üliõpilaste lastele avati klubis lastetuba, töötajate lastele organiseeriti pioneerilaagrid. Kindlad suunad ja objektid kujunesid välja šeflustöös, mida kohusetundlikult ja järjekindlalt juhtis õigusteaduskonna dotsent E. Raal.⁶³

Tulenevalt NLKP XXII kongressi ja NLKP Keskkomitee 1963. a. juunipleenumi otsustest, mis käsitlesid partei ideoloogiatöö järjekordseid ülesandeid ning määratlesid ametiühingute osa kasvatustöös, osutas TRÜ ametiühinguorganisatsioon 1964. a. põhitähelepanu kasvatusküsimustele. Nendega tegeldi kõigis lülides. Otsiti, üldistati ja levitati üliõpilaste internatsionaalse kasvatuse paremaid koge-

⁶¹ TRÜA, nim. 128. s.-ü. 297, l. 12, 13.

⁶² Sealsamas, l. 3.

⁶³ Sealsamas, l. 6, 9, 20 jm.

musi, - eeskujuks seati selles osas üldfüüsika kateedri kollektiivi.⁶⁴ Majutamiakomisjonide esimehed andsid komiteele aru sellest, kuidas realiseeritakse partei programmis äratoodud kommunistlikehitaja moraalikoodeksi põhimõtteid üliõpilaste ühiskodudes. Nõuti kinnipidamist mitte ainult ühiselamu sisekorraeskirjadest, vaid ka sisukat ja hästivormistatud näitagitatsiooni, selle järjepidevust ja kõrget ideelist taset.⁶⁵

Sel aastal osutati varasemast märksa rohkem tähelepanu olukorrale ühiselamutes. Hoolitseti vaba aja kultuurse veevõtmise materiaalsete võimaluste rikastamise eest, organiseeriti ühiselamusisest ning -vahelist sotsialistlikku võistlust.⁶⁶ 1964. a. osales ametiühingu aktiiv EKP TRÜ Komitee organiseeritud kontrollbrigaadis, mis tutvus olukorraga kõigis ühiselamutes. Kontrolli tulemused arutas läbi TRÜ nõukogu. Sama aasta novembris arutas ühiselamutes tehtavat kasvatustööd EKP TRÜ Komitee, ELKNÜ TRÜ Komitee ja TRÜ ametiühingukomitee ühine koosolek.⁶⁷

1964. a. kevadel analüüsis ametiühingukomitee seda praktilist abi, mida ülikooli kateedrid andsid meie vabariigi üldhariduslikele koolidele. Nii siin kui ametiühingu vabariikliku komitee III pleenumil jagati tunnustust tehtud suurele tööle. Kiitust pälvisid TRÜ õppejõudude pedagoogilised uurimused Tartu linna ja maaraajoonide koolides, milles käsitleti õppetöö aktiveerimist, individualiseerimist, klassijuhatajatööd ning raskestikasvatatavuse probleeme. Pedagoogika kateeder koos vabariikliku õpetajate täiendusinstituudiga organiseeris sel aastal mitmeid teaduslik-metoodilisi seminare mitmesuguste erialade õpetajatele; sellesse töösse lülitusid kehalise kasvatuse, loogika ja psühholoogia, eesti keele ja kirjanduse, inglise keele ja võõrkeelte kateeder. Dotsendid H. Palamets ja E. Väärri juhendasid huvialaringe koolides.⁶⁸

⁶⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 315, l. 3; NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, V osa, lk. 407 - 408.

⁶⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 315, l. 4.

⁶⁶ Sealsamas.

⁶⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 314, l. 92 - 94.

⁶⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 314, l. 7 - 11; s.-ü. 315, l.

Nagu eelmisel aastal, nii jäi TRÜ ametiühingukomitee ka 1964. a. kevadsemestril seisukohale, et esmakursuslaste mitteerialane rakendamine tootmistööle linna asutustes ja ettevõtetes pole otstarbekohane ja toob loodetud kasu asemel kahju. 1964/65. õppeaasta alguses esmakursuslaste tootmispraktikale suunamise eksperiment lõpetati.⁶⁹

Sel aastal juurdus sessioonielsete ja -järgsete tootmisõupidamiste korraldamine kui süsteem kõigis teaduskondades. Õupidamistel käsitleti õpperuumide, -kabinettide ja raamatukogude lahtiolekuaegu, tööttingimusi, valgustuse olukorda, õppevõimalusi ühiselamutes, õpekirjanduse laenuamise hõlbustamist raamatukogudes jms.

Lähema vaatluse all oli ka TRÜ aspirantuuri osakonna töö, mida analüüsiti ühisel istungil EKP TRÜ Komiteega.⁷⁰ Vormiliselt oli tegemist EKP TRÜ Komitee 1962. a. juunis vastu võetud otsuse täitmise kontrolliga, sisuliselt püüti aga luua ülikooli õppe- ja teadusliku kaadri järelkasvule teadustööks tarvilikke tingimusi.

1964. a. hoogustus TRÜ-s kommunistliku töösse suhtumise liikumine. Ametiühinguorganisatsiooni algatusel jõudis see ka töötajate hulka. Juba kevadel üldistas komitee administratiivmajandusosakonnas tehtud tööd ja andis kapitaalehitusosakonnale juhendeid selle paremaks korraldamiseks.⁷¹ Jätkus tähelepanu kommunistliku töö liikumise vastu üliõpilasarühmades: komitee tutvus olukorraga inglise filoloogia III kursusel, mis andis head eeskju kogu teaduskonnale selles ettevõtmises. Komitee kohustas teaduskonnabüroosid osutama senisest enam abi kommunistliku töö liikumise levitamisele TRÜ-s. Tema soovitusel levitas inglise filoloogia III kursus oma kogemusi teisteski teaduskondades: esineti majandus- ja õigus-teaduskonna ning arstiteaduskonnas farmaatsiaosakonna IV kursuse üliõpilaste ees, kes samuti ilmutasid soovi sellesse liikumisse lülituda.⁷²

Mitmeid ümberkorraldusi toimus massilises kultuuritöös. 1964. a. alguses likvideeriti teaduskondade näiteringid ja nende aktiiv koondati ülikooli näiteringi, millel oli märksa rohkem võimalusi taidluskunsti taset tõsta. Klubis alustas

⁶⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 315, l. 10 - 11.

⁷⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 298, l. 80, 84 ja s.-ü. 315, l. 7

⁷¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 315, l. 6.

⁷² Sealsamas, l. 4, 5.

tööd koreograafia- ja balletiring ning sõnakunstiring. Üliõpilaste seas said hea maine klubi kirjandusõhtud. Neid aitasid sisustada Eesti NSV Kirjanike Liidu Kirjanduse Propaganda Büroo ja RAT "Vanemuise" näitlejad koos üliõpilastaidlejatega. Isetegevusringide esinemised sagesid kevadsemestril. Populaarseks muutusid puhkeõhtud, mida klubis praktika korras organiseerisid ÜET klubitöö eriala üliõpilased. Oodatud olid ka klassikalise muusika õhtud, mida loengutega sisustasid tuntud muusikateadlased. Hästi töötasid kõik suured taidluskollektiivid, välja arvatud meeskoor, kellele tööd oluliselt raskendas meesüliõpilaste arvu järsk vähenemine TRÜ-s sellel aastal. Organisatsioonilistest puudustest märgitagu klubi juhatuse sidemete nõrgenemist büroode massilise kultuuritöö komisjonidega. Seoses A. Siimeri üleviimisega teisele tööle hakkas veebruaris klubi tööd juhtima üliõpilane E. Kabrits.⁷³

1964. a. hakkasid tähelduma sagedased raskused klubi finantsmajanduslikus tegevuses. Ühelt poolt põhjustas neid klubiruumide sisustuse täiendamise vajadus, hinnaliste instrumentide ja suurte taidluskollektiivide liikmetele vormirõivastuse soetamine, samuti kasvavad väljaminekud üha rohkevate ringide juhtidele.⁷⁴ Teiselt poolt ilmnas, et sõltuvalt kunstiliigi spetsiifikast töötasid mitmed suured taidluskollektiivid ebarentaabliit.

Stabiilselt ja plaanikindlalt kulges ametiühinguorganisatsiooni tegevus töötingimuste parandamisel ja ohutustehnikanõuetest kinnipidamise jälgimisel (komitee vastavaid komisjone juhtisid V. Pisuke ja J. Raudsepp). Sama võib öelda ka üliõpilaste toitlustamise kontrollimise kohta (toitluskomisjoni juhtis M. Uibo).

Laienes ja mitmekesisus hoolitsus laste eest. Lastetöö komisjoni eestvõttel tegutses klubis laste laulu-, mängu- ja spordiring, tööd jätkas lastetuba, mis oli suureks abiks eriti üliõpilastest lastevanematele ajal, mil nad ise loengutel viibisid. Kaua oodatud TRÜ lasteaia loomine jõudis juba organiseerimisjärku. Kõigil vaadeldud aastatel juhtis lastega tehtava töö komisjoni komitees edukalt R. Kreisa.⁷⁵

⁷³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 298, l. 28; s.-ü. 315, l. 11.

⁷⁴ Sealsamas, l. 12.

⁷⁵ Sealsamas, l. 8, 13, 14, 16, 17.

Koostöö parteiorganisatsiooniga kulges järjepidevalt. Sai teoks hulk tarvilikke üleülikoolilisi ja teaduskonda-
de üritusi. TRÜ partei- ja ametiühingukomitee arutasid ühi-
selt TRÜ spordiklubi tööd ja aspirantuuri olukorda. Kata-
teaduskondade partei- ja ametiühingubürood korraldasid ana-
loogiliselt ühiseid koosolekuid mitmete aktuaalsete küsi-
muste lahendamiseks. Paranes ametiühingutöö partelline juh-
timine ja tegevuse koordineerimine ka TRÜ teiste ühiskond-
like organisatsioonidega.

Veelgi enam süvenes see vaadeldava perioodi viimasel -
1965. aastal, mil ülikooli parteiorganisatsioon veelgi suu-
rendas nõudlikkust kogu ametiühingutöö vastu. EKP TRÜ Ko-
mittee analüüsis ametiühingutööd bioloogia-geograafia- ja
kehakultuuriteaduskonnas. Kommunistide üldkoosolek tõstis
esile partei- ja ametiühingubüroode hästi läbimõeldud koos-
tööd arsti-, ajaloo-keele- ja õigusteaduskonnas ja kriti-
seeris samas küsimuses ühiskonnateaduste kateedrite algor-
ganisatsiooni. Ta fikseeris ka oma põhilised soovitused
ametiühinguorganisatsioonile, millest esikohale seati aktiivsem töö kommunistliku kasvatusel alal.⁷⁶

1965. aastal seisidki ametiühingu töös kesksel kohal
kommunistliku kasvatusel ja poliittöö probleemid. Suurenes
teaduskondade osa kommunistliku töö liikumise edendamisel.
Selle aasta märtsis viidi neis küsimustes läbi TRÜ ameti-
ühingu teoreetiline konverents, kus põhiettekande tegi NLKP
ajaloo kateedri dotsent K. Koger. Konverents luges kommu-
nistliku töö liikumise sobivaimaks vormiks ülikooli elu
kõiki valdkondi hõlmavat võistlust. Selle arendamiseks loo-
di ka vastav üleülikooliline nõukogu, kes alustas ka kohe
kogemuste otsinguid Nõukogudemaa teistes kõrgkoolides. Üli-
kooli siseselt joonduti endiselt ajaloo-keeleteaduskonna
inglise filoloogia (nüüd juba IV kursuse) üliõpilaste jär-
gi, kus võistlus ei kulgenud lihtsalt pluss-miinusüsteemis,
vaid kus hinnangute andmisel arvestati alati kõigepealt õp-
pekursuse kui terviku tööd ja tegevust.

Komitee poliittöö komisjon, mis teist aastat järjest
töötas K. Indre juhtimisel, jälgis pidevalt üliõpilaste kas-
vatamist teaduskondades, kursustel, rühmades. Komisjon juh-

⁷⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 298, l. 59 - 61, 64, 84 - 86;
s.-ü. 315, l. 5; EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 113, l. 64.

tis ka teaduskondade poliitringide tööd, organiseeris internatsionaalse ja ateistliku kasvatuselise alaseid üritusi ning poliitilisi loenguid, juhendas seinalehtede väljaandmist, tegeles ajakirjanduse väljaandmisega ja kontrollis ka filosoofiaseminari tööd. Juba ainuüksi viimane oli ulatuslik töölisk: sel aastal töötas TRÜ-s 17 filosoofiaseminari 513 osavõtjaga ja kõrvuti nendega veel 12 poliitringi. Poliitringidest peeti parimateks kehakultuuriteaduskonna, botaanika ja eksperimentaalteaduskonna ringe; parimad seinalehed ilmusid arstiteaduskonna farmaatsiaosakonnas, administratiivmajandusosakonnas ja teaduslikus raamatukogus. Teaduskondadest seisis poliitilise kasvatuselise eesrinna ajaloo-keelee- ja arstiteaduskond, kus büroode tööd juhtisid dotsendid H. Piirimäe ja E. Kõo.⁷⁷

Õppe- ja teaduslikus töös analüüsiti sessioonide tulemusi, kaugõppeüliõpilaste varustamist õppe- ning abimaterjalidega, astuti samme erialase ettevalmistuse parandamiseks ajaloo-keeleteaduskonnas. Komitee vastav komisjon, mida juhtis V. Tinn, korraldas ulatusliku uurimise, mille käigus selgitati välja kateedrite raamatukogude kasutegur ja tehti selle põhjal TRÜ juhtkonnale ettepanekud organisatsiooniliste järelduste tegemiseks. Teaduskondade bürood ja nende komisjonid pöörasid suurt tähelepanu esmakursuslastele, aitamaks neil kiiremini kohaneda kõrgkooli nõudmistega. Tootmisnõupidamistel analüüsiti õppemetoodika, konspekterimise õpetamise, õppekirjanduse kasutamise küsimusi, õppedistsipliini ja loengute küllastatavust. Kontrolliti õppe- ja teadustöö vastavust kaasaja nõuetele ning tehti omapoolseid ettepanekuid asjaomastele instantsidele. Selles töölõigus ilmutasid suuremat aktiivsust füüsika-matemaatika-, ajaloo-keelee- ja bioloogia-geograafiateaduskonna bürood ning nende õppe- ja kasvatuskomisjonid, mida juhtisid vastavalt dots. U. Nõmm ja dots. L. Suidt, dots. A. Valmet ja E. Pihlak, dots. L. Sarapuu ja L. Heapost.⁷⁸

Kultuuritöös püüti tõsta klubi- ja kohvikuürituste ideelist taset. Klubi osatähtsus tõusis üliõpilaste kasvatamisel rahvaste sõpruse ja proletarise internatsionalismi vaimus.

⁷⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 335, l. 2 - 4.

⁷⁸ Sealsamas, l. 5 - 7.

Suure panuse andis siin 120-liikmeline rahvakunstiansambel H. Mikkelil juhtimisel oma arvukate esinemistega Tartus, Tallinnas ja vennasvabariikides. 1965. a. sügisel anti tal-
le Besti NSV teenelise ansambli nimetus. Näitering tõi väl-
ja mitu lavastust, mis käsitlesid noorte probleeme ja said
üliõpilastelt hea vastuvõtu. Ringi tööd juhendas E. Liiger.
Sel aastal osales klubi näite- ja luuleringis 58 üliõpilast.
Populaarseks said KVN-i tüüpi klubiüritused, mis tõstsid
klubiõhtute külastatavust ja aktiveerisid auditooriumi.⁷⁹
Aprillil toimus taas klubi juhatajate vahetus, sest M. Kab-
ritsal seisis ees õpingute lõpetamine TRÜ-s. Uueks juhata-
jaks sai M. Kikas, kelle energilisel eestvõttel paranes peat-
selt ka klubiruumide välimus - need remonditi, paigaldati
uus mööbel. Klubis valitses kord ja puhtus. Paranes tee-
nindamine, sagedamini organiseeriti kohtumis- ja vaidlusõh-
tuid meie vabariigi nimekate kirjandus- ja kunstitegelaste
osavõtul ja paljusid teisi üliõpilasi kaasatõmbavaid üritu-
si. Ent juba 1965. a. kevadel kohviku nõukogu tegevus soi-
kus.⁸⁰

Teaduskondades toimusid taidlusolümpiaadid, tutvumis-
ja kursuseõhtud, mille korraldajatelt nõuti nüüd märksa hoo-
likamat ettevalmistustööd, lähtudes kommunistliku ideeli-
suse, samuti mõtterikkuse ja temaatilise uudsuse nõuetest.
Ajalooc-keele-, bioloogia-geograafia-, füüsika-matemaatika-,
kehakultuuri- ja õigusteaduskonnas tegutsesid agitbrigaadid.
Uudse vormina hakkasid ka teaduskondades levima KVN-õhtud ja
huumoriõhtud. Elavdati taidlust ja kultuuritööd õppejõudude
ja teenistujate seas.

Nagu vaadeldud perioodi eelmistelgi aastatel, nii hoo-
litses ametiühinguorganisatsioon ka 1965. a. palju TRÜ töö-
tajate tervise taastamise ja tugevdamise, nende puhkeaja si-
suka organiseerimise ning kehakultuuri- ja sporditöö kor-
raldamise eest. Jätkus šeflustöö Põlva rajooni "Aurora" ja
M. Gorki nimelises kolhoosis ning Viljandi alaealiste töö-
koloonias, mida endiselt suure kohusetundlikkusega juhendas
dots. E. Raal. Erinevalt varasematest aastatest anti 1965. a.
kõik ühiselamutega seotud küsimused lahendada ELKNÜ TRÜ Ko-

⁷⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 54 - 59; s.-ü. 335, l. 9.

⁸⁰ Sealsamas, l. 10.

miteele, kes kahjuks aga ei ilmutanud selles tööloigus wi järjekindlust ega nõudlikkust. Suure võidu saavutas sel aastal aga lastetöö komisjon: aastatepikkune võitlus oma, TRÜ töötajate ja üliõpilaste lasteaiade eest lõppes 9. mail 1965.a. selle vajaliku asutuse avamisega. Siin leiti ruumi 60 lapsele. Lasteaiade avamisele eelnes lastevanemate ja ametiühingukomitee vastava komisjoni liikmete suur töö nii ruumide korraldamisel kui sisustamisel. Paljudes küsimustes saadi abi teistelki õppejõududelt (prof. H. Moosberg, dots. L. Eringson jt.).⁸¹

Kohusetundlikult töötasid komitee ja teaduskondade büroode kõik vastavad komisjonid, sama võib öelda komitee elamu- ja healu-, töökaitse- ja ohutustehnika ning toitluskomisjoni töö kohta (komisjoni juhtisid dots. A. Jents, V. Raudsepp ja dots. M. Uibo).⁸²

Komitee korraldas kavakindlalt kogu vaadeldud perioodil ametiühinguaktiivi väljajõpet. TRÜ ametiühinguorganisatsioon tuli toime temale pandud liikmemaksude laekumise plaanide täitmisega ja täitis aastaelarved nii tulude kui kulude osas.

Neil aastail vaheldus ametiühinguorganisatsioonis juhtiv kaader sageli, seda nii teaduskondades kui komitees. Järjepüsivus ilmes vaid üksikutes komitee komisjonides: laste ja noorukite töö komisjonis, mis töötas R. Kreisi juhtimisel, ohutus- ja töökaitsekomisjonis, mille juhiks oli pikki aastaid dots. V. Ritslaid.

Tippjuhtide kaadri ebastabiilsus ilmes vaadeldava perioodi algusest peale. Juba 16. novembril 1960 pani senine komitee esimees A. Metsa oma ameti maha ja TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XI konverents valis uueks esimeheks J. Loti. Viimane sai sellel kohal töötada üsna lühikest aega: 1961.a. algul edutati ta Tartu Linna TSN Täitevkomitee esimehe asetäitjaks.⁸³ 19. aprillist 1961 töötas komitee esimehena tema senine asetäitja dots. H. Viiding. Tema asetäitjaks (sedapuhku juba koosseisuliseks) valiti H. Lutrik.⁸⁴ Ent juba

⁸¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 335, l. 12, 13, 15, 20, 21; s.-ü. 315, l. 9.

⁸² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 335, l. 15, 16, 18.

⁸³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 63.

⁸⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 261, l. 5.

sama aasta 16. novembril, s. o. kohe pärast TRÜ ametiühingu XII konverentsi valiti komitee esimeheks H. Unger.⁸⁵ Aasta hiljem - 15. novembril 1962 - valiti sellele kohale L. Päril⁸⁶ ning 1964. a. novembris - K. Indre.⁸⁷ Niisiis: vaadeldud perioodi - 7 aasta vältel juhtis TRÜ ametiühingukomiteed ühtekokku 6 esimeest, mis ei saanud kuidagi soodustada ei järjepidevust ega stabiilsust ei komitee ega ka teaduskondade büroode juhtivas kaadris. Pealegi vahetusid enamasti alati koos esimeestega ka nende asetäitjad ning paljud komitee liikmed - komisjonide juhid.

Muutused hakkasid ilmnema ka organisatsiooni struktuuris. Kuid need sugenesid juba ülikooli enda ja tema allasutuste arengust. 1961. a. sügisel moodustati matemaatika-loodusteaduskonna baasil füüsika-matemaatika ja bioloogia-geograafiateaduskond. Mõlemas moodustati ka oma ametiühinguorganisatsioon ja selle büroo. Samal aastal loeti otstarbekaks koondada oma ametiühingualgorganisatsiooni ka TRÜ ühiskonnateaduste kateedrite töötajad.⁸⁸ 1964. a. eraldus administratiiv-majandusosakonna algorganisatsioonist TRÜ teadusliku raamatukogu algorganisatsioon.⁸⁹ Paljus mõjutas organisatsiooni struktuuri kujunemist ka üliõpilaskontingendi järjekindel kasv ja sellest sõltuvalt õppe-teadusliku ja teenindava personali kasv. Vaadeldud aastatel oli TRÜ ametiühinguorganisatsiooni liikmeskonna dünaamika järgmine:⁹⁰

Aasta	A/u. liikmeid	Büroosid	Rühmi
1959	3776	7	158
1960	3790	7	160
1961	4233	9	166
1962	4155	9	174
1963	4219	9	182
1964	4641	10	191
1965	4914	10	190

⁸⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 262, l. 2.

⁸⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 281, l. 2.

⁸⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 316, l. 1.

⁸⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 261, l. 3.

⁸⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 315, l. 2.

⁹⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 261, l. 3; s.-ü. 280, l. 3; s.-ü. 297, l. 3; s.-ü. 316, l. 2; s.-ü. 335, l. 1.

Kõllaltri kõikuv oli vaadeldud aastatel ka komitee liikmete arv.⁹¹

Aasta	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965
Komitee liikmeid	25	25	29	29	17	17	17

Nagu näitavad konverentside kohta säilinud allikmaterjalid ja kinnitavad intervjuud endiste komitee esimeeste J. Loti, A. Metsa ja L. Pärliga, olid suure liikmete arvuga komiteed praktilises töös raskesti juhitavad ning organiseeritavad, mistõttu hulk operatiivset, kuid kollegiaalset lahendust nõudvat tööd tuli komitee juhtidel paratamatult ära teha ainuisikuliselt. Paljude tähtsate küsimuste lahendamise aga viibis. Sagedane kaadri vahetamine eeldas ka suurt tööd uute ametiühingujuhtide väljaõpetamisel, nõudis aega, enne kui nad suutsid süveneda probleemidesse ning ametiühingutöö spetsiifikasse. Väärtuslikku abi kõigis organiseerimisküsimustes, majandusprobleemides jms. andsid ametiühingu aktiivile kõigil vaadeldud aastail komitee koosseisulised töötajad sekretär L. Ellermaa ja raamatupidaja E. Namm, kes samu tööülesandeid täidavad komitees siiani.

X X
X

Vaadeldud aastatel võitles Nõukogudemaa seitsme aasta plaani ülesannete täitmise eest. Kõrvuti neil aastail ilmnenu objektiviivset laadi raskustega, millega ka ülikooli ametiühinguorganisatsioonil tuli kokku puutuda, ilmes selliseidki kitsaskohti ja tööd raskendavaid asjaolusid, mis tulenesid teatud subjektivismi- ja voluntarismillemingutest juhtimistöös. Viimased kõrvaldati otsustavalt meie partei ja ühiskonna elust Nõukogude Lõidu Kommunistliku Partei 1964.a. oktoobri- ja novembripölenumil.

Subjektivisminähtused juhtimistegevuses riivasid mitmeti ka TRÜ ühiskondlike organisatsioonide tegevust. Läbi mõtlemata eksperimendid, nagu esmakursuslaste tootmispraktika, mis oluliselt kahjustas üliõpilaste erialast ettevalmistust, rohkem kaadri ümberpaigutused ja siit tulenevalt

⁹¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 244, l. 27; s.-ü. 280, l. 3; s.-ü. 297, l. 3; s.-ü. 315, l. 2; s.-ü. 335, l. 1.

uue kaadri kogematus, tegevuse pöörõhkude sagedane ümberasetamine, suhteliselt tagasihoidlik koostõõ komsomoliorganisatsiooni juhtkonnaga, kus neil aastail ilmsid samuti rohked kaadrivahetused - kõik see sidus pidurdavalt suure osa ametiühinguorganisatsiooni potentsiaalid.

Raskustele vaatamata suudeti ometi parteiorganisatsiooni suunamisel ning ametiühingu vabariikliku komitee juhendeid täites palju korda saata. Ametiühingu tegevus jõudis praktiliselt ülikoolielu kõigisse lülidesse; tema autoriteet kollektiivis kasvas. Ametiühingu sõna muutus kaalukamaks kõigi põhiliste küsimuste otsustamisel. Organisatsioon ise oli heaks ühiskondliku töö kooliks suurele hulgale TRÜ teenistujatele, töõtajatele ja üliõpilastele. Ta andis neile vajalike oskusi ja kogemusi, õpetas leidma peamist ning aktiviseeris oma liikmeskonda. Oma paljukõlgse tegevuse kaudu andis ametiühinguorganisatsioon suure panuse TRÜ põhiülesannete lahendamisse - aktiivse ühiskondliku hoiaku kujundamisse kõrge kvalifikatsiooniga noortes spetsialistides.

SISEORGANISATSIOONILISE TÖÖ JA DEMOKRAATIA EDASINE ARENG.
TRÜ AMETIÜHINGU TEGEVUS NLKP XXIII JA XXIV KONGRESSI
VAHELISEL PERIOODIL (1966 - 1971)

I. Rajasalu

1966. a. toimunud NLKP XXIII kongressi tähelepanu oli suunatud olulisematele kommunistliku ülesehitustöö praktikas esilekerkinud poliitilistele, majanduslikele, ideoloogilistele ja organisatsioonilistele probleemidele. Kongressi otsuses rõhutatakse muu hulgas, et "on tarvis suurendada ametiühingute osa rahvamajanduse arendamise ülesannete lahendamises /.../ Ametiühingute kohus on veel laiemalt arendada sotsialistlikku võistlust, parandada kasvatustööd töötajate hulgas ning rohkem hoolitseda tööliste ja teenistujate töö ja elu-olu organiseerimise eest."¹

Täites NLKP XXIII kongressi ja NSV Liidu ametiühingute XIV kongressi (1969. a.) otsustest johtuvaid ning Haridusala, Kõrgemate Koolide ja Teaduslike Asutuste Töötajate Ametiühingu Vabariikliku Komitee poolt konkretiseeritud ülesandeid², tehti aastatel 1966 - 1971 TRÜ ametiühinguorganisatsioonis³ palju töötajate loova aktiivsuse arendamiseks ning algorganisatsioonide büroode osatähtsuse tõstmiseks, lahendamaks edukalt kasvatuslikke ja elulisi küsimusi.

Ametiühingulise töö parendamisele aitas olulisel määral kaasa 1969. aastal vastavalt ÜAÜKN-i V pleenumi otsusele "Ametiühingu-algorganisatsioonide töö edasisest parandamisest" ülikooli ametiühingule rajoonikomitee õiguste and-

¹ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. VI osa. Tln., 1975, lk. 31.

² Nii arutas Haridusala, Kõrgemate Koolide ja Teaduslike Asutuste Töötajate Ametiühingu Vabariikliku Komitee IV pleenum 20. mail 1966. a. ametiühinguorganisatsioonide ülesandeid seoses NLKP XXIII kongressi otsustega ja kavandas vastavad abinõud nende täitmiseks jne.

³ 1966. a. kuulus TRÜ ametiühinguorganisatsiooni 5069 liiget, 1971. aastaks oli liikmete üldarv kasvanud 5995-ni. - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 77. Organisatsiooni juhtis TRÜ ametiühingukomitee, mille esimeheks oli 1966. a. K. Indre. Alates TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XVII konverentsist (1966) on komitee esimeheks H. Kabur. - EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 136, l. 214.

mine.⁴ Tegelikult oligi ülikoolis juba selline töökorraldus välja kujunenud. Nüüd võimaldus anda ametiühingubüroodele täiendavaid õigusi ning komitee koosseisus tööle rakendada presiidium. Viimase moodustamine lülitas ülikooli ametiühinguorganisatsiooni juhtimisse laiemaks aktiivi ja muutis sellega töö veelgi operatiivsemaks.

Ametiühingu aktiivi väljaõpetamine ja kasvatamine toimus vaadeldaval perioodil Tartu Riiklikus Ülikoolis organiseeritult ametiühingu aktiivi kooli kaudu.⁵ Kindla suunitluse sellele väljaõppele andis kooli programm, kus olid ülekaalus praktilised õppused. Pidevalt informeeriti aktiviste ka ÜAÜKN-i pleenumite tööst ja otsustest ning nendest tulevatest ülesannetest. Vastavalt ülikooli struktuurile toimusid õppused eraldi büroodele, rühmaorganisaatoritele ja komisjonidele.⁶

Vaadeldava perioodi lõpul aktiivi kool likvideeriti ja aktivistide väljaõpet TRÜ ametiühingukomitee ühekordsete ürituste kõrval jätkati Tartu Linna Ametiühingute Nõukogu poolt süstemaatiliselt korraldatavatele õppustele suunamisega.⁷

Erilist tähelepanu pöörati üliõpilaste aktiivsuse tõstmisele ja nende osatähtsuse laiendamisele ametiühinguküsimuste lahendamisel ja ürituste organiseerimisel. Selleks alustati esimeste kursuste ametiühinguaktiivi väljaõpet kohe õppeaasta alguses.⁸ Probleem oli oluline selle tõttu, et 1966. a. novembris võeti TRÜ parteikomitee poolt vastu lõplik otsus soovitada eelseisval ametiühingukonverentsil jääda ühiseks üliõpilaste, õppejõudude ning teenistujate ame-

⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 402, l. 27 - 34.

⁵ TRÜ ametiühingukomitee head tööd aktiiviga tõsteti esile ka ametiühingu vabariikliku komitee presiidiumi otsuses 22. märtsist 1968. a. - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 385, l. 7 - 8.

⁶ Tavakohaselt toimusid rühmaorganisaatorite seminarid sügiseti Käarikul, kus uutele aktivistidele selgitati rühmaorganisaatorite ülesandeid, õigusi ja kohustusi, samuti õppe- ja kasvatustöö teostamist ametiühingurühmas, dokumentatsiooni vormistamist jm. - "Tartu Riiklik Ülikool", 1969, 31. oktoober.

⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 38.

⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l. 45; s.-ü. 403, l. 43.

tiühinguorganisatsiooniks.⁹ See kajastus ka TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XVII konverentsi 11. novembri 1966. a. resolutsioonis, kus rõhutati üliõpilaste arvu suurendamise vajadust ametiühinguaktiivi hulgas ning üliõpilaste osatähtsuse tõstmist ametiühinguliste küsimuste lahendamisel ja ürituste organiseerimisel, andes nende juhtida üliõpilaselu olulisi tööalaseid. Kui eelmistel aastatel oli TRÜ ametiühingukomitee koosseisus ja büroodes üliõpilaste osatähtsus olnud väike, siis ametiühinguorganisatsiooni XVII konverentsil valiti komitee koosseisu 13 üliõpilast (komitee valiti üldse 26-liikmeline). Arstiteaduskonnas moodustati eraldi ametiühingu üliõpilasbüroo ning õppejõudude ja teenistujate büroo. Teistes teaduskondades töötati küll edasi ühises büroos, kuid üliõpilaste osatähtsust suurendati siingi.

1967. a. tehtud kokkuvõtted ametiühingu tööst arstiteaduskonnas võimaldasid pidada eraldi töötamist teaduskonna tasemel igati soovitatavaks ning selline ettepanek tehti TRÜ ametiühingukomitee poolt kõikidele büroodele. Nii asus 1967. a. lõpul taoliselt tööd organiseerima bioloogia-geograafiateaduskond, 1968. aastast ka füüsikaosakond, kus ametiühingubüroodes moodustati eraldi üliõpilassektsioonid.¹⁰

Aktivistide kaadri parem väljaõpe ja nende laialdasem loominguiline rakendamine võimaldas TRÜ ametiühingukomiteel vaadeldaval perioodil paremini täita vabariikliku komitee IV pleenumi otsust, mis nõudis kõrgkoolides spetsialistide ettevalmistamise taseme tõstmist, õppeprotsessi täiustamist ning õpetamise kvaliteedi parandamist. Selleks kohustati ametiühingukomiteesid pidevalt hoollitama õppejõudude ja üliõpilaste teadusliku töökorralduse eest.¹¹

Õppe- ja teadustöö tulemuste parendamisele ning üliõpilaste osatähtsuse suurendamisele ametiühingutegevuse juh-

⁹ Sama aasta aprillis toimunud TRÜ parteikomitee koosolekul oli tõstatatud ametiühinguorganisatsioonide eraldamise küsimus. Vt. EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 136, l. 81-82, 204.

¹⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 35.

¹¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 352, l. 15 - 16.

timisel selles lõigus aitasid kaasa vastavad organisatsioonilised abinõud. 1966. a. sügisel lahutati TRÜ ametiühingukomitee õppe- ja teadusliku töö komisjon kaheks. Loodi üliõpilastest komplekteeritud õppetöö komisjon ja õppejõududest moodustatud õppe- ja teadusliku töö komisjon.¹² Nendest viimase ülesandeks seati tegelemine õppeprotsessiga seotud metodoloogiliste küsimustega ja teaduslikule tööle kaasaaitamine. Teaduskondadest viidi analoogne õppe- ja teadusliku töö jaotamine kahe komisjoni vahel kõigepealt läbi arstiteaduskonnas, mis võimaldas siin ka püstitatud ülesandeid operatiivsemalt ja põhjalikumalt lahendada.¹³ Teistes teaduskondades olid ülesanded jaotatud büroo vastava komisjoni liikmete vahel.

Kuivõrd kõrgkoolis on peamiseks ülesandeks eduka õppeprotsessi kindlustamine, siis sellele kaasaaitamine oli peamiseks, millele suunati 1966. a. õppe- ja teadusliku töö komisjoni ja edaspidi õppejõudude õppe- ja teadusliku töö komisjoni tähelepanu. Raskuspunkt asetati tööle teaduskondades, kus seda tehti koos parteiorganisatsioonide ja meetodiliste komisjonidega.

Ametiühingulise töö oluliseks lõiguks õppetöö tõhustamisel oli tootmisõupidamiste organiseerimine. Tootmisõupidamised viidi läbi koos kursusi juhendavate õppejõudude ja komsomoliorganisatsiooniga. Erilist tähelepanu pöörati nõupidamiste organiseerimisele ja ratsionaalse õpimeetodika tutvustamisele esimestel kursustel.¹⁴ Järjekindlalt arutati eksamisessiooniks ettevalmistamise küsimusi ja tehti kokkuvõtteid eksamite tulemustest. 1968. a. suudeti TRÜ-s panna

¹² Õppe- ja teadusliku töö komisjoni eesotsas seisis A. Tikk, kes pärast komisjoni töö reorganiseerimist jäi a. 1967 - 1968 õppejõudude õppe- ja teadusliku töö komisjoni esimeheks. Alates 1968. a. (TRÜ ametiühingu XIX konverentsist) oli komisjoni esimeheks M. Tõnnov. Üliõpilaste õppekomisjoni esimeesteks olid 1966. a. sügisest H. Ohvril, 1967. aastast P. Malv, 1968. aastast U. Lepp.

¹³ TRÜ arstiteaduskonna ametiühingubüroo osa õppe- ja teaduslikus töös oli 10. märtsil 1969. a. arutusel ametiühingu vabariikliku komitee presiidiumis, kus märgiti positiivselt ära mõlema komisjoni töö. - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 402, l. 13 - 14.

¹⁴ Tootmisõupidamiste suurt efektiivsust esimestel kursustel rõhutasid ka TRÜ diplomandide ankeetvastused 1966.a. - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 33.

piir õppeedukuse langusele ning ka mõningat edu saavutada: eelmise aastaga võrreldes tõusis õppeedukus ligikaudu 2,5%.¹⁵

Õppe- ja teadusliku töö komisjonid tegelesid ka õppekirjanduse küsimustega, koostöös dekanaatidega koostati metoodiliste materjalide kirjastamisplaanid ning kontrolliti hiljem nende täitmist. TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XVIII konverentsil 1967. a. märgiti selles tööliigis ära bioloogia-geograafiateaduskonna ja kehakultuuriteaduskonna ulatuslikke saavutusi.¹⁶ Õppekirjanduse olukorrale ja koos sellega üleskerkinud probleemide lahendamisele oli komitee õppe- ja teadusliku töö komisjoni tähelepanu pööratud ka 1968. a.¹⁷

Koostöös õppemetoodilise komisjoni praktiliste ja laboratoorsete tööde sektsiooniga püüti välja selgitada õppeplaanide kattumist ja sellest tulenevaid lünki üliõpilaste erialases ettevalmistuses ülikoolis.

Konkreetsete ülesannete püstitamiseks õppe- ja teaduslikus töös kasutati vaadeldaval perioodil sageli sotsioloogiliste uuringute abi. Näiteks korraldati 1966. a. koos TRÜ sotsioloogiliste uuringute grupiga kõikide teaduskondade diplomandidele ankeetküsitlus. Saadud tulemusi analüüsiti ametiühingubüroode koosolekutel ja selle alusel esitati dekanaatidele ettepanekud õppetöö täiustamiseks. Ankeetide vastustest ilmnenuid probleemidest esitati ülevaade ka TRÜ ametiühingukomiteele ning kogutud materjal suunati edasi TRÜ metoodilisele komisjonile.¹⁸

1969. a. uurimist laiendati. Õppe- ja metoodiliste komisjonide liikmed tutvusid lõpetanute tööga nende töökohtadel. Anketeerimise abil püüti uurida tagasisidet õppeprotsessiga ja välja selgitada lõpetanute sotsiaalsel seisundil ning majanduslikku olukorda.¹⁹

15 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l. 21.

16 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 3.

17 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l. 4.

18 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 33.

19 "Tartu Riiklik Ülikool", 1969, 31. oktoober.

1966. a. ja 1967. a. jätkati varem alustatud teadusliku töö tingimuste uurimist ankeetküsitluse alusel ja püüti lahendada õppejõudude kvalifikatsiooni tõstmisega seotud küsimusi. Tulemused töötati läbi õppe- ja teadusliku töö komisjonis ja esitati TRÜ ametiühingukomiteele. Peamiseks teadustöö edendamise takistuseks peeti materiaalse baasi mahajäämust, seda eeskätt keemia- ja füüsikaosakonnas ning arstiteaduskonna kliinilistes kateedrites. Kuna analüüsist ilmses, et osaliselt oli võimalik olukorda parandada ülikoolisiseselt, siis saadeti ametiühingukomitee üksikasjalik otsus kõikidele asjaosalistele.

Noorte õppejõudude pedagoogilise meisterlikkuse tõstmiseks korraldati 1968. a. Tartu Riiklikus Ülikoolis vastavad kursused.²⁰

1969. aastal oli õppe- ja teadusliku töö komisjonis süm-küsimuseks õppejõudude osavõtt kvalifikatsioonikursustest. Sellega seoses arutati ka õppejõudude individuaalplane ning osutati omapoolset abi nende töökoormuse reguleerimisel.

Kõrvuti kaasaaitamisega õppejõudude teadusliku töö organiseerimisele pöörati tähelepanu ka üliõpilaste sellesuunalise tegevuse tõhustamisele. Teadusliku töö komisjonis oli aastail 1966 - 1971 vaatluse all ÜTÜ ringide töö teaduskon-dades, ÜTÜ-le osutati ametiühingu poolt ka materiaalselt abi.²¹

Üliõpilaste õppekomisjon koos komsomolikomitee vastava sektoriga määras kindlaks konkreetsed töösuunad ja ülesanded, et vältida paralleelismi kahe komisjoni tegevuses. Ametiühin-gu õppekomisjoni ülesandeks jäi korraldada võistlus parima õpperühma nimel. 1969. aasta kulges V. I. Lenini 100. sünniaastapäeva väärrika tähistamise deviisi all. Sellest juht-mõttest lähtus ka võistlus, millega liideti ka leninliku ar-vestuse läbiviimine.²²

Ideoloogilist ja poliitilist kasvatustööd TRÜ kollek-tiivis suunas ametiühingukomitee ideoloogiakomisjon²³ koos

²⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l. 3.

²¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 4.

²² "Tartu Riiklik Ülikool", 1969, 6. november.

²³ Ideoloogilise töö komisjoni esimees a. 1966-1967 oli K. Indre, ametiühingu XVIII konverentsist (1967) alates juh-tis komisjoni tööd F. Kinkar, 1969. a. valiti komisjoni et-teotsa M. Murd.

TRÜ parteikomitee vastava sektoriga. Töö toimus koordineeritult kõikide ühiskondlike organisatsioonide ja administratsiooni poolt igal semestril väljatöötatud ühiste poliitkasvatustöö koondplaanide alusel.

Teaduskondade ametiühinguaktiivi ettepanekul arutati 1966. a. ametiühingukomitee laiendatud istungil ideoloogilise kasvatustöö mitmesuguste vormide ja meetodite kasutamist ning tehti TRÜ partei- ja komsomolikomiteele selleks omapoolsed ettepanekud.²⁴ Koostöö võimalused töötajate ideelis-poliitilisel kasvatamisel laienesid veelgi seoses V. I. Lenini 100. sünniaastapäeva ettevalmistamise ja tähistamisega. Vastavate plaanide väljatöötamise käigus konkretiseeriti Tartu Riiklikus Ülikoolis ka ametiühinguorganisatsiooni ülesanded selles.²⁵ Analüüsides TRÜ ametiühingukomitee tööd a. 1966 - 1971, tuleb märkida siin teatavat edu.

Vastavalt ametiühingu spetsiifikale asetati töös peaarõhk kommunistliku töösse suhtumise kasvatamisele, töötajate ja teenistujate massilise poliitilise tegevuse organiseerimisele, ajakirjanduse levitamisele, kogu poliitilise kasvatustöö kompleksi suunamisele TRÜ isetegevuskollektiivides ja hoolitsusele teaduskondades väljaantavate seinalehtede sisukuse eest. Kommunistliku töösse suhtumise liikumine kulges organiseeritumalt arstiteaduskonna ametiühingubüroos, kus III kursuse 1. ja 2. rühmale anti ka vastav nimetus.²⁶

Palju tegi ametiühingukomitee ideoloogilise töö komisjon ideelis-poliitilise töö organiseerimisel TRÜ töötajate ja teenistujate hulgas. Alates 1968. aastast jäi tööliste ja teenistujate poliitringide tegevus täielikult ametiühingukomitee ideoloogiakomisjoni korraldada. 1968/69. õ.-a. organiseeriti 14 ja 1969/70 õ.-a. 13 poliitringi 300 osavõtjaga. Õppeaastate tulemused näitasid, et enamik ringidest töötas regulaarselt ja edukalt.²⁷

²⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 36.

²⁵ V. I. Lenini 100. sünniaastapäeva tähistamise komisjoni kuulusid ka ametiühinguorganisatsiooni esindajad. Komisjoni töö oli TRÜ parteikomitee pideva tähelepanu all. Nii arutati 1969. a. aprillis parteikomitee istungil juubeliks ettevalmistuste käiku ning tehti kokkuvõtteid ürituste plaani täitmise kohta. - EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 191, l. 47.

²⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 35.

²⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l. 4; s.-ü. 403, l. 5.

Ametiühinguorganisatsiooni pideva tähelepanu all oli TRÜ klubi ja selle isetegevusringide töö. 1966. a. arutati ametiühingukomitee koosolekul olukorda üliõpilasmeeskooris,²⁸ 1967. a. kuulati ära rahvakunstiansambli, meeskoori ja naiskoori aruanded internatsionaalsest kasvatustööst nendes kollektiivides. Tõdeti, et internatsionaalse kasvatustöö ülesanded seostuvad siin kontsertide, kontserdimatkade ja repertuaariga ning märgiti positiivsena ära klubi kollektiivide poolt Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevale pühendatud festivalikontserdi ettevalmistamist.²⁹ 1968. a. tutvus ametiühingukomitee ideoloogilise töö komisjon lähemalt klubi kogu tööga, mida arutati ka komitee istungil.³⁰ 1969. aastal tuli TRÜ ametiühingukomitee järeldusele, et siinsed üritused toimuvad põhiliselt nõutaval ideelis-kasvatuslikul tasemel ja klubi juhatuse poolt on asutud ellu rakendama V. I. Lenini 100. sünniaastapäevale pühendatud ürituste plaani. V. I. Lenini 100. sünniaastapäevaga seoses läbiviidud vabariiklikul üliõpilasklubidevahelisel võistlusel sai TRÜ klubi I koha.³¹ Klubi tööd üliõpilaskonna ideoloogilisel kasvatamisel arutati ka TRÜ parteikomitee koosolekul 1. aprillil 1969.³² Koosolekul märgiti ära klubi ulatuslikke sidemeid vennasvabariikidega, tema tööd üliõpilaste esteetilis-kasvatamisel ja ürituste ideelis-poliitilise taseme tõstmisel, ning TRÜ ametiühingukomiteed kohustati tegutsema selles valdkonnas veelgi süsteemikindlamalt.

Seinalehtede väljaandmisel jälgiti eriti tähelepanelikult pedagoogilise kallakuga osakondi, sest üldhariduskoolides on seinaleht peamiseks häälekandjaks. Peeti tarvilikuks, et ülikooliaastate vältel tulevased pedagoogid omandaksid selle toimetamise oskused. TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XVIII konverentsil 1967. a. leidis äramärkimist bioloogia-geograafiaalase osakonna seinaleht.³³

28 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 35.

29 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 6.

30 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l. 5.

31 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 403, l. 5; s.-ü. 432, l. 43-

46.

32 EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 191, l. 43 - 46.

33 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 6.

Šeflustööd juhtis ülikoolis aastail 1966 - 1968 aktiivselt ja algatusvõimeliselt ametiühingukomitee vastav komisjon eesotsas H. Mooritsaga.³⁴ Šeflussuhted jätkusid Põlva rajooni Gorki-nimelise kolhoosiga ja kolhoosiga "Aurora" ning Viljandi alaealiste töökolooniaga. 1966. a. viidi läbi ühine nõupidamine Põlva rajooni partei- ja komsomolikomitee ning vastavate kolhooside esindajate osavõtul. Sellel väljatöötatud plaani alusel anti kolhoosides isetegevuskontserte, aidati kohapeal organiseerida loengulist tööd, kolhoosikeskuste haljastamist jm.

Viljandi alaealiste töökoloonias jätkus šeflus juba varem väljakujunenud vormides: pedagoogika kateedri õppejõud andsid abi teoreetiliste konverentside ja loengute läbiviimisel, ülikooli poolt korraldati ka isetegevuskontserte ja ühiseid spordivõistlusi.³⁵

Alates 1969. a. hakkas šeflustöös raskuspunkt kalduma teaduskondade ametiühingubüroodele ja erialakateedritele, sest tekkisid uued šeflussuhted üldhariduskoolides moodustatud eriklasside ja ülikooli vastavate kateedrite vahel.³⁶

Kultuuritöö läbiviimist ja puhkeaja sisustamist juhtis 1966. a. kultuurikomisjon, mis 1967. a. reorganiseeriti: moodustati üliõpilaste kultuuritöö komisjon ja töötajate ning teenistujate puhkuse ja puhkeaja korraldamise komisjon. Nende komisjonide esimehed vaheldusid igal aastal, mis halvas vastava töö järjepidevat juhtimist ülikooli ametiühingu poolt.

1966. a. rakendati tööle kohviku- ja klubinõukogu, võeti osa Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevale pühendatud üleliidulisest isetegevuskonkursist ning ülevabariigilisest kõrgemate koolide isetegevusolümpiaadist. Edukalt kulges ettevalmistus üliõpilaslaulupeoks. Huvitavaid üliõpilasüritusi korraldati bioloogia-geograafiateaduskonnas. Sisukad õppejõudude puhkeõhtud organiseeriti ajaloo-keeleteaduskonnas (büroo esimees A. Valmet) ja arstiteaduskonnas (büroo esimees H. Kurvits). Samas jätkusid aga uute klubivälisete ürituste aktiivsed otsingud, sest varem korraldatud olüm-

³⁴ Seoses uute šeflussvormidega likvideeriti nimetatud komisjon 1968. a. novembris.

³⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 40.

³⁶ TRÜ tänuväärset tööd selles valdkonnas märkis ära ka ENSV Haridusministeerium. - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 403, l. 6.

plaaaside ja nende lõpukontsertide vorm osutus vananenuks ega suutnud pakkuda üliõpilastele enam huvi.³⁷

1966. a. aprillis arutas TRÜ parteikomitee oma koosolekul õppevälise poliitilise kasvatustöö olukorda ülikoolis. Üliõpilasklubis tehtava kasvatustöö parandamiseks võeti vastu otsus tugevdada klubi juhatust kommunistidega.³⁸ Osutatud tähelepanu tulemusena muutus 1966. a. klubi koostöö TRÜ komsomolikomiteega ja ametiühingukomiteega tihedamaks, senisest rohkem ja sagedamini osalesid õppejõud klubi üritustes.

Klubi töös ja ürituste organiseerimisel lähtuti Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50. aastapäevaks vastu võetud sotsialistlikest kohustustest. Õhtute korraldamisel lähtuti ürituste ideoloogilisest suunilusest, õpetati noori mõtlema, kasvatati nendes kommunistlikku ellusuhtumist ja arendati kollektiivsustunnet. Korraldati kohtumisõhtuid TRÜ uudismaalastega, kirjanikega, televisioonitöötajatega jne. Rahvaste sõpruse süvendamiseks toimusid kohtumised välismaalastega ja viidi läbi terve rida reisimuljete õhtuid. Kirjandushuvilistel oli võimalus osa võtta Kirjanike Liidu ja klubi näiteringi poolt korraldatud luuleõhtutest; Tallinna Riikliku Konservatooriumi üliõpilaste kaasabil korraldati muusikaõhtuid.

Uudsete klubitöö vormidena said eluõiguse nn. õpetatud nõukogu istungid ja elav satiirizurnaal "Maavärisemine", milles eriti aktiivselt osalesid füüsika-matemaatikateaduskonna ja bioloogia-geografiateaduskonna üliõpilased. TRÜ komsomolikomitee algatusel loodi diskussiooniklubi vanemate kursuste üliõpilaste, aspirantide ja teaduslike töötajate tarvis.

TRÜ klubi juures alustas taas tööd puhkpilliorkester, tegevust jätkasid meeskoor, naiskoor ja rahvakunstiansambel, milledest kaks viimast tegutsesid 1966. a. viljakamalt.³⁹

TRÜ ametiühingukomitee aruandes XVIII konverentsile 1967. a. märgitakse, et kultuuritöö kulges elavalt just teaduskondades. Kui osavõtt üleülikoolilistest puhkeõhtutest ja üritustest jäi väheseks, siis ametiühingubüroodes kulges kultuurielu 1967. a. aktiivselt. Tõenäoliselt tagas selle kul-

³⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 36 - 37.

³⁸ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 136, l. 81 - 82.

³⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 38 - 39.

tuurikomisjoni eelmärgitud reorganiseerimine. Peaaegu kõiki-
des teaduskondades organiseeriti nii õppe- kui ka puhkeeks-
kursioone, rohkesti käidi teatrietendustel ja kunstinäitus-
tel, korraldati õnnestunud koosviibimisi riiklike pühade pu-
hul, pidulikult tähistati töötajate juubeleid ja pensionile
siirdumist.

Üliõpilaste osas langes ametiühingukomitee kultuuriko-
misjoni töö kokku komsomolikomitee vastava sektori tööga. Ja
kuigi nende poolt organiseeriti üliõpilastest kultuuriorga-
nisaatoritele ka vastav seminar, ei suudetud üliõpilaste klu-
biväliselt kultuurielu eriti aktiveerida. Põhiliselt jäi ise-
tegevus kursuste tasemele. Erandiks olid ainult bioloogide
huumori- ja satiiriõhtud "Rajacas" ning geograafide poolt or-
ganiseeritud tõsielufilmide demonstreerimine. Kursustel kor-
raldati traditsioonilisi "tudengikslõõmise" õhtuid, puhkeõh-
tuid, kohtumisi teiste ülikoolide üliõpilastega, omaloomingu
arutelusid jm.

1966. a. lõpul ja 1967. a. algul kasutati olude sunnil
klubi ruume ühiselamuna ja see mõjus pidurdavalt isetegevus-
kollektiivide tööle. Ja kuigi klubis töötas 22 ringi 847 osa-
võtjaga, osales Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 50.
aastapäevale pühendatud isetegevusfestivalis vaid 7 kollek-
tiiv. Nendest said laureaadi nimetuse naiskoor ja puhkpil-
liorkester.

Pidurdavatest teguritest hoolimata korraldati klubis 42
temaatilist õhtut, 36 mitmesuguse programmiga puhkeõhtut, 21
kohtumisõhtut, hulk loenguid, vestlusi jm. Temaatiliselt olid
nimetatud üritused valdaval määral pühendatud Suure Sotsia-
listliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäevale ning suur hulk
kohtumisõhtutest organiseeriti vanade revolutsionääride ja
sõjaveteranidega.

Et kaasa tõmmata klubi töösse kõiki teaduskondi, alus-
tati 1967. a. sügisel taas teaduskondadevaheliste KVN-õhtute
läbiviimisega. Bioloogia-geograafiateaduskonna üliõpilased
korraldasid selles sarjas terve rea iseseisvaid kontserte.
Ülikooli töötajatest olid aktiivsemad isetegevuse viljelejad
administratiiv-majandusosakonnast, kus tegutses oma lauluan-
sambel ja rahvapilliorkester.⁴⁰

⁴⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 6 - 10.

1968. aastal ametiühingukomitee üliõpilaste kultuuri-
töö komisjon praktiliselt ei tegutsenud. Kuigi see ei häi-
rinud klubi tööd otseselt, täheldus teaduskondade ja koh-
vikklubi kultuuritöös isevool.

Töötajate puhkuse ja puhkeaja korraldamisega tegelev
komisjon jätkas riiklike tähtpäevade puhul ühiste koosvi-
bimiste korraldamist, milleks 1968. a. kasutati TRÜ klubi.
Siin jätkati ka 1967. a. lõpul alustatud õppejõudude ja tee-
nistujate teisipäevaseid klubiõhtuid.

Ametiühingubüroode eestvõttel jätkus üsna elav ja mit-
mepalgeline kultuuritöö teaduskondades.

TRÜ ametiühingukomitee aruandes XIX konverentsile (1968)
märgiti positiivselt ära üliõpilasklubi töö elavnemist ja
regulaarsust.⁴¹ Massiline kultuuritöö toimus 1968. aastal te-
maatiliste õhtute, kohtumisõhtute, diskussiooni- ja puhke-
õhtute vormis. Tegevust alustasid bioloogide klubi ja džäs-
siklubi. Taas loodi klubi juurde laste näitering, kus orga-
niseeriti ka ÜLKNÜ 50. aastapäevale pühendatud deklamatsi-
oonivõistlus.

Märkimisväärse panuse andis ülikooli klubi rahvaste
sõpruse ja internatsionalismi propageerimisse üliõpilaskon-
nas. 1968. a. võttis klubi vastu külaliskollektiive Saraa-
tovist, Tomskist, Minskist, Riiaast, Ungari RV-st, Soomest
ja mujalt. TRÜ kollektiividest oli ansambel "Rajacas" kont-
serdireisil Siberis, naiskoor Ungari RV-s, rahvakunstiansam-
bel Saksa DV-s.⁴² Kaunases toimus sõpruskohtumine sealse po-
lütehnolise instituudi kultuuriaktiiviga. Mees- ja naiskoor,
rahvakunstiansambel ja puhkpilliorkester võtsid osa IV üli-
õpilaslaulupeost Vilniuses. Nad esinesid korduvalt ka meie
vabariigi teistes linnades ja rajoonides.⁴³

1969. a. mõõdukas massilises kultuuritöös V. I. Lenini
100. sünniaastapäevaks ettevalmistumise ja vastavate juube-
liiplaanide realiseerimise tähe all. Seoses sellega arutas

⁴¹ TRÜ klubi tegevuse aktiveerimist ja laiendamist
arutati ka ENSV Ametiühingute Nõukogus ja alates 1. maist
1968 anti klubile II järk. - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l.
9.

⁴² "Tartu Riiklik Ülikool", 1969, 31. oktoober.

⁴³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 386, l. 9.

1969. a. aprillis TRÜ klubi tööd ka ülikooli parteikomitee, pöörates peatähelepanu üliõpilaskonna ideelisele kasvatamisele. Vastuvõetud otsuses täheldati suurt tööd, mida ülikooli klubi oli teinud üliõpilaste esteetilisel ja ideelispoliitilisel kasvatamisel. Kriipsutati alla mõningat ebajärjekindlust temaatiliste õhtute ideelisel suunitlemisel ning kohustati TRÜ ametiühingukomiteed nende küsimustega järjekindlalt tegelema.⁴⁴

Külastajate soovide tundmaõppimiseks ja tehtud töö kohta hinnangu saamiseks korraldati klubis kahel korral ankeetküsitlus. Et klubi tööd tutvustati pidevalt ka ajalehes "Tartu Riiklik Ülikool", siis saavutati 1969. a. üliõpilaste aktiivsem osavõtt klubi üritustest. Huvi klubi töö vastu äratasid ka suuremate isetegevuskollektiivide kontserdimatkad ja nendega kohtumised. Nii oli TRÜ naiskoor kaastegev G. Ernesaksa autorikontserdil. Ta võttis vastu ja korraldas sõpruskohtumise Ungari meeskooriga "Tungstram", Tallinna üliõpilassegakooriga jne. Rahvakunstiansambel võttis osa Eesti kultuuripäevadest Saksa Demokraatlikus Vabariigis, V. I. Lenini 100. sünniaastapäevale pühendatud koolinoorte peost Viljandis, esines V. I. Lenini juubelile pühendatud ülikoolidevahelisel festivalil Harkovis jm.

1969. a. aktiveerumine klubis ka ringide töö. Siin töötas 40 ringi ühtekokku 1069 osavõtjaga. Töötas ka 6 ühiskondlik-poliitilist ja kultuurhariduslikku ringi 226 osavõtjaga.

Seoses V. I. Lenini juubeliga alustati temaatiliste sariõhtute läbiviimist, mis leidsid üliõpilaskonnas väga hea vastuvõtu.⁴⁵

Mõnevõrra aktiveerumine 1969. a. nii üliõpilaste kui ka õppejõudude ja teenistujate hulgas klubiväline kultuuritöö. Klubi nõukogu liige A. Kivilo koordineeris ametiühingukomitee liikmena klubi, kohvikklubi ja teaduskondade üritusi. Peale klubis läbiviidud temaatiliste õhtute organiseeriti neid veel kohvikklubis. Huvipakkuvad olid siin aktuaalsete majandusküsimuste arutelud, kunsti-, luule- ja muusikaõhtud,

⁴⁴ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 191, l. 43 - 46.

⁴⁵ Õhtuid korraldati teemadel: "Noorus ja kaasaeg", "Kes on kes?", "Korporatsioonist kommunistliku noorsooühinguni" jt.

kohtumisõhtud ajakirja "Noorus" toimetusega, Karjala ANSV teatri näitlejatega, Helsingi Ülikooli kammerkooriga jt. Mitmel korral eksponeeriti kohvikus kunstikabineti poolt nii oma kui ka külaliste näitusi.

Laialdane oli üliõpilaste osavõtt teaduskondadevahelisest isetegevuskonkursist, kus esikohale tuli bioloogia-geograafiateaduskond.⁴⁶

Töötajate puhkuse ja puhkeaja korraldamise raskuspunkt kaldus ka sellel aastal teaduskondadesse. Üleülikoolilistest üritustest olid populaarsed sportliku sisuga väljasõidud-puhkeõhtud. Äramärkimist väärivad rühked ekskursioonid V. I. Lenini nimega seotud paikadesse.⁴⁷

Kuna õppejõudude ja teenistujate huvi üleülikooliliste ürituste vastu oli mõneti langenud, siis püüti leida puhkeaja veetmise uusi vorme. TRÜ ametiühingukomitee aruandes XXI konverentsile 1971. a. tõsteti esile kohvikus korraldatud maipidu, sõjaveteranide õhtut ja EKP 50. aastapäevale pühendatud TRÜ kommunistide koosviibimist. Osavõturohked olid ka TRÜ ja EPA töötajate ühised puhkeõhtud, mida organiseeriti kohvikus kord kuus.

Kohvikklubi kasutati ürituste organiseerimiseks aktiivselt ka üliõpilaste poolt. Hea vastuvõtu leidsid naiskoori kammerkoosseisu esinemised, plaadimuusika-, luule- ja kohtumisõhtud huvitavate inimestega. 1971. a. märtsist lisandusid neile veel komsomolikomitee algatusel neljapäevaõhtused "jututoad" mitmekesiste probleemide käsitlemiseks.⁴⁸ Komsomolikomitee vahendusel peeti head kontakti Tallinna Riikliku Konservatooriumi üliõpilastega, kes esitasid TRÜ kohvikus XX sajandi muusikat. Tänuväärised olid ka nende poolt korraldatud "kammerakadeemiad" vana-aastaõhtutel ülikooli aulas, kontsertide seeria "Tornimuusika" selle õppeasutuse diplomandide esituses jt.⁴⁹

TRÜ klubi probleemidesse süvenes aastail 1970 - 1971 kohusetundlikult ametiühingukomitee ideoloogilise töö ko-

⁴⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 403, l. 6 - 12.

⁴⁷ "Tartu Riiklik Ülikool", 1969, 6. november.

⁴⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 24 - 29.

⁴⁹ "Tartu Riiklik Ülikool", 1971, 15. oktoober.

misjoni esimees M. Murd, kes suunas sellel aruandeperioodil komisjoni põhitähelepanu klubi ürituste ideelise ja kunstilise taseme jälgimisele.

Klubi teenekad isetegevuskollektiivid suutsid palju ära teha õppevälises kasvatustöös tänu oma teotahelistele juhtkondadele ja väljakujunenud traditsioonidele. Kuna meeskoor, naiskoor, kammerkoor, rahvakunstiansambel ja puhkpilliorkester olid üliõpilaskonnas populaarsed, tuli nendesse kollektiividesse igal aastal ka palju uusi liikmeid. Teoks sai rida kontserdimatku, 1971. a. juulis võeti edukalt osa Läti NSV-s toimunud V Balti vabariikide üliõpilaslaulupeost.

Laialdasema üliõpilasisetegevuse viljelemisega klubis oli vaadeldava perioodi lõpul teatavaid raskusi, mida põhjustas lahendamata kaadriprobleem. Nimelt lahkus senine klubi juhataja M. Kikas tervislikel põhjustel 1970. a. kevadel töölt. Kunstilise juhi koht oli erialase inimesega täitmata 1970. a. sügisest alates. Tööle ei asunud ka üliõpilaste kultuurikomisjoni esimees A. Vaik. Küsimust arutati TRÜ ametiühingukomitees, ja tõsist tähelepanu pöörati klubi kaadriprobleemile ka TRÜ parteiorganisatsiooni aruande- ja valimiskoosolekul.⁵⁰

Töös laste ja noorukitega tehti vaadeldaval perioodil Tartu Riikliku Ülikooli ametiühingukomitee poolt tõsiseid edusamme. Laste- ja noorukite komisjoni⁵¹ plaanikindlat, süstemaatilist ja koordineeritud tööd toodi esile kõikidel ametiühinguorganisatsiooni konverentsidel. Komisjoni tähelepanu oli suunatud TRÜ lasteaiale, lasteringide ja lastetoa organiseerimisele ning kooliealiste noorukite sektorile, kusjuures töötati tihedas kontaktis teaduskondade ja osakondadega. Töös noorukitega toimus põhiline murrang 1966. a., mil senisele koolidega sidepidamise vormile lisandusid kooliealiste vaba aja veetmise üritused TRÜ klubi juures. Ametiühingukomitee algatusel loodi seal lastesektori juhataja koht.

Mitmekesiseks muutus ka klubi lasteringide töö ning tänu sektori kauaaegse juhataja R. Kreisi kohusetundlikule ja aktiivsele tegevusele korraldati rohkesti lastepäraseid üri-

⁵⁰ EKPA, f. 151, nim. 12, s.-ü. 212, l. 73.

⁵¹ Aastail 1966 - 1968 juhtis komisjoni A. Helbe, 1968. a. (XIX ametiühingukonverentsist) alates M. Lõhmus.

tusi.⁵² TRÜ klubi juures jätkas tööd lastetuba. Enamik lapsi võttis siin osa ka inglise keele ja muusikatundidest.

Suvekuudel oli organiseeritud laste suveklubi, kus 1967. a. esmakordselt korraldati ülelinnalisi lasteüritusi.⁵³ Kuna 1971. a. alates oli suveklubisse soovijaid vähe, siis suunati need lapsed AÜN Tartu Kultuurihoonde suveklubisse.⁵⁴

1969. a. koostati laste ja noorukitekomisjoni aktiivsel osavõtul kõigi TRÜ töötajate laste kohta kartoteek, kus olid näidatud ka laste huvialad, mis võimaldas tööd edaspidi veelgi sihipärasemaks muuta.⁵⁵

Sugugi vähem tähtsaks ei peetud TRÜ ametiühinguorganisatsioonis hoolitsust töötajate ja üliõpilaste töö ja olmeitingimuste eest, mida olemasolevate võimaluste piires vaadeldaval perioodil parandada püüti.⁵⁶ Vastavaid tööõike juhtisid kohusetundlikult ametiühingukomitee kehakultuuri-, elamu- ja heaolu-, ühiselamute, töökaitse- ja ohutustehnikaning tootlustuskomisjon. 1966. a. lõpust oli õiguslike küsimuste lahendamiseks tööle rakendatud ka jurist.

Lähtudes eeltoodud analüüsist, võime tõdeda Tartu Riikliku Ülikooli ametiühinguorganisatsiooni pidevat kasvu ja organisatsioonilist tugevnemist, mille tulemusena 1969. aastal anti talle rajoonikomitee õigused. Järjekindlalt laienes aastail 1966 - 1971 ametiühingu aktiiv, suurenes üliõpilaste osatähtsus ametiühinguliste küsimuste lahendamises ning üliõpilaselu oluliste tööõikude juhtimises. Mitmekesisus sisuline töö nii ametiühingubüroodes kui ka kogu organisatsioonis tervikuna. See läi head eeldused senisest aktiivsemaks töötajate kaasatõmbamiseks riigi ja ühiskonna asjade juhtimisse, NLKP XXIV kongressi poolt püstitatud ülesannete lahendamisse.⁵⁷

⁵² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 353, l. 49 - 51.

⁵³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 31 - 33.

⁵⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 34.

⁵⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 403, l. 21.

⁵⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 369, l. 2.

⁵⁷ NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused. VII osa. Tln., 1976, lk. 323.

**AMETIÜHINGU KASVATUSLIKU MÕJU SUURENEMINE
TRÜ KOLLEKTIIVIS AASTAIL 1971 - 1980**

V. Kalits

I. NLKP XXIV kongressi otsuseid ellu viies

Käsitletav periood Tartu Riikliku Ülikooli elus, nagu ka tema ametiühinguorganisatsiooni tegevuses oli vahetult seotud NLKP XXIV kongressi otsuste ja IX viisaastaku plaaniülesannete täitmisega.

Aruandekõnes NLKP XXIV kongressile määratles L.L. Brežnev ametiühingu osatähtsuse ja tegevussuunad antud etapil seoses sotsialistliku demokraatia arendamise ülesannetega järgmiselt: "Ametiühingud on üks tähtsamaid lüüsid demokraatia üldises süsteemis, töötajate kaasatõmbamises riigi ja ühiskonna asjade juhtimisele. Nad võtavad osa paljude rahvamajanduse arendamise ülesannete lahendamisest - riiklike plaanide väljatõötamisest kuni iga ettevõtte töö juhtimiseni. Nad etendavad tähtsat osa ettevõtete, ehituste ja asutuste kollektiivide tootmis- ja ühiskondlikus tegevuses. Ametiühingud võtavad osa töösse ja ühiskondlikku omandisse kommunistliku suhtumise kasvatamisest, hoolitsevad töötajate kultuuriliste ja elukondlike vajaduste rahuldamisest ning nende tervise eest."¹

Ülikoolil kui kaadrite sepikojal oli vaja nende ülesannete elluviimisel lähtuda oma spetsiifikast, millest tulenesid ka ametiühinguorganisatsiooni konkreetsed töösuunad. Lähtealuseks töös üliõpilastega olid ka 1971. a. üliõpilaselise üliõpilaste kokkutulekul kõrgkoolide ametiühinguorganisatsioonidele antud juhtmõtted. Esinedes kõnega sellel üliõpilastefoorumil, märkis L. I. Brežnev: "Üha suuremat osa peavad üliõpilaskonna elus etendama kõrgemate õppeasutuste ametiühinguorganisatsioonid. Hoolitsus õppeprotsessi ja tootmispraktika õige organiseerimise eest, üliõpilaste puhkuse eest, kunstilise isetegevuse, kehakultuuri ja spordi arendamise eest, heade elutingimuste eest ühis-

¹ NLKP XXIV kongressi materjalid. Tln., 1971, lk. 89.

elamus, üliõpilaste materiaalse abistamise eest, nende hea töömeeleolu loomise eest - need ei ole pisiasjad /.../, vaid kõrge kvalifikatsiooniga spetsialistide eduka väljakujundamise ja kasvatamise tähtsad tingimused."²

Nende laiahaardeliste ülesannete lahendamine Tartu Riiklikus Ülikoolis langeb ametiühinguorganisatsiooni poolt valitud komitee kahe koosseisu tegevusperioodi, mis hõlmas aastaid 1971 - 1974 ja 1974 - 1976.

Ametiühingulise töö edukus, eriti sellise rohkearvulise ja keeruka kollektiivi puhul nagu Tartu Riiklik Ülikool (organisatsiooni kuuluvad üliõpilased, pedagoogid, teenistujad, töölised), sõltub oluliselt juhtivast kaadrist, s. o. valitava komitee ja büroode koosseisust.

"Partei kurss näeb ette /.../ ametiühingute osatähtsuse ja nende töötaseme tõstmist. Ametiühingukomiteede pisihooldamist vältides on parteiorganisatsioonid kohustatud igati kaasa aitama nende aktiivsuse ja initsiatiivi arendamisele, osutama neile abi parema kaadri saamiseks ning suurendama nõudlikkust ametiühingutes töötavate kommunistide vastu," märgiti NLKP XXIV kongressi aruandekõnes.³

Tartu Riikliku Ülikooli umbes 6000-liikmeline kollektiiv valis oma esindajate kaudu ametiühinguorganisatsiooni XXI konverentsil (2. novembril 1971. a.) 23-liikmelise komitee⁴, mille kandidaadid olid eelnevalt toetust leidnud ülikooli partei-, ametiühingu- ja komsomolikomitee poolt.⁵

EKP TRÜ Komitee operatiivset reageerimist NLKP XXIV kongressil püstitatud ülesannete lahendamisel ametiühinguorganisatsiooni töö suunamiseks tõdeti TRÜ ametiühingu XXI konverentsi (1971) aruandekõnes järgmiselt: parteikomiteega kontakt on olnud tihe, eriti viimasel aastal, nii ametiühingulise töö üldisel suunamisel kui ka ametiühingulase kaadri valikul ja komplekteerimisel.⁶ Need abinõud olid kavandatud selleks, et ametiühing kui töötajate kõige massilisem organisatsioon võiks "täielikumalt ja edukamalt täita oma osa juh-

² L. B r e ž n e v . Leninlikul kursil. 3. Tln., 1972, lk. 441 - 442.

³ NLKP XXIV kongressi materjale, lk. 89 - 90.

⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 77.

⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 69.

⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 42.

timise, majandamise ja kommunismi koolina⁷. EKP TRÜ Komitee poolt 1971. a. teostatud ülikooli ühiskondlike organisatsioonide ja administratsiooni funktsioonide koordineerimine võimaldas ka ametiühingulises töös pühendada suuremat tähelepanu oma töövaldkonna põhilõikudele, millest johtuvalt muutusid efektiivsemaks tulemusedki.⁸

Tartu Riikliku Ülikooli ametiühingukomiteele rajoonikomitee õiguste andmine (alates 1969. a.)⁹ võimaldas ametiühingubüroodele märksa suuremat iseseisvust töös. Büroosid oli vaadeldava perioodi alguses 12, kuid alates 1973/74. õppeaastast, seoses ajaloo-keeleteaduskonna kahestumisega, - 13, kusjuures kolmes büroos (arsti-, bioloogia-geograafia-teaduskonnas ja füüsikaosakonnas) loodi veel eraldi töögrupid töötajatele ja üliõpilastele. Bürood kasutasid iseseisvalt neile eraldatud materiaalse toetuse ja kultuuritöö summasid; võtsid soovijaid vastu korteri-, lasteai-, auto ostuloo jms. taotlejate järjekorda ning võimaluste korral otsustasid ka nende jaotamise; jaotasid neile eraldatud teravistavate puhkelaagrite tuusikuid; kinnitasid oma allasutuste puhkegraafikud; kinnitasid õppejõudude ümbervalimiste graafiku ja kontrollisid selle täitmist; andsid loa koha-kaasluseks.¹⁰

Ametiühingukomitee struktuur ja jaotumine komisjonideks jäid endiseks. Rajoonikomitee õiguste andmine võimaldas töö operatiivsuse huvides valida komitee koosseisust 7-liikmelise presidiumi, kuhu kuulus 5 töötajat ja 2 üliõpilast.¹¹

TRÜ ametiühingu XXII konverentsil 19. novembril 1974.a. valiti nüüd juba 7000-liikmeliseks kasvanud ametiühinguorganisatsiooni juhtimiseks 28-liikmeline komitee.¹²

Lähtuvalt eeltoodud kõrgemalseisvate organite mõtte-

⁷ NLKP XXIV kongressi materjalid, lk. 90.

⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 41.

⁹ ÜAÜKNÜ V pleenumi otsus "Ametiühingu algorganisatsioonide töö edasisest parandamisest" (aprill 1969). - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 402, l. 27 - 34.

¹⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 2.

¹¹ Sealsamas, l. 1.

¹² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 2.

suundadest andis TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XXI konverents oma otsuses uuele komiteele detailsed ülesanded järgneviks kaheks tegutsemisaastaks (hiljem see pikenes kolmele aastale). Need olid ka aluseks komitee tööplaani koostamisele. Mõningaid uusi momente seni väljakujunenud töösuundades andsid veel 1972. a. märtsis toimunud Üleliidulise Ametiühingu Kesknõukogu XV kongressi otsused¹³, 1972. a. juulis välja antud NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrus "Abinõudest kõrgema hariduse edasiarendamise täiustamiseks meie maal"¹⁴ ning EKP Keskkomitee ja ENSV Ministrite Nõukogu määrus "Vabariigis kõrgema hariduse edasise täiustamise abinõude kohta", kus muu hulgas on öeldud, et tuleb "keskendada kõrgemate õppeasutuste ametiühingute jõupingutused üliõpilaste ja õppejõudude õppetööks, tööks ja puhkuseks vajalike tingimuste loomisele ning nende kultuurilise ja olmeteenduse parandamisele, tagada massilise kultuuritöö edasine arendamine ning üliõpilaste kunstilise isetegevuse ideelis-põhitilise ja esteetilise taseme tõstmine"¹⁵.

Samad tegevussuunad kajastusid ka TRÜ ametiühingu XXII konverentsil vastuvõetud otsuses - mõnevõrra täpsustatuna, suurema rõhu asetusega kitsaskohtade kõrvaldamisele. Olid ju XXII konverentsil valitud uue komitee ülesanded seotud IX viisaastaku lõppetapiga. Vaadeldava perioodi lõppaasta (1976) oli IX viisaastakust kokkuvõtete tegemise ja X viisaastaku põhisuundade arutamise aeg ning esimeste sammude astumine NLKP XXV kongressi poolt püstitatud ülesannete täitmisel. Viimase põhiraskest aga langes juba järgmisse perioodi.

Alljärgnevalt vaatleme, millised olid TRÜ ametiühingu saavutused IX viisaastaku ülesannete täitmisel. Teeme seda tööõhikude kaupa, kusjuures peaohk on asetatud kahe valitud komitee (1971. - 1974. a. ja 1974. - 1976. a.) tegevuse analüüsimisele.

¹³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 1.

¹⁴ Собрание постановлений Правительства Союза Советских Социалистических Республик. Алфавитно-предметный и хронологический указатели за 1972 год. Ст. 73, с. 243.

¹⁵ "Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu ja Valitsuse Teataja". 1972. aasta tähestikuline sisujuht. Art. 534, § 15., lk. 711.

Järgides eespool osutatud põhisuundi ja täites IX viis-aastaku plaaniülesandeid, keskendas TRÜ ametiühingukomitee oma põhitähelepanu eelkõige õppe- ja kasvatustöö küsimustele.

Selles valdkonnas täheldati vaadeldaval perioodil peaaegu kõigi näitajate pidevat paranemist. Õppeedukus oli 1970/71. õ.-a. 81,1 %, 1973/74. õ.-a. 85,9 %, 1976. a. kevadsessioonil 89,2 %. Kasvas ka üliõpilaste arv, kes sooritasid kõik ettenähtud eksamid vaid "väga headele" ja "headele" hinnetele (1970/71. õ.-a. 36,6 %, 1976. a. 51,0 %).¹⁶

Muret tekitas aga siiski veel suur võlglaste ja väljalangenute arv (peaaegu iga neljas õppima asunu langes välja). Valdavalt põhjustas seda edasijõudmatus. Edutuse põhjused olid erialade kaupa vägagi erinevad, neid analüüsiti teaduskondades, õpperühmades. Need küsimused olid ka rühmanõupidamiste päevakorras. Kuna väljalangevus madala õppeedukuse tõttu oli kõige suurem esimesel kursusel, siis pöörati esmakursuslastele erilist tähelepanu. Ühiskondlikud organisatsioonid abistasid neid mitmesuguste ülikooli tutvustavate ürituste ja seminarlaagritega adaptatsiooniraakustest ülesaamisel ning õige töö- ja puhkerütmi leidmisel. 1974. a. rakendati TRÜ vastuvõtukomisjoni juures tööle kutsenõuandla.¹⁷ Nende meetmete tulemusena nooremate kursuste õppeedukus paranes. Õppeedukuse tõus viis ka väljalangevuse vähenemisele (1974.a. lõpetas 74,5 %, 1976. a. 78,5 % omal ajal vastavatele erialadele vastuvõetute arvust).¹⁸

Ametiühingu õppe- ja teadusliku töö komisjoni (esimees E. Jürimäe) poolt koostati ankeet, saamaks ülevaadet üliõpilaste ajabüüdžetist. Analüüsiti ka tunniplaan. Ilmnes, et ebakõlad tunniplaanides olid tingitud eeskätt auditooriumide nappusest ja õppeplaanide koordineerimatusest, kuid ka sellest, et kaadri vähesuse tõttu ei olnud võimalik paralleelrühmi üheaegselt õpetada. Komisjoni kogus ka informatsiooni õppejõudude kvalifikatsiooni tõstmise plaanide täitmise kohta ning tegi selle materjali põhjal statistilise analüüsi kogu ülikooli ulatuses. Kokkuvõttega esineti TRÜ nõukogu ja ametiühingukomitee 28. septembri 1973. a. ühisel istungil.

¹⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 2; "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 19. november.

¹⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 3 - 4.

¹⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 4.

Kõige paremaks tunnistati majandusteaduskond, selle järel õigusteaduskond, ebarahuldavaks aga loeti olukord kehakultuuriteaduskonnas, kus vähem kui 40 % õppejõududest olid täitnud sellealase kohustuse.¹⁹

Pidevalt olid komisjoni tões päevakorras õppe- ja töödistsipliini küsimused.²⁰

Aastail 1974 - 1976 oli õppe- ja kasvatusliku töö komisjoni (esimees S. Maramaa, aseesimees R. Kärner) tähelepanu suunatud õppetingimuste jälgimisele ühiselamutes. Oluliselt lahendas olukorda Leningradi mnt. 27 ühiselamus 125-kohalise raamatukogu-lugemissaali avamine. Puudujääke fikseeriti aga õppetubade varustamisel õppevahenditega. Teiseks komisjoni töösuunaks oli ülevaate saamine õppetöö tehnikatseerimise tasemest ja õppevahenditega varustatusest. Tähelepanu känd mõningaid edusamme, kuid ka kokkupõrkest tehnikatseerimise juures kõige elementaarsemaga (kvaliteetsete tahvlite puudumine jms.).²¹

Õppe- ja teadusliku töö komisjoni päevakorras olid kõige vaadeldaval perioodil veel sotsialistliku võistluse küsimused. Aastatel 1971 - 1974 osales komisjon õpperühmade vahelise sotsialistliku võistluse juhendi väljatöötamises. Selle juhendi alusel soovitati võistlust korraldada teaduskondades.²² Järgnevalt valitud komisjoni (1974 - 1976) tähtsaimaks tööloiguks kujunes teaduskondades korraldatava sotsialistliku võistluse viimine üleülikooliliseks - teaduskondade- ja allasutustevaheliseks. Uue juhendi põhjal selgitati esmakordselt 1975. a. töötulemusi arvestades välja ülikooli parim teaduskond (majandusteaduskond), parim üleülikooliline kateeder (NLKP ajaloo kateeder), parim teaduskonnakateeder, parim teaduslik laboratoorium (lihastalitluse laboratoorium) ja parimad allasutused mitmes grupis (õppetöökoda, teaduslik raamatukogu, raamatupidamisosakond, teadusliku uurimistöö sektor koos aspirantuuri osakonnaga). Saadud kogemuste põhjal töötati 1976. a. välja uus juhend, milles ühe olulise komponendina arvestati võetud sotsialistlike kohustusi ja nende täitmist.²³

¹⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 4.

²⁰ Sealsamas.

²¹ "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 19. november.

²² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 4 - 5.

²³ "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 19. november.

Teiseks tähtsaks lõiguks ametiühingu tegevuses oli kultuuritöö, millele vaadeldaval perioodil pöörati erilist tähelepanu, arvestades kunstilise isetegevuse suurt osatähtsust üliõpilasnoorsoo õppetöövälisel kommunistlikul kasvatamisel. Eriti oluliseks ja suunaandvaks kujunes kultuuritöö arutamine koos TRÜ nõukogu ja ELKNÜ TRÜ Komiteega 1973.a. septembris, kus räägiti saavutatust ning analüüsi puudusi koos nende kaugeleulatuvate põhjustega. Konstateeriti, et kunstilist isetegevust kui ideoloogilise kasvatustöö ühte tähtsamat lõiku ei saa jätta ainult ametiühinguorganisatsioonile ja klubi hooleks, vaid selles peavad osalema kõik-alates teaduskondadest ja lõpetades administratsiooni ning ühiskondlike organisatsioonidega -, ning et ainult ühiste jõupingutustega on loota üldist positiivset murrangut. Kõrge ideelis-poliitilise ja esteetilise taseme kindlustamiseks moodustati TRÜ klubi nõukogu, kes oma funktsioone ka regulaarselt täitis. Klubi töö sisulisele küljele tuli kasuks ka tööplaanide läbiarutamine ja kinnitamine ametiühingukomitee koosolekutel. Tugevnesid klubi nõukogu sidemed teaduskondade kultuuriaktiiviga. Süvenesid internatsionalistlikud tendentsid repertuaari valikul ja tihenesid sidemed teiste liiduvabariikidega. Klubis esinesid isetegevuskollektiivid Moldaaviast, Leningradist, Armeenias jm. Jerevani Riikliku Ülikooli klubiga sõlmiti taidluskollektiivide vahetamise leping, mida kohe ka edukalt realiseerima asuti. Klubi hakkas aktiivsemalt osalema riiklike pühade, tähtpäevade ja teiste ühiskondliku elu sündmuste tähistamises.

Komitee ja selle kultuurikomisjoni liikmed pühendasid palju hoolt klubi organisatsioonilisele tegevusele, kuna selles valitsevaid puudusi (ruumide, inventari korrashoid jms.) olid täheldanud nii ministeeriumi, TRÜ nõukogu, parteikomitee kui ka ametiühingukomitee otsused. Mitmesuguste meetmete rakendamise tulemusena saavutati mõningat edu klubi küllastajate distsiplineerimisel, taidluskollektiivide tööplaanide ja aruandluse korralduses.²⁴

Kultuurikomisjon püüdis korraldada ka kohvikklubiõhtuid. Reisimuljete sari "Reisipaun" sisaldas küll huvitavaid ettekandeid, paraku jäi aga küllastajate osavõtt nendest üritustest üsna tagasihoidlikuks.

²⁴ TRÜA, nim. 128. s.-ü. 482, l. 6 - 7.

Komitee kultuurikomisjoni kompetentsi kuulus ka teaduskondade kultuurialase töö juhtimine. Ühistel nõupidamistel kuulati ära teaduskondade ettepanekud ja aruanded, kavandati uusi töösuundi. Parema ülevaate saamiseks ülikoolis toimunud kultuuriüritustest viidi sisse kord, mille kohaselt kõik teaduskondade, osakondade, kursuste ja ametiühingurühmade puhke- ja kultuuriürituste programmid kinnitati ametiühingu masilise kultuuritöö eest vastutava büroollikme poolt.

Büroode kultuurialast tegevust aastatel 1971-1974 iseloomustati TRÜ ametiühingu XXII konverentsil järgmiselt: kunstilise isetegevusega tegeldi kõikjal tagasihoidlikult, aga kunstist passiivset osasaamist võimaldati kõikjal vastavalt soovidele. Aktiivsemalt tegutsesid kultuurikomisjonide liikmed Aili Kengsepp arstiteaduskonnast, Endel Telling administratiiv-majandusosakonnast, Erika Petjärve keemiaosakonnast, Tiiu Ojanurme filoloogiateaduskonnast. Taidluses olid aktiivsemad füüsikaosakonna üliõpilased, nii "Mi-Pa" lauluvõistlusest osavõttus kui ka teaduskonnasiseses isetegevuses. Samuti paistsid silma õigusteaduskonna regulaarsed isetegevusprogrammiga õhtud, ning ajaloo- ja filoloogiateaduskonnas Gerda Laugaste initsiatiivil tegutsenud õppejõudude näitering.²⁵ Tähtsaimaks kultuurisündmuseks oli vaadeldaval perioodil 1974. a. juulis Tartus toimunud VI üliõpilaslaulupidu, kus külalisesinejaid oli üle 4000. Selle peo korraldamise põhiraskused olid organiseerimiskomisjoni kuulunud TRÜ kollektiivi esindajate kanda. Ametiühingukomitee korraldada oli külaliste vastuvõtt, ärasaatmine ja kultuuriprogramm ning sõprusõhtud. Appi võeti üliõpilastest giidide rühm, kellele eelnevalt korraldati väljaõpe. Giidirühma tööd juhtis õigusteaduskonna üliõpilane Lea Mägi.²⁶

TRÜ ametiühingu XXII kongressi otsustest lähtudes seati edasiseks sihiks otsustava murrangu saavutamine teaduskonnasiseses taidluses. Otsustati taaslustada teaduskondadevahelised taidluskonkursid. Esimene selline konkurss toimus 1975.a. kevadel. Tema ideelist sisu mõjutas Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 30. aastapäev, mis andis taidlusele patriootliku põhisuunitluse. Konkursi peamiseks saavutuseks oli te-

²⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 8 - 9.

²⁶ "Tartu Riiklik Ülikool", 1974, 29. november; TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 8 - 9.

maatilise sõnakunsti tagasitoomine üliõpilaste puhkeõhtutele. Energiliselt juhtis seda tööd üliõpilaste hulgas ametiühingukomitee üliõpilaste kultuurikomisjoni esimees, õigus-teaduskonna üliõpilane Virve Galkina.²⁷

Rõhuasetus teaduskondade taidlusele oli õigeaegne ja vajalik: peagi kuulutati välja I üleliiduline taidlusfestival, mille eesmärgid ühtisid ülikooli taidluse ette püstitatutega. Seega ei olnud vaja tühjalt kohalt alustada, tuli vaid oma plaanid festivali raamidesse sobitada. 1975. a. aprillis Tallinnas toimunud meie vabariigi kõrgkoolide vahelisel taidluskonkursil esineti hästi: 12 laureaadinimestusest omandasid 5 TRÜ taidlejad, 15-st äramärgitud esinemisest olid 5 TRÜ kollektiivide omad.²⁸ 1975. a. sügisel viidi esmakordselt läbi ka esimeste kursuste vaheline taidluskonkurss, mille eesmärgiks oli uue vahetuse taidlusvõimekuse väljasegitamine ning kohene kaasatõmbamine teaduskondade ja ülikooli taidluse.²⁹

Esinemine I üleliidulise taidlusfestivali I voorus 1976. a. kevadel (sellele eelnes teaduskondadevaheline konkurss) tõi ülikooli taidlejatele 24 diplomit ja ka lõppkontserdil (12. novembril "Vanemuises" ja Tartu taidlejate televisiooniprogrammis) prevaleerisid TRÜ esinejad. Ka sama aasta detsembris korraldatud parimate suurte muusikakollektiivide lõppkontserdil olid 5-st 3 kollektiivi TRÜ omad.³⁰

Taidluskonkursid andsid ülikooli 600-le klubi püsikollektiivides harjutajale teist samapalju lisa. Klubihoone jäi kitsaks, suurenes klubi töötajate töömaht. Saavutuseks oli aga erialase kvalifikatsiooniga uue klubijuhataja töölerakendamine alates 1975. a. sügisest (Heino Varik, lõpetanud Tallinna Pedagoogilise Instituudi kultuurhariduse erialal). Tublit tööd tegi klubi nõukogu üliõpilase Andres Adra juhtimisel. Klubi kunstilise juhi A. Mossi poolt viidi vajalikku korda tööplaanid, ringide päevikud jm. dokumentatsioon (varem oli nende suhtes pretensioone).

Murrang saavutati klubi näitagitatsioonis. Järjekind-

27 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 8.

28 "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 26. november.

29 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 9.

30 "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 26. november.

lalt reageeriti kõikidele meie riigi ja ühiskonna elus aset leidnud suursündmustele. Nii pühendati Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 30. aastapäevale omalilmeline tervet saali hõlmanud ekspositsioon, mis hiljem leidis esiletõstmist ka meie vabariigi kultuuriasutuste vahelisel ülevaatusel. Näitagitatsiooni stende vahetati pidevalt.³¹

Klubi suurtelet kollektiividelt (mees- ja naiskoor, rahvakunstiansambel) nõudis pingelist tööd osavõtt Eesti NSV 35. aastapäevale pühendatud üldlaulupeost 1975. a. ja sellele eelnenud ettevalmistused (võistulaulmised, kategooriatesse määramine jne.). TRÜ naiskoor esines 1975. a. märtsis Moskvas Rahvusvahelise Ülikoolide Assotsiatsiooni VI kongressi delegaatidele, kust tunnustuseks saadi diplom ja tänukiri.³²

1975. a. maipühadeks avati ülikooli uus kohvik, millega avardusid võimalused meeldivaks puhkuseks. Seal katsetati isegi üliõpilaste revüüprogrammiga, kuid seda ei suudetud muuta regulaarseks.³³

Tartu Riiklik Ülikool kui üks NSV Liidu vanimaid kõrgemaid õppeasutusi omab aastakümnete- ja koguni sajanditevanuseid traditsioone. Nendesse on aeg pidevalt korrektiive teinud. Tänapäeva nõukogulik ülikool lähtub vanade traditsioonide säilitamisel ja edasiarendamisel ning uute juurutamisel kommunistliku kasvatus printsiipidest, jättes traditsioonides kõrvale selle vana, mis meie ajastu jaoks on vastuvõetamatu või aegunud, ning luues uusi, tänapäeva nõuetele vastavaid traditsioone. Traditsioonide kujundamisest ja korraldamisest on osa võtnud nii TRÜ administratsioon kui ühiskondlikud organisatsioonid ning nende allüksused. Töö paremaks koordineerimiseks ja eelkõige põhiprintsiipide väljaarendamiseks moodustati 1973. a. 20-liikmeline TRÜ töö- ja kommunistliku kasvatus traditsioonide komisjon (esimees Vilve Kalits), mis komplekteeriti rektoraadi, ühiskondlike organisatsioonide, teaduskondade ja teiste allüksuste esindajatest. Vastavalt tööplaanile alustati üleülikoolilistest traditsioonilistest ja esmajärjekorras koordineerimist ning täpsustamist vajavatest üritustest. Komisjoni töökoosole-

³¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 11.

³² Sealsamas, l. 12.

³³ "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 26. november.

kutel arutati läbi ja anti vastavad soovitusel revolutsiooniliste tähtpäevade (Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva, rahvusvahelise töölistpüha 1. mai), rahvusvahelise naistepäeva ja aastavahetuse tähistamisega seotud ürituste kohta. Vaeti ka töölevõtmist, pensionile saatmist, tööjuubelite, juubelisünnipäevade ning matuste korraldamist. Üliõpilastraditsioonidest anti hinnanguid ja soovitusi ülikooli vastuvõtmise tseremooniale (1. septembril) ja õppeaasta alguse tähistamisele üldse, samuti üliõpilaste kevadpäevade korraldamisele. Kõige enam vaidlust tekitavaks osutus nn. tudengikslöömise traditsioon (esmakursualaste õhtud), mis tähistab üliõpilaste vastuvõtmist üliõpilaskollektiivi. Kuna enamik komisjoni liikmeid oli praktiliselt nende probleemidega nii või teisiti kokku puutunud, olid koosolekud sõnavõttude- ja vaidlusrohked. Komisjoni poolt tehtud ettepanekuid hakati kohe ellu viima. 1976. a. anti TRÜ rotaprindi vahendusel välja ka sellekohane brošüür.³⁴

Olulisi teeneid aulaktuste (riiklike pühade ja ülikooli tähtpäevade tähistamine) ja teiste ülikooli ühisürituste (naistepäeva tähistamine, uusaasta- ja maiballid RAT "Vane-muises" jne.) emotsionaalsemaks ja sisutihedamaks muutmises vaadeldaval perioodil oli ametiühingukomitee kultuuritöö juhtijal Olev Saksal.

Ideoloogilise töö komisjoni (esimees kogu vaadeldaval perioodil Lembit Raid) töö oli tihedalt põimunud kultuurikomisjoni, klubi ja ühiselamukomisjoni tööga. Isereisvaks tööloiguks oli ametiühingukomiteesse suunatud partei-, valitsuse ja ametiühingu kõrgemate organite otsuste ametiühingu liikmeteni viimine, nende täitmiseks abinõude plaanide koostamine ja viimaste täitmise kontroll.

Suuremaks ühissettevõtmiseks partei ideoloogiasektoriga oli näitliku agitatsiooni olukorra parandamine Tartu Riiklikus Ülikoolis.³⁵

Komisjon organiseeris NSV Liidu 50. aastapäeva tähistamiseks korraldatud üleliidulisest sotsialistlikust võistlusest osavõttu ning seda pälvis ka edu - ülikooli kollektiivi autasustati hea töö eest juubelimärgiga.³⁶

³⁴ Juhendmaterjale TRÜ traditsiooniliste ühisürituste korraldamiseks. Tartu, 1976. /Koostanud V. Kalits./

³⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 5; s.-ü. 515, l. 7.

³⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 5.

Komisjon organiseeris koos teiste komisjonidega igal aastal osavõttu nii vabariiklikust kui ka üleliidulisest üliõpilaste töö-, olme- ja puhketingimuste parandamise alastest konkursist.

Komisjoni korraldada olid ülikoolis ka rahufondi üritused, nagu rahumatkad, matkaembleemide müük, kontserdid (näit. üliõpilastaidlejate kontsert "Vanemuises", Noorsooteatriga koostöös lavale jõudnud etendus "Igavene meri", Vello Tormise autorikontsert ülikooli aulas jt.). Rahufondi kogu ka rahalisi annetusi.³⁷ Komisjon osales samuti kommunistlike laupäevakute korraldamises ja kasvatustöö suunamises ühiselamuis.³⁸

Büroode ideoloogiakomisjonide kompetentsi kuulusid veel teaduskonnakolooni kujundamine oktoobri- ja maidemonstratsioonidel, teaduskonnasise teaduste suunamine ning kasvatustöö ühiselamuis. Paremaid tulemusi saavutati selles osas õigus- ja filoloogiateaduskonnas ning ajaloo teaduskonnas (ühiselamuis).³⁹

Patriootilise kasvatustöö valdkonnas tõusid esile tulemused, mida saavutati arstiteaduskonnas, õigusteaduskonnas (teaduskonna puhkeõhtud) ja bioloogia-geograafiateaduskonnas (matkaklubis "Patrioot").⁴⁰

Aastaid kestnud keerukat ühiselamuprobleemi aitas oluliselt lahendada kahe tornühiselamu valmimine (1971 ja 1973). Neist esimene võimaldas üle minna üliõpilaste teaduskonniti majutamisele, teine aga likvideerida kõik linnavälised ajutise iseloomuga ühiselamud ning anda ühiselamuks mittesobivale hoonele Tiigi 78/80 uue rakenduse. Üliõpilaste kasutada oli nüüd juba kuus nüüdisaegse ühiskodu nõuetele vastavat ühiselamut. Kuid samal ajal kasvas ka kohti vajavate üliõpilaste arv, nendele lisandusid mitmete kvalifikatsioonitõstmise teaduskondade kuulajad, ettevalmistuskursustel (O-kursus) õppijad.⁴¹ Kui 1973. a. oli ühiselamutesse majutatud 90 % kõigest väljastpoolt Tartut õppima tulnutest, siis

³⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 6.

³⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 7.

³⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 6.

⁴⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 8.

⁴¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 9; s.-ü. 482, l. 9-10.

1974. a. majutama asudes konstateeriti juba 250-kohalist defitsiiti (majutatud oli 87 %). Järgnevatel aastatel langes see protsent veelgi (1975. a. 79 %), kuna uusi ruume enam juurde ei saadud, üliõpilaste arv aga kasvas.⁴²

Elamiskultuuri ja korra ning puhtuse kindlustamisel ühiselamuis täheldati mõningat edasiminekut, seda eriti majanõukogude, majandusaparaadi, dekanaatide ja teaduskondade kõigi ühiskondlike organisatsioonide koordineerituma ja järjekindlama töö tulemusena. Sisukamaks muutusid ka ühiselamutevahelised sotsialistlikud võistlused. Ühesugused ei olnud küll ei jõupingutused ega ka tulemused. Ajalooteaduskond suutis näiteks 1974/75. õ.-a. kõige halvema ühiselamu (Pälsoni t. 23, nõukogu esimees Tiiu Tammela) viia aastaga esikohale.⁴³ 1975/76. õ.-a. saavutas esikoha filoloogiateaduskonna ühiselamu (Pälsoni t. 14, majanõukogu esimees Hans Künka), ning Eesti NSV kõrgemate õppeasutuste ühiselamute vahelises sotsialistlikus võistluses saadi II koht (esimene koht jäi välja andmata). Märkimisväärseid edusamme tehti arstiteaduskonna üliõpilaste ühiselamus (Leningradi mnt. 89). Kui TRÜ ametiühingu XXII konverentsil räägiti arstiteaduskonna ühiselamust kui ühest tagaplaanil olevast, siis aastatel 1975 - 1976 (majanõukogu esimeesteks olid siis üliõpilased Kermes ja Bakhof) suudeti ühiselamu viia esiridade.⁴⁴

Ametiühingukomiteel oli pidev side ühiselamutega eriti aseesimees Toivo Leemetsa kaudu, kes korraldas ühiselamutesse ka administratsiooni, rahvakontrolligrupi ja komsomoli ühised reidid.⁴⁵

Eesti NSV kõrgkoolide vahelisel ja üleliidulisel üliõpilaste töö-, olme- ja puhketingimuste parandamise alasel konkursil saavutas TRÜ 1971. a. töötulemuste eest üleliidulise II koha koos rahalise preemiaga, 1973. a. üleliidulise III koha, 1975. a. üleliidulise II koha. Ülikoolisiselt tuli 1975. a. tulemuste põhjal võitjaks õigusteaduskond, II

42 "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 26. november.

43 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 10.

44 TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 16.

45 "Tartu Riiklik Ülikool", 1976, 26. november.

ja III kohale vastavalt majandus- ja ajalooteaduskond. 1976.a. täiendati saadud ettepanekute põhjal võistlusjuhendit. Võistluses pöörati tähelepanu eriti nendele tööloikudele, kus parasjagu täheldati mõningast mahajäämust.⁴⁶

Töötajate elamispinna küsimustega tegelemine oli ülikooli ametiühingu töös üks raskemaid, sest paljude ülikooli töötajate jaoks oli see veel esmase tähtsusega vajaduseks, arvukalt oli aga ka neid staažikaid töötajaid, kes elasid endiselt mugavusteta korterites. Rõõmustavaks sündmuseks olid 1972. a. oktoobripühadeks TRÜ töötajatele 90-korterilise elumaja ja 1973. a. lõpuks 60-korterilise kooperatiivlamu valmimine. Korterite tegelik jaotamine toimus teaduskonniti, üleülikoolilise korterikomisjoni ja ametiühingukomitee ülesandeks oli mitmesuguste pretensioonide lahendamine. Järjekindlate taotluste tulemusena suudeti ära kasutada ka vana-des korterites vabanev pind. Nii näiteks parandati 90-korterilise elamu ja vabanenud elamispinna arvel kokku 140 ülikooli töötaja korteriolukorda. Kaadri liikuvuse ja kasvu tagajärjel aga ületas juba 1974. a. korterivajajate I etapis olijate arv jällegi saja piiri.⁴⁷ 1974. - 1975. a. saadi vaid üksikuid uusi kortereid ja seepärast oli ka 1976. a. I etapis üle saja töötaja.⁴⁸

Tervise valdkonda kuuluvate küsimustega tegelesid tervise-, kehakultuuri-, ühiskondliku kontrolli ja sotsiaalkindlustuse komisjonid. Kuigi igal komisjonil oli oma spetsiifiline tööplaan ja vastav rõhuasetus, oli eesmärk siiski ühine - hoolitseda üliõpilaste tervise ja toitlustamise ning vaba aja ja puhkuse tervisliku veetmise eest.

Traditsiooniliselt analüüsiti kord aastas üliõpilaste ja töötajate tervislikku olukorda. Üliõpilaste meditsiiniline teenindamine ja toitlustamine meie vabariigi kõrgkoolides oli arutusel ENSV Kõrgemate Õppeasutuste Rektorete Nõukogus 1974. a. juunis. Ettekandes konstateeriti TRÜ arstipunkti rahuldavat varustatust inventari, aparatuuri, meditsiiniliste instrumentide ja medikamentidega, jäädgi rahule ravimite müügipunkti tööga. Ravi-profülaktilise töö tulemuseks oli ars-

⁴⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 16.

⁴⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 11 - 12.

⁴⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 17.

tipunkti külastatavuse suurenemine ja üliõpilaste haigestumise vähenemine.

Murettekitavaks oli aga kroonilisi haigusi põdevate üliõpilaste küllaltki suur arv (1974. aastal näiteks 17 % üliõpilastest). Enamasti olid need haigused tekkinud juba koolieas. Ülikooli vastuvõtmisel olid need noored aga tunnistatud terveks, mis pani tõsise kahtluse alla õppima suunatute arstlike tõendite andmete õigsuse.

Töötajate haigestumisi analüüsiti töövõimetuslehtede alusel. Täheledatai haigestumiste ja haiguspäevade vähenemist. Töötajatele korraldati fluorograafiline läbivaatus, mis nõudis ametiühingukomiteelt ja büroodelt suuri pingutusi, kuni suudeti saavutada 90%-line kontrollitus. Tervisekomisjon organiseeris ka gripivastast vaksineerimist jms.

Haiguste vältimiseks töötati Tartu Riiklikus Ülikoolis välja tervistavate ürituste kompleksplaan, mis sisaldas nii administratsiooni, spordiklubi, arstipunkti kui ka ametiühingu sellealaseid kohustusi. Väheseks jäi aga osavõtt tervisespordi üritustest. Visalt arenes VTK-normide täitmine. Alates 1975. aastast hakkas ametiühingukomitee organiseerima ametiühingubüroodevahelisi tali- ja suvespartakiaade (VTK mittevõistlusi). Naistele korraldati kursus hommikvõimlemiskompleksi omandamiseks. Jätkus üleülikooliliste nais- ja meesvõimlemisrühmade tegevus. "Suusebuss" viis asjahuvilisi igal talvisel pühapäeval Käärikule jne. Aktiviseerus teaduskondade spordisektsioonide tegevus, viidi läbi omavahe- lisi võistlusi, tegutsesid mitmesugused treeningugrupid. Ujumiseks ja pallimängudeks (ka üliõpilastele) üüriti ujulaid ja võimlaid, milleks sporditööks ettenähtud summad kulusidki.⁴⁹

Üliõpilaste tervise tugevdamise huvides korraldati tervistavaid puhkelaagreid. Nende korraldamiseks sai ülikool ametiühingu vabariiklikult komiteelt igal aastal 500 tuusikut, mis võimaldas 5-päevastes laagrites viibida umbes 1/3 statsionaarsetest üliõpilastest.⁵⁰ 1975. a. saadi 700 tuusikut, mida kasutas 3360 üliõpilast, s. o. 72 %.⁵¹

⁴⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 15 - 16.

⁵⁰ Sealsamas, l. 15.

⁵¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 20 - 21.

1973. aastal eraldati tervistavate puhkelaagrite korraldamiseks Käärikul aastaringseks kasutamiseks 30 kohta. Ametiühingukomitee koosseisus rakendati selle töö korraldamiseks instruktormetoodik. Laagrite korraldamiseks töötati välja juhend ning tegevuskavad suviseks, talviseks ja kevadiseks-sügiseseks perioodiks. 50 % tuusikutest said ametiühingubürood (proportsionaalselt üliõpilaste arvuga), 25 % spordiklubi (spordisektsioonidele treeningulaagrite korraldamiseks), 25 % jäi komitee käsutusse (ühiskondliku töö aktivistidele ja isetegevuskollektiividele preemialaagrite korraldamiseks). Ka töötajatel võimaldati perekonniti Käärikul puhata.⁵²

Üliõpilaste tervise huve teenis ka profülaktoorium, mille töös esinevatele objektiivsetele (nõuetele mittevastavad ruumid, sellest tingituna võimatus läbi viia füsioterapeutilisi protseduure jne.) ja subjektiivsetele puudustele (ravitöö hooletusse jätmine) juhtisid tähelepanu nii ametiühingu tervisekomisjon kui ka väljastpoolt käinud komisjonid. See tõi kaasa juhataja vahetuse. Uueks juhatajaks sai I. Liiv, kes oma energilise tegutsemisega suutis kiiresti edu saavutada. Seati sisse dieettoitlustamine, mis omakorda võimaldas profülaktooriumi vastu võtta ka dieeti vajavat kontingenti.⁵³

Dieettoitlustamine toimus dieetsöökklas "Edu". Selleks eraldas vabariiklik komitee tuusikuid vastavalt vajadusele (keskmiselt 70 üliõpilasele). 1974. aastal kehtestati üleliiduliselt ühtsed tuusikud, mida jaotati kuude kaupa. Seoses uuele jaotussüsteemile üleminekuga oli võimalik rahuldada ka mõningate töötajate vajadusi.⁵⁴ 1975. aastast peale dieettoitlustatakse Leningradi mnt. 25 asuvas üliõpilaste ühiselamu sööklas. Tunduvalt suurendati tuusikute arvu (1974. a. 140 ühekuulist tuusikut, 1975. a. 225, 1976. a. 293). See võimaldas dieettoidutuusikuid eraldada arsti ettekirjutusel ka töötajatele.⁵⁵

⁵² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 15 - 16.

⁵³ Sealsamas, l. 16.

⁵⁴ Sealsamas, l. 23.

⁵⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 21.

Sanatooriumi- ja puhkekodutuuksikuid⁵⁶ saadi vastavalt vajadusele. Kuna üliõpilased ei kasutanud kõiki neile ettenähtud tuusikuid, siis said nende ravituusikuid osaliselt kasutada töötajad. Osa tuusikuid tuli ka tagastada, peamiselt ebasobiva aja tõttu. Tagastatud ravituusikute arv kasvab aasta-aastalt. Analoogiline oli olukord puhkekodutuuksikutega. Vabariiklik komitee taotles Pühajärve puhkekodu talvisel õppevaheajal üheks vahetuseks üliõpilaskonna kättesse andmist, mida ka tehti. Töötajatele pakuti suvel puhkamisvõimalusi endiselt Pärnus ja Kastna koolimajades, neid võimalusi kasutasid aastas umbes 150 TRÜ töötajat ja nende perekonnaliiget. Vähenes Vellavere puhkekodu perekonniti kasutamine. Remont seal küll tehti, kuid ühistoitolustamist ei suudetud korraldada.

Välisurismituusikuid sai TRÜ ametiühingukomitee vähe - 15 tuusikut aastas. Erandkorras komplekteeriti 1974. a. Tartu Ametiühingute Nõukogu kaudu üks turismigrupp Bulgariasse.

Turismituusikuid NSV Liidu piires realiseeriti aastas 30 (mägisuusatajate treeninguks, preemiaks isetegevuskonkursside võitjatele ja ühiskondliku töö aktivistidele).

Toitolustamises tehti vaadeldaval perioodil olulisi edusamme. Lisaks varasematele TRÜ kollektiivi teenindavatele toitolustettevõtetele lisandusid nüüd 60-kohaline söökla koos einelauaga Leningradi mnt. 25 ühiselamus, einelaud arvutuskeskuse hoones, avaramad ruumid Vanemuise tn. õppehoone einelauale ja 165-kohaline kohvikisöökla Leningradi mnt. 27 ühiselamus. Toitolustettevõtted olid ametiühingu ühiskondliku kontrolli komisjoni (esimees Heli Ruusäär) regulaarse järelevalve all, rakendati koostööd ka ülikooli rahvakontrolligrupiga. Eriti intensiivistus kontroll TRÜ toitolustuspunktidest seoses üleliidulise kõrgkoolide toitolustusasutuste vahelise konkursiga, mis toimus 1. septembrist 1975 kuni 1. septembrini 1976.⁵⁷

Tervislike töötingimuste ja töökultuuri valdkonnas teatud tsesid töökaitse- ning ühiskondliku kontrolli komisjonid.

⁵⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 16 - 18; nim. 128, s.-ü. 515, l. 24 - 25.

⁵⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 19; s.-ü. 515, l. 25 - 26.

Esimene neist valmistas ette administratsiooniiga sõlmitava iga-aastase ohutustehnika- ja töökaitsealase kokkuleppe ning kontrollis regulaarselt selle täitmist. Puudusi täheldati ventilatsioonisüsteemides, keskküttesüsteemides jm.⁵⁸ Samuks edasi oli ventilatsiooniinseneri töölerakendamine, mis võimaldas neid probleeme edukamalt lahendada. Elektrivõrkude rekonstrueerimise tulemusena normaliseeriti paljudes ruumides valgustustingimused.

Keemiahoonesse ja Vanemuise tn. õppehoonesse ehitati garderoobid ning õppejõudude lektoorium. Keemikute initsiaalivil ja kaasabil rekonstrueeriti ja sisustati kaasaegselt kaks õppelaboratooriumi. Paranesid oluliselt elektrolüüsi- ja pooljuhtide laboratooriumi töötajate töötustingimused, sest hindega "hea" võeti vastu ülikooli ehitusjaoskonna poolt ehitatud hoone. Entusiasmi näitasid üles õpetehnika ja metoodika teenistuse töötajad, kes ehitasid ise ruumid paljudusbüroole.⁵⁹

Regulaarselt korraldati reide kateedritesse kontrollimaks seal ohutustehnika- ja töökaitse-eeskirjadest kinnipidamist. Ka töökultuurialase sotsialistliku võistluse juhtimine kuulus selle komisjoni kompetentsi.⁶⁰

Ühiskondliku kontrolli komisjoni poolt kontrolliti ühiskondlike elamute ja õppe- ning tööruumide vastavust nõuetele, mille kohta vormistatud aktid anti üle majandusjuhtidele puuduste kõrvaldamiseks.⁶¹

Laste ja noorukitega tehtava töö komisjoni ülesandeks oli ülikooli teenistujate, õppejõudude ja üliõpilaste umbes tuhande kuni 18-aastaste laste teenindamine ning töö nende töötajatega (kuni 29. eluaastani), kel puudus keskharidus.

Laste kohta koostati perfokartoteek, mis sisaldas andmeid lapse senise käekäigu, vanemate ainelise olukorra, lapse huvid jm. kohta. Andmeid perfokaardil täiendati igal sügisel. Kartoteegist oli kasu mitmesuguste hüvede jagamisel.

Komisjoni töö põhiosa moodustasid eelkooliealiste laste küsimused. Kõigepealt töö TRÜ lasteaiaga (kohtade jaota-

⁵⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 19-20.

⁵⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 27 - 28.

⁶⁰ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 20.

⁶¹ Sealsamas.

mine ja täitmine, metoodiline juhendamine, kontrollibrigadid). Teiseks - klubi laulu-, tantsu- ja mängurühma ning uisutamis-balletiringi töö korraldamine ja juhendamine (ringjuhtide otsimine, repertuaari koostööstamine, peokavade läbilarutamine). Kolmandaks - lastepidude korraldamine (nõu-ripped, vastlapeod, naistepäeva puhul õhtu ning koolimisejatele lastele kevadpeod). Neljandaks - kooliealistele lastele korraldatud vastlapeod (kelgutamisvõistluse, saanisõidu ning vastlatoitudega) ning koolivaheaegadel spordilaagrid Käärikul. Viimaseid juhtisid Helga Sildmäe ja Kaja Keeman.⁶²

Komisjon pidas kontakte koolidega (analüüsi laste õppeedukust), raskestikaskvatatavate laste puhul millitsa lastetoa ja alaealiste asjade komisjoniga, külastati kodusid jne. Kui kuulutati välja ülevaatus "Igaie töötavale noorele keskharidus", langes ka sellega tegelemine lastetöökomisjoni kompetentsi.

Endiselt olid komisjoni lahendada ka pioneerilaagrituusikute ja lasteaiakohtade jaotamine. Saavutuseks oli uues, X lasteaias pidevate kohtade kinnistamine TRÜ töötajate ja üliõpilaste laste jaoks. Lasteaiakohtadega suudeti kindlustada vaid 1/3 soovijaist. Ülikooli lastele lasteaiakohtade leidmisel linna lasteasutustes tegi väsimatut tööd komisjoni kauaaegne liige pensionär Linda Pärl. 1976. a. andmetel oli TRÜ töötajatel ja üliõpilastel eelkooliealisi lapsi kokku 1091 (lastealaealisi 592, sõimeealisi 499; üliõpilastel oli lapsi 349, töötajatel 742), sõimes ja aedades käis kokku 350 last (neist TRÜ lasteaias 60).

1976. a. suvel organiseeriti TRÜ ja TPI ühise ürituse-na ühevahetuseline 80-kohaline pioneerilaager Luunja 8-klas-silises koolis. Asukoha tõttu lasus laagri korraldamise pearakus TRÜ ametiühingu õlgadel. Kasvatajaiks olid laagris TRÜ üliõpilased. TRÜ poolt taotleti algul 40 laagrikohta, tegelikult kasutati ainult 20.

Komisjonis tegutsesid energiliselt Valve Kingissepp, Vaike Askirko, Asta Kõrgessaar ja Lia Looga.⁶³

⁶² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 20 - 21.

⁶³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 21; s.-ü. 515, l. 29-

Aastate vältel oli TRÜ ametiühingukomitees välja kujunenud õiguslike küsimuste ring, millega pidevalt tegeldi. Nendeks olid: ületunnitöö taotlused, õnnetusjuhtumite seos tööga, vallandamistaotlused. Lahendada tuli veel selliseid küsimusi nagu tööaja režiimi kindlaksmääramine, tööõnnetuste tagajärjel väljamakstud sotsiaalkindlustustoetuste tagasinõudmine administratsiooni jlt., kuid harvemini. Ulatuslikku tööd andis TRÜ klubi inventari puudujäägi põhjuste väljaselgitamine.⁶⁴

Aktiivi väljaõpe toimus kindlate tööplaanide alusel väga mitmel tasandil: büroode, komiteede,⁶⁵ Tartu Linna AÜN-i ja ka vabariikliku komitee poolt. Kuna Tartu Linna Ametiühingute Nõukogul oli oma pidevalt tegutsev aktiivi kool, siis osas tööloikudes (töökaitse, ohutustehnika, töötasude ja töö normeerimine, osaliselt ka kultuuriküsimused) koopeeruti sellega. Organisatsiooniliseks väljaõppeks korraldati rühmaorganisaatoritele Käärikul igal sügisel kahepäevased seminarlaagrid. 1972. ja 1974. a. korraldas vabariiklik komitee büroode esimeestele Tallinnas seminarlohipidamise ning 1972. a. Nelijärvel ning 1974. ja 1975. a. Viljandis üliõpilasaktiivile seminarlaagrid. Üliõpilasbüroode esimehed osalesid 1976. a. Tallinnas toimunud üleliidulisel pedagoogiliste instituutide ametiühingukomiteede esimeeste seminaril. H. Kabur käis 1973. a. (Volgogradis) ja 1975. a. (Voronežis) üleliidulisel kõrgemate koolide ametiühingukomiteede esimeeste seminaril.⁶⁶

Organisatsioonilise töö komisjon kontrollis regulaarselt ametiühingulase dokumentatsiooni korrasolekut, koondas büroode statistilisi materjale jne. Üliõpilaste organisatsioonilise töö komisjoni kõige tähtsamaks tööks oli uute üliõpilaste ametiühingusse vastuvõtmine. Suurimaks ja tömahukamaks ettevõtmiseks oli TRÜ töötajate ja üliõpilaste ametiühingudokumentide kontroll, mis viidi läbi 1975. a. kevadsemestril.

⁶⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 22; s.-ü. 515, l. 31.

⁶⁵ Varem töötas ametiühingukomitee juures ametiühingu aktiivi kool. - TRÜA, nim. 128, s.-ü. 432, l. 38.

⁶⁶ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 24; TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 31.

Ametiühingukomitee töö aastatel 1971 - 1974 tunnistati Tartu Riikliku Ülikooli ametiühinguorganisatsiooni XXII konverentsil rahuldavaks, tegevusperiood 1974 - 1976 aga pälvivis XXIII konverentsil hinde hea. TRÜ ametiühingu tegevust aastatel 1971 - 1974 võib iseloomustada kui uutesse, rajoonikomitee õigustesse sisseelamise perioodi. Büroode tegevuse muutumine iseseisvamaks andis komiteele võimaluse süvendavat tähelepanu pöörata üldistele üleülikoolilistele probleemidele.

Kõige paremini töötanud büroodest leidsid TRÜ ametiühingu XXII konverentsil äramärkimist õigusteaduskonna (esimees H. Saarsoo), teadusliku raamatukogu (E. Hansson), arstiteaduskonna töötajate (E. Sepp), bioloogia-geograafiateaduskonna (A. Oraspõld) ja füüsikaosakonna bürood (esimees töötajatel L. Visnapuu, üliõpilastel A. Suisalu).⁶⁷ Tagasihoidlikum oli ühiskonnateaduste ja majandusteaduskonna büroo tegevus. Aastatel 1974 - 1976 paistsid kõige paremate büroodena silma majandusteaduskonna (esimees A. Susi), administratiiv-majandusosakonna (U. Sõõru) ja arstiteaduskonna töötajate (A. Tikk) büroo.⁶⁸

Juhindudes NLKP XXIV ja XXV kongressi, ÜAÜKN-i XV kongressi, reast kõrgema hariduse edasiarendamiseks vastuvõetud valitsuse otsustest ning TRÜ ametiühingu XXI ja XXII konverentsi otsustest, olid TRÜ ametiühinguorganisatsiooni jõupingutused vaadeldaval perioodil suunatud üliõpilaste ja õppejõudude õppetööks, tööks ja puhkuseks vajalike tingimuste loomisele ning nende kultuuriliste ja olmetingimuste parandamisele, tervisespordi edasiarendamisele ning üliõpilaste taidluse ideelis-poliitilise ja esteetilise taseme tõstmisele. Paranes õppe- ja kasvatustöö tase, pidevalt tõusis õppeedukus. Märkatavalt paranes õppevälise kasvatustöö tase. Suur edasiminekuks toimus üliõpilastaidluses, kindlamalt juurdusid ka üliõpilaste tervistavate puhkelaagrite korraldamine ja kehakultuurispartakiaadid. Regulaarselt hakati korraldama töötajatele VTK mitmevõistlusi. Jõuti ka kõiki ülikooli allasutusi hõlmava sotsialistliku võistluse korraldamiseni.

⁶⁷ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 482, l. 25.

⁶⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 515, l. 32.

Klubi asetab ürituste korraldamisel ja kollektiivide töö suunamisel rõhu taidluse laiendamisele ja sotsialistliku internatsionalismi põhimõtete juurutamisele.

Ametiühingukomitee koordineeris paremini oma tegevust administratsiooni ja ühiskondlike organisatsioonidega nii üliõpilaste ühiselamutes kui ka kogu õppetöö ja õppevälise kasvatustöö suunamisel.

II. NLKP XXV kongressi otsuseid ellu viies

NLKP XXV kongressi otsustest lähtuvate X viisaastaku tööülesannete täitmise suunamisel Tartu Riiklikus Ülikoolis oli oluline osa ka TRÜ ametiühinguorganisatsiooni XXIII konverentsil 16. novembril 1976 kolmeks aastaks (1976 - 1979) valitud 28-liikmelisel ametiühingukomiteel.

X viisaastaku plaaniülesannetes kavandati konkreetne Nõukogude rahva sotsiaalse arengu ja heaolu tõusu programm, mis eeldas ka komplekselt täiustatud hariduskorraldust. Kõrgkoolide ametiühingute ülesanneteks sai osavõtt noore kaadri kommunistlikust kasvatamisest, tema erialase väljaõppe kvaliteedi parandamisest, võitlus õppetöö, töö-, olme- ning puhketingimuste parandamise eest.

Õppe- ja kasvatustöö tulemusi sellel perioodil Tartu Riiklikus Ülikoolis iseloomustab kõige paremini see, et 1978. a. arvati meie ülikool NLKP Keskkomitee ja Ministrite Nõukogu ühise määrusega NSV Liidu juhtivate kõrgkoolide hulka. Selle tingis TRÜ-s saavutatud kõrge teaduslik ja õppetööalane potentsiaal. Aastatel 1976 - 1979 tõusis õppejõudude arv 665-lt 700-ni, teaduste doktorite arv 80-lt 105-ni, professorite arv 68-lt 90-ni, dotsentide arv 228-lt 248-ni. 75 % õppejõududest on teadusliku kraadiga. Üliõpilaskonnast on 91 % haaratud õppetöö kaudu ja UTÜ raames tehtava teadusliku tööga. Selle töö kvaliteedi näitajaks oli ka üleliiduliselt üliõpilastööde konkursilt saadud kolm kuldmedalit. Pidevat edasiminekut täheldati õppetöös. 1978/79. õ.-a. saavutati õppeedukuseks 91,9 %. Õppetöö kvaliteedi näitaja (hinnetele "hea" ja "väga hea" õppijate osakaal) kasvas (1976. a. 51,0 %, 1979. a. 54,6 %). Teatavat edu saavutati ka üliõpilaste väljalangevuse vähendamisel (1976. a. 4,6 %, 1979. a. 3,2 %),⁶⁹ mis näitab meie vabariigis noorte kutse-

⁶⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 3.

suunitluse mõningat aktiviseerumist ning ka TRÜ ühiskondlike organisatsioonide jõupingutusi aitamaks noortel adaptatsiooni-raskusi ületada. Ilmselt on selles valdkonnas siiski veel küllaldaselt kasutamata reserve.

"Veel üks suur valdkond, milles ametiühingutele kuulub väga tähtis osa, on töödistsipliini tugevdamine," märkis NLKP Keskkomitee peasekretär L. Brežnev oma kõnes NSV Liidu ametiühingute XVI kongressil.⁷⁰ TRÜ ametiühingukomitee koos ülikooli rahvakontrolligrupiga kontrollis pidevalt õppedistsipliini kui edukuse olulist tegurit teaduskondades ja osakondades. 1978/79. õ.-a. sügissemestril reastasid teaduskonnad selle põhjal järgmiselt: arstiteaduskond (õppetööst osavõtt 90,40 %), õigusteaduskond (84,96 %), keemiateaduskond (84,32 %). Kõige madalamaks osutus õppedistsipliin ajalooteaduskonnas (44,36 %). Üldiselt sõltub õppedistsipliin suurel määral teaduskonna nõudlikkusest, kuid mõnikord on täheldatud ka ühe teaduskonna piires osakonniti väga suuri erinevusi (näit. bioloogia-geograafiateaduskonnas oli õppetööst osavõtt 81,10 %, nendest bioloogidel 96,8 %, geoloogidel 61 %).⁷¹

Ametiühingu tähelepanu orbiidis oli ka õppekirjanduse ja abimaterjalide väljaandmise olukord. Märkimisväärsed on olnud arstiteaduskonna büroo poolt korraldatud iga-aastased paremate õppemetoodiliste ja teaduslike väljaannete konkursid, mille tulemused tavakohaselt tehakse teatavaks teaduskonna päeval. Arstiteaduskonna eeskujul hakkasid teaduskonnapäevi korraldama ka füüsikud ja matemaatikud.

Paranes ka õppetöö materiaal-tehniline baas. Majandusteadlased said endale osa Nooruse tänava õppehoonest, valmis füüsikahoone esimene järk. Viimane ei parandanud töötingimusi mitte ainult füüsikutel, vaid ka matemaikutel ja füüsioloogidel. Keemiaosakonnas rekonstrueeriti anorgaanilise keemia ja analüütilise keemia õppelaboratooriumid. Kui 1976. a. oli TRÜ-s 45 auditooriumi, õppelaboratooriumi ja õppekabinetti, siis 1979. a. lõpus oli neid juba 242.⁷²

⁷⁰ L. B r e ž n e v . Nõukogude ametiühingud on meie ühiskonna mõjuvõimas jõud. Tln., 1977, lk. 7.

⁷¹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 4.

⁷² Sealsamas.

1978. a. valmis TRÜ-s uus, teaduslikult põhjendatud kommunistliku kasvatustöö kompleksplaan, mis annab nii administratsioonile kui ka kõigile ühiskondlikele organisatsioonidele kindlad juhendid.⁷³

"Võistlus on uue inimese kasvatamise asendamatu vahend, mis aitab kaasa tema poliitilisele kasvule ja kõlbelisele täiustamisele."⁷⁴ Kui IX viisaastakul tehti TRÜ-s üleülikoolilise sotsialistliku võistluse alal alles esimesi samme, siis X viisaastakul haaras see juba kõrgkooli kogu mitmekülgset tegevust.⁷⁵ 13. märtsil 1979. aastal anti 1978. a. üleliidulises kõrgkoolide vahelises sotsialistlikus võistluses saavutatud esikoha eest TRÜ-le rändpunalipp ja diplom. Esikoht tõi kaasa ka rahalise preemia, mis võimaldas premeerida sotsialistliku võistluse võitnud töötajaid kokku 45,3 tuhande rubla ulatuses.⁷⁶ 1978. a. parim teaduskond oli arstiteaduskond, parim üleülikooliline kateeder teadusliku kommunismi kateeder, teaduskonnakateedritest psühholoogia kateeder, parim laboratoorium majandusliku ja õigusliku informatsiooni probleemgrupp. Allasutused selgitasid sotsialistliku võistluse tulemused neljas grupis. Kümme edukamat õppejõudu said mälestusembleemi, parimaks osutunud kateedrid, laboratooriumid ja allasutused - rändvimpli koos diplomiga, parim teaduskond - rändvimpli koos diplomiga.⁷⁷

1978/79. õ.-a. selgitati esmakordselt välja üleülikoolilised parimad õpperühmad (varem toimus see teaduskondade tasemel). Nendeks osutusid paremuse järjekorras: arstiteaduskonna spordimeditsiini osakonna VI kursuse 23. õpperühm, kehakultuuriteaduskonna IV kursuse tütarlaste rühm ja õigusteaduskonna IV kursuse 1. rühm.⁷⁸

Järjepidevalt osales TRÜ meie vabariigi kõrgkoolide ja üleliidulisel üliõpilaste töö-, olme- ja puhketingimuste pa-

⁷³ "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 23. november.

⁷⁴ L. B r e ž n e v . Nõukogude ametiühingud on meie ühiskonna mõjuvõimas jõud, lk. 7.

⁷⁵ "Tartu Riiklik Ülikool", 1977, 27. mai; 30. detsember.

⁷⁶ "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 16. märts.

⁷⁷ "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 27. aprill; 23. november.

⁷⁸ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 9.

randamise alasel konkursil, mis hõlmas meetmeid õppetöö edukamaks korraldamiseks, kõrgema kvaliteediga spetsialistide ettevalmistamiseks, õppetöövälise vaba aja sisukamaks veetmiseks ning tervise tugevdamiseks ja kaitseks. 1977. a. töötulemuste eest saavutas TRÜ konkursil üleliidulise kolmanda koha ja rahalise preemia. Jätkus ka selle konkursi läbiviimine teaduskondade vahel. Liidripositsioonil püsis pidevalt õigusteaduskond, hoides esikohta neli aastat järjest enda käes. Pidevalt tõhustus töö arstiteaduskonnas (1976. a. V koht, 1977. a. III koht, 1978. a. II koht). Teised teaduskonnad vahetasid kohti ühe võrra kas tõusu või languse poole. Pidevat langust täheldati aga ajalooteaduskonnas (1976. a. III koht, 1977. a. V koht, 1978. a. IX koht).⁷⁹

Töötajate parendamisele ja töötajate loomingulise initsiatiivi rakendamisele on positiivselt mõjunud igaaastased töökaitse- ja töökultuurikonkursid. 1978. a. võitis esikoha ja rändvimpli elektroluminestsentsi ja pooljuhtide laboratoorium, teisele kohale jäi inglise keele kateeder, kolmandale kergejõustiku kateeder.⁸⁰

Sotsialistlik võistlus muutus TRÜ-s seega peaaegu kõiki tööõike haaravaks ning osutus oluliseks hoovaks kümenda viisaastaku võtmeülesannete - efektiivsuse ja kvaliteedi tõstmise lahendamisel, sest "võistluse käigus selguvad mitte üksnes eesrindlased ja võitjad, vaid ka mahajääjad. Võistlus aitab sellega keskendada jõude puudustest jagusaamisele ja mahajäävate lõikude abistamisele, et kiirendada üldist tõusu."⁸¹ Edukalt juhtisid töövõistlust TRÜ-s vastavate komisjonide kaudu ametiühingukomitee liikmed S. Maramaa ja V. Leping. Vajaka jäi vaid ühe leninliku võistlusprintsipi täitmisest: võistluse käiku ei avalikus-tatud ei allasutustes ega ka komitees endas küllalt piisavalt, vähe kasutati selleks ajalehe "Tartu Riiklik Ülikool" kaasabi. Kogemused näitasid, et ka võistluse juhend vajab veel täiustamist.

⁷⁹ "Tartu Riiklik Ülikool", 1977, 4. veebruar; TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 10.

⁸⁰ Sealsamas.

⁸¹ B r e ž n e v, L. Nõukogude ametiühingud on meie ühiskonna mõjuvõimas jõud, lk. 7.

Kultuurivaldkonna nimetamisvõrseteks saavutusteks olid 1977. a. I üleliidulise taidlusfestivali III voorus TRÜ naiskoori ja solisti Olaf Printsa laureaadi tiitel ning kammerkoori, liikumisrühma ja rahvakunsti ansambli I järgu diplom. 1978. aastal anti naiskoorile ELKNÜ preemia.⁸²

Suursündmuseks TRÜ kollektiivi elus oli 1977. aasta oktoobris ülikooli taasavamine 175. aastapäeva pidulik tähistamine, mis nõudis ametiühingukomiteelt ja klubilt rea keerkate ülesannete lahendamist, eriti suurürituse kultuuriprogrammi realiseerimisel. **Keakseimaks** programmis olid kooride ühiskontsert aulas (kust toimus ka televisiooni otseülekanne) ning aktus ja ball RAT "Vanemuine" ruumes. Balli sisustasid ülikooli taidlejad ja vilistlased. Juubeliüritused olid ühtlasi eelseisva, 1982. aasta suurjuubeli - ülikooli asutamise 350. aastapäeva tähistamise katsekiviks, mille ettevalmistamisega peatselt ka alustati.

Ametiühingubüroode kaasabil astuti tubli samm edasi õppehoonete ja tööruumide näitagitatsiooni parandamise teel. Saavutused ilmsesid põhijoontes samuti seoses ülikooli juubeliga. Sellest ajast peale on näitagitatsiooni vahetamine muutunud regulaarseks. Silmapaistvamad on olnud keemiahoone, elektroluminessentsi ja pooljuhtide laboratoorium ning haldusmaja.⁸³

1978. a. juulis toimus Vilniuses Balti liiduvabariikide üliõpilaslaulupidu "Caudeamus VII", millele eelnes meie vabariigi kõrgkoolide üliõpilaskooride ja rahvatantsukollektiivide harjutuslaager Tartus, mis lõppes kontserdiga Tähtvere lauluväljakul. Harjutuslaagri organiseerimise raskused lasusid TRÜ-1, mis tõi kaasa ulatuslikke ülesandeid ametiühingukomiteele ja klubile. Seoses TRÜ rahvatantsuansambli looja ja kauaaegse juhi Helju Mikkeli pensionile minemisega ning koosseisu peaaegu täieliku uuenemisega elas see kollektiiv üle ajutisi kasvuraskusi. 1979. aasta sügisel tuli ballettmeisteriks Enn Tiivel. 1979. a. novembris esines rahvakunsti ansambel juba menukalt Vilniuse ülikooli 400. aastapäeva pidustustel ja Tartu linna sõpruspäevadel Leninakanis. Viimases osalesid ka kammerkoor ja naisvõimlejad.⁸⁴

⁸² "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 23. november.

⁸³ "Tartu Riiklik Ülikool", 1977, 21. oktoober.

⁸⁴ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 12.

Traditsiooniliselt korraldati paremate taidluskollektiivide kontserdireise. Nii käis naiskoor 1977. a. Vilniuses ja Kaunases, 1978. a. Siberis (Krasnojarsk - Novosibirsk), 1979. a. Vilniuses ja Minskis; kammerkoor Leedus, Lätis ja Kievis; meeskoor 1977. a. Mustamere rannikul, 1978. a. Kesk-Aasias, 1979. a. Saksa DV-s (Berliinis ja Schwerini ringkonnas).⁸⁵ Kontserdimatked on olnud taidluskollektiivides osalejatele innustuseks, aidanud kaasa sõprusuhete loomisele ja tihendamisele ning internatsionalistlikule kasvatusesele.

Taidlus-, kultuuri- ja klubitöö probleemid olid regulaarselt ametiühingukomitee ja selle presiidiumi töökoosolekute päevakorras. 1978. aasta märtsis toimus koos komsomolikomiteega ühine nõupidamine, kus arutati klubi tööd üliõpilaskonna kommunistlikul kasvatamisel. Nõupidamise juhtmõtteks oli ühendada senisest veelgi enam klubi, komsomoli ja ametiühingu jõud, et ühise kultuurinõukoguna suunata üliõpilaste vastavat tegevussfääri teaduskondades, kohvikutes, klubis ja üldse kõigil üliõpilasüritustel.⁸⁶

Olmeküsimustest keerukamaiks osutusid töötajate ja üliõpilaste varustamine elamispinnaga. Edukamalt arenes see esimeste puhul. 1977. a. said uue korteri 44, 1978. a. 39 töötajat. 1979. aastaks eraldati 900 m² üldkasutatavat elamispinda ning moodustati elamukooperatiiv "Ropka" (36 ülikooli töötajale).⁸⁷ Üliõpilastele elamispinda juurde ei saadud, et aga üliõpilaste arv pidevalt kasvas, viis see ülemajutamisele. See oli vaid asja üks külg. Märksa hoolikamat suhtumist ühisvarasse, kaaselanikesse, enam peremehetunnet võinuks oodata ka üliõpilastelt endilt. Olukorra parandamiseks loodi administratsiooni poolt distsiplinaarkomisjon,⁸⁸ kuigi TRÜ üliõpilased olid oma häid organiseerimisvõimeid näidanud üliõpilaste ehitusmalevas jm. Ilmselt sisaldab väljend "ühiselamuprobleem" Tartu Riiklikus Ülikoolis kommunistliku kasvatusse kompleksplaani jaoks veel mõnda aega erilist tähendust, nõudes eelkõige mõningate põhjuslike seoste väljaselgitamist.

⁸⁵ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 12 - 13.

⁸⁶ Sealsamas, l. 15.

⁸⁷ "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 23. november.

⁸⁸ "Tartu Riiklik Ülikool", 1979, 19. oktoober.

1979. a. märtsis töötati ülikoolis seniste kogemuste ja ametiühingu vabariikliku komitee V pleenumil 20. veebruaril antud näpunäidete alusel välja uus, täiendatud sanitaar-tervistavate ürituste plaan aastateks 1978 - 1985. Selles kavandati abiruumide (duširuumid, pesuruumid, hügieenitoad, puhkeruumid, sööklad, einelauad, profülaktooriumid jne.) ehitamine ning rida konkreetseid abinõusid töö- ja olmetingimuste edasiseks parandamiseks.⁸⁹ Nende ülesannete realiseerimisele asuti kohe. 1979. aasta sügisel viidi profülaktoorium üle sobivamatesse ruumidesse - Leningradi mnt. 25 tornühiselamusse. Samasse kavandati ka arstipunkti uued tööruumid, sealhulgas laboratoorium, füsioteraapiakabinet ja võimalimissaal.⁹⁰

Tervistavate ürituste kompleksed aastaplaanid sisaldasid juba varem välja kujunenud traditsioonilisi üritusi ning konkreetseid vastutajaid administratsiooni, spordiklubi, arstipunkti ja ametiühingu liinis.

Ametiühingukomitee töötasude komisjonil tuli 1979. aastal tavapärase tööküsimuste lahendamise kõrval osaleda veel selliste riiklike abinõude ellurakendamises nagu uutele paljadele üleminek ja uus pensionimäärus, mis võimaldab täispensioni maksmist ka töötavatele teenistujatele.

Rahvusvaheline naisteaasta (1978) ja lasteaasta (1979) innustas veelgi ametiühingukomitee kõige aktiivsemat ja iseiseisvat komisjoni - lastekomisjoni - tema tegemistes. Lasteaasta meeldivaks kingituseks oli see, et kõigile soovijaile võimaldati koht lasteaias. Eesti NSV valitsuse poolt anti üliõpilasabielpaaride igale lapsele toetust. Väikepalgelised perekonnad (43 töötaja 70 last ja 131 üliõpilase 139 last) said igakuulist toetust.

Klubi juures töötavatest lasteringidest oli väga aktiivne J. Siilaku juhitud peotantsuring, kelle esinemised (üle 80) nii meie vabariigis kui ka väljaspool, sealhulgas ka Balti purjeregatil, pälvisid kõikjal meeldivat vastuvõttu.⁹¹

Rahvusvaheline naisteaasta möödus ülikoolis väga tagasihoidlikult. Kahtlemata mõjustas seda naiskomisjoni puudumine TRÜ-s.

⁸⁹ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 30 - 31.

⁹⁰ Sealsamas, l. 23 - 24.

⁹¹ Sealsamas, l. 33.

Ametiühingubüroodest tegutses vaadeldaval perioodil edukalt arstiteaduskonna büroo (eesotsas A. Tikk, J. Maaros, üliõpilane U. Sukles), kelle juhtida oli kõige suurem kollektiiv (2000, neist üliõpilasi 1600).⁹²

Nagu eeltoodust nähtub, on Tartu Riiklikus Ülikoolis saavutatud mõndagi efektiivsuse ja kvaliteedi viisaastakule väärilist ning selles on ka ametiühinguorganisatsiooni suur panus. Samas võime aga tõdeda, et veel on kasutamata rohkesti sisemisi reserve, mis lahendust nõudvatele probleemidele komplekselt lähenedes on selgesti nähtavalt realiseeritavad. Kõige olulisem probleem on ilmselt üliõpilaskonna sotsiaalse aktiivsuse kasvatamine. Ent kõik hoogsaks edasisammumiseks vajalik ei sõltu ainult ühe õppeasutuse sisemistest pingutustest.

1979. a. mais avaldatud NLKP KK pleenumi otsus "Ideoloogiatöö ja poliitilise kasvatustöö edasisest parendamisest" on strateegilise tähtsusega dokument. Ta on näidanud pikemaks ajaks kätte kasvatustöö põhisuunad, määratlenud sellealaste puuduste kõrvaldamise, kasvatustöö kvaliteedi tõstmise ja tema mõju suurendamise teed. Otsusega tutvuti kõikides ametiühingurühmades ja töökollektiivides. Kasvatustöö plaanidesse viidi sisse vajalikud korrektiivid.

1979. a. juulis andsid NLKP Keskkomitee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu välja määruse "Kõrgkooli edasiarendamisest ja spetsialistide ettevalmistuse kvaliteedi tõstmisest". Peamine rõhk määruses on asetatud kvaliteedile, spetsialistide paremale, sügavamale ettevalmistamisele. Määrus hõlmab õppeprotsessi täiustamist, materiaal-tehnilise baasi tugevdamist, mitmeid organisatsioonilisi abinõusid jm. Määrust arutasid 1979. a. augusti lõpul EKP Keskkomitee ja ENSV Ministrite Nõukogu ja see suunati meie oludele vastavalt konkretiseerituna asjaomastele asutustele täitmiseks.

Eesti NSV Ametiühingute Nõukogule ning Haridusala Kõrgemate Koolide ja Teaduslike Asutuste Töötajate Ametiühingu Vabariiklikule Komiteele tehti eelnimetatud määruses ülesandeks tagada ametiühinguorganisatsioonide osatähtsuse edasine suurendamine kõrgkoolide õppe- ja kasvatustöös, sotsialistliku võistluse vormide ja meetodite täiustamises, loomingulise koostöö arendamises tootmisettevõtetega ning teadus- ja

⁹² TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 35.

kultuuriasutustega; rakendada abinõusid üliõpilaste, aspirantide ja õppejõudude korteri- ja olmetingimuste parandamiseks, täielikumalt rahuldada nende vajadusi pansionaadi-, puhkekodu- ja sanatooriumituusikute järele. Samuti peeti vajalikuks arendada koos kõrgkoolidega ravi-, profülaktika-, tervistus- ja spordiasutuste võrku.⁹³

Eelnimetatud otsused ja määrused kätkevad endas otseselt ka TRÜ ametiühinguorganisatsiooni tänast ja homset päeva. Võime tõdeda, et ülikooli ametiühingutöö suunitlus, mis on lähtunud NLKP XXIV kongressi otsustest ja X viisaastaku plaani ülesannetest, on olnud õige. Ülesannete perspektiivne ja kompleksne lahendamine aitab meil realiseerida peamist - ette valmistada oma eriala hästi tundvaid, mitmekülgset haritud ja sotsiaalselt aktiivseid spetsialiste.

⁹³ TRÜA, nim. 128, s.-ü. 569, l. 5 - 7.

L i s a

T R Ü A M E T I Ü H I N G U K O M I T E E

	1971 - 1974	1974 - 1976	1976 - 1979
E s i m e e s	Helve Kabur	Helve Kabur	Helve Kabur
L a e k u r	Linda Pikkat	Linda Pikkat	Linda Pikkat
<u>Komisjonid tööks õppejõudude ja teenistujatega</u>			
Aseesimees	Enn Lasn	Tamara Sõrmus Vilve Kalits	Vilve Kalits
Organisatsioonilise töö komisjoni esimees	Enn Lasn	Leiki Loone	Elmar Talviste
Ideoloogilise töö komisjoni esimees	Lembit Raid	Lembit Raid	Lembit Raid
Õppe- ja teadusliku töö komisjoni esimees	Endel Jürimäe	Sulev Maramaa	Sulev Maramaa
Kultuurikomisjoni esimees	Vilve Kalits	Olev Saks	Joel Aasav
Kultuurikomisjoni liige	Olev Saks	Vilve Kalits Sulev Vahtre	Heinu Lupp
Kehakultuurikomisjoni esimees	Helga Sildmäe	Helga Sildmäe	Helga Sildmäe
Tervise- ja puhkuste komisjoni esimees	Heino Hanson	Heino Hanson	Heino Hanson
Olmekomisjoni esimees	Vootele Meipalu	Lembit Suit	Lembit Suit
Töökaitse- ja ohutustehnikakomisjoni esimees	Aavo Hilpus	Lillie Pung	Lillie Pung
Töökaitsekomisjoni liige	Lillie Pung	-	
Komisjon tööks laste ja noorukitega - esimees	Valve Kingissepp	Vaike Askirko Asta Kõrgesaar	Asta Kõrgesaar

	1971 - 1974	1974 - 1976	1976 - 1979
Ühiskondliku kontrolli komisjoni esimees liikmed	Heli Ruussaar Virve Ratnik Katrin Tomson	Heli Ruussaar	Heli Ruussaar
Sotsiaalkindlustuskomisjoni esimees	Kandle Rekand	Milvi Vaher	-
Töötasude komisjoni esimees	-	Olev Raju	Olev Raju
Komitee juriskonsult	Inge Orgo	Helgi Sillaste	Inge Orgo
Sotsialistlik võistlus	-	-	Vambola Leping
<u>Komisjonid tööks üliõpilastega</u>			
Aseesimees	Rein Kärner	Toivo Leemets	Toivo Leemets
Õppetöökomisjon	Peeter Nurga	Rein Lumiste	Rein Lumiste
Organisatsioonilise töö komisjoni esimees liikmed	Riina Blauhut -	Toivo Leemets Madis Järv Krista Rändvee Ingrid Danilov	- Mati Nõmmiste
Kultuurikomisjon	Leeni Rehema	Virve Galkina	Virve Galkina Marika Alaküla
Ühiselamute komisjon	Andres Raa	Rein Kärner	-
Sotsialistliku võistluse komisjon		Jaan Orusaar	Valdeko Palginõmm
Kehakultuurikomisjon		Arvo Raudsepp	
Sotsiaalkindlustuse komisjoni liige	-	-	Sirje Tamm

ОЧЕРКИ ИСТОРИИ ПРОФСОЮЗНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ТАРТУСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА (1940-1980 гг.)

Р е з ю м е

XVIII выпуск "Трудов по истории КПСС" является коллективным исследованием, посвященным предстоящей 350 годовщине Тартуского госуниверситета. Оно было выполнено в рамках комплексного изучения истории общественных организаций ТГУ. В сборнике сделана попытка обобщить весь исторический опыт профсоюзной организации университета, показать основные направления в ее деятельности и динамику ее внутреннего развития. Сборник составлен на основе хронологического принципа.

Профсоюзная организация ТГУ имеет относительно небольшую историю. Она была создана по инициативе преподавателей-коммунистов в июле 1940 года, призванной выполнять роль помощника партийной организации в борьбе за претворение в жизнь социалистических преобразований. Основные направления работы определялись уже в первые месяцы ее существования. Она вела борьбу за высокую успеваемость и активно участвовала в коммунистическом воспитании всего коллектива ТГУ и в первую очередь в воспитании студенчества. Профсоюзная организация помогала организовывать политпросветительную работу и руководила коллективами художественной самодеятельности. Много сил она отдала решению бытовых и хозяйственных вопросов. Профсоюз участвовал во всех государственных и общественных мероприятиях, помогая их проведению как воспитательным словом, так и эмоциональными средствами искусства.

Многогранная и объемная работа профсоюза, прерванная в годы Великой Отечественной войны, продолжилась вскоре после освобождения города Тарту от немецко-фашистских захватчиков. Возобновилась профсоюзная организационная работа, которая в основном завершилась в зимние месяцы 1945 г.

Одновременно с организационной работой у профсоюза возникли и многие сложные хозяйственные проблемы. Война причинила университетскому городу большой ущерб: нехватало общежитий для студентов и квартир для преподавателей и обслуживающего персонала, трудно было разрешать вопросы снабжения и питания. Однако уже в первые послевоенные годы профсоюзная организация ТГУ оказывала значительную помощь в воспитатель-

ной работе городу и многим районам республики. Прежде всего это выражалось в лекционной пропаганде и в работе в сети поллитпросвещения.

В 1940-ые годы организация перенесла основную тяжесть всей профсоюзной работы в факультетские бюро и профсоюзные группы. Актив комитета, бюро и групп сделали много для усиления учебной дисциплины, повышения качества учебной работы, для стимулирования научных исследований и привлечения молодежи к работе в Студенческом научном обществе ТГУ.

1950-ые годы ознаменовались становлением организационной структуры профсоюза, а также поисками методов и основных направлений деятельности. По сравнению с первыми послевоенными годами в 1950-ые годы наблюдался определенный регресс в связях комитета с факультетскими бюро и группами, а также в координации деятельности с партийными и комсомольскими организациями. Однако в эти годы успешно развивались культурная работа и студенческая художественная самодеятельность. Организация вела борьбу за формирование и углубление активной социальной позиции со всеми членами коллектива ТГУ, она боролась за социалистическое отношение к труду и жизни. Вместе с тем партийная организация в эти годы неоднократно обращала внимание профсоюза ТГУ именно на неиспользованные резервы в воспитательной работе. Несмотря на трудности и недостатки в эти годы коллективный опыт организации обогащался и постепенно стали формироваться основные направления деятельности профсоюза ТГУ.

В 1960-ые годы значительно увеличились права профсоюзов, расширилось поле их деятельности. Однако реализации этих прав во многом препятствовали организационные трудности, исходящие из элементов субъективизма и волонтаризма в руководстве. Они выражались в недодуманных экспериментах (скуда входила и т.н. производственная практика первокурсников на промышленных предприятиях, причинившая немалый урон в подготовке студентов по специальности), в частых заменах кадров во всех звеньях организации, в неустойчивости основных направлений деятельности организации. Все это сказывалось отрицательно на всей повседневной деятельности профсоюза ТГУ. Конец подобным явлениям положили октябрьские и ноябрьские пленумы ЦК 1964 г.

В последующие годы работа профсоюза стабилизировалась. Организация практически вошла во все звенья университета, ее

слово стало весомым во всех вопросах внутриуниверситетской жизни. Проводя в жизнь решения XXIV и XXV съездов КПСС, организация превратилась в хорошую школу для всех студентов, преподавателей и обслуживающего персонала ТГУ. Она дала им необходимые умения и опыт, научила их найти главное в работе, социально активизировала своих членов. Своей многогранной деятельностью профсоюзная организация внесла большой вклад в решение основной задачи ТГУ, помогая сформировать активную социальную позицию у молодых специалистов высшей квалификации. Ее деятельность направлена на создание необходимых условий для учебной, научной и производственной работы, на организацию оздоровительного отдыха, физкультуры и спорта, на улучшение бытовых условий, на повышение коэффициента полезного действия идейно-политического и эстетического воспитания в культурной работе и в студенческой художественной самодеятельности. Она активно борется за права членов университетского коллектива.

Основным залогом достигнутых успехов в деятельности профсоюза следует прежде всего считать комплексный подход ко всем воспитательным вопросам, безупречную координацию деятельности со всеми общественными организациями и, в первую очередь, с партийной организацией ТГУ.

ÜBER DIE GESCHICHTE DER GEWERKSCHAFTSORGANISATION DER STAATLICHEN UNIVERSITÄT TARTU IN DEN JAHREN 1940 - 1980

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der vorliegende Sammelband ist ein Teil der Untersuchungen, die anlässlich des 350. Jahrestages der Universität Tartu herausgegeben werden. Die Autoren der Artikel sind Lehrkräfte des Lehrstuhls für die Geschichte der KPdSU.

In der Sammlung wird die Übersicht über die Tätigkeit der Gewerkschaftsorganisation von Anfang ihrer Existenz an bis zur Analyse der Richtlinien des XXV. Parteitag gegeben. Die Untersuchungen beruhen auf dem chronologischen Prinzip.

Die Geschichte der Gewerkschaftsorganisation der Staatlichen Universität Tartu reicht nicht weit zurück. Die Organisation wurde auf die Initiative der Parteiorganisation im Juli 1940 als deren Helfer in der Verwirklichung der sozialistischen Umgestaltungen gebildet. Schon in den ersten Monaten begannen die Richtungen ihrer Tätigkeit sich herauszubilden. Die Gewerkschaften kämpften für hohe Leistungen im Unterricht, sie nahmen aktiv an der kommunistischen Erziehung des ganzen Kollektivs der Tartuer Staatlichen Universität und besonders der Studenten teil, halfen der politischen Bildung der Lehrkräfte und Angestellten.

Die Gewerkschaften waren verantwortlich für die kulturelle Tätigkeit und für das Organisieren der Laienkunst besonders aber für die Lösung der wirtschaftlichen Probleme. Die Gewerkschaftsorganisation beteiligte sich an allen staatlichen und gesellschaftlichen Veranstaltungen und half sie inhaltlich gestalten.

Die Gewerkschaften setzten ihre vielfältige und umfangreiche Tätigkeit, unterbrochen für mehrere Jahre vom Grossen Vaterländischen Krieg, bald nach der Befreiung Tartus von den Faschisten fort. Es begann die Neugründung der Gewerkschaftsorganisation, die im Winter 1945 schon wieder stark genug war, das ganze Kollektiv der Universität zu leiten.

Zu dieser Zeit standen die Gewerkschaften vor vielen schwierigen Wirtschaftsproblemen. Die Kriegsschäden haben die Unterbringungsprobleme sehr aktuell gemacht, es mangelte an Studentenheimen und Wohnungen für Lehrkräfte und An-

gestellten. Die Lösung der Ernährungsprobleme und die Versorgung mit Bedarfswaren verlangten von den Gewerkschaften viel Zeit und kosteten ihnen viel Mühe.

Schon in den ersten Nachkriegsjahren war die Gewerkschaftsorganisation imstande, die Öffentlichkeit der Stadt und der Republik mit Lektoren zu versorgen.

In den 40er Jahren wurde der Schwerpunkt der Erziehungstätigkeit in die Fakultäten und Gewerkschaftsgruppen übertragen. Das Komitee und die Fakultäten haben viel zur Stärkung der Disziplin im Unterricht, Steigerung der Leistungen im Lernprozess, Stimulierung der wissenschaftlichen Tätigkeit und Erweiterung der Teilnahme der Studenten an der Arbeit des wissenschaftlichen Vereins der Studenten beigetragen.

In den 50er Jahren hat sich die Struktur der Gewerkschaftsorganisation herausgebildet. Im Vergleich zu den Nachkriegsjahren wurden die Beziehungen des Komitees zu den Fakultäten und Gewerkschaftsgruppen schwächer. Unbenutzte Reserven gab es im Organisieren und im Koordinieren der Zusammenarbeit mit der Partei- und Komsomolorganisation, sehr stark entwickelt waren die kulturelle Betätigung und Laienkunst.

Die Organisation versuchte in allen Mitgliedern des Kollektivs der Universität, die gesellschaftliche Aktivität, sozialistische Verhaltensweise zur Arbeit und zum Leben zu entwickeln und zu vertiefen. Doch waren die Resultate nicht immer erwartungsgemäß.

Die Parteiorganisation der Universität sah nämlich in der Erziehungstätigkeit unbenutzte Möglichkeiten. Ungeachtet der Schwierigkeiten und der Mängel hat sich die kollektive Erfahrung der Organisation bereichert, und allmählich haben sich die Hauptrichtungen ihrer Tätigkeit herausgebildet.

Die 60er Jahre waren unstabil den Problemen des Inhalts der Gewerkschaftstätigkeit und ihrer inneren Dynamik nach. In diesen Jahren wurden wiederholt die Rechte und der Tätigkeitsbereich der Organisation erweitert. Die Verwirklichung dieser war vorläufig durch gewisse Erscheinungen des Subjektivismus und des Voluntarismus in der Regierungstätigkeit behindert. Die Lage hat sich grundsätzlich nach dem Oktober- und Novemberplenium des ZK der KPdSU 1964, die diesen Erschei-

nungen ein Ende machten, verändert. Die Gewerkschaftstätigkeit war früher durch undurchdachte Experimente behindert (die Arbeit der ersten Studienjahre in der Betrieben, die wesentlich die berufliche Ausbildung der Studenten verschlechterte, der häufige Austausch der Gewerkschaftsfunktionäre, die Veränderung der Hauptrichtungen in der Gewerkschaftstätigkeit).

Das alles verlangte von der Organisation grosse Anstrengungen. In den folgenden Jahren hat sich die Tätigkeit stabilisiert. Die Gewerkschaften erfassten alle Lebensbereiche der Universität, es vergrösserte sich das Aktiv der Gewerkschaften, vervielfältigte sich die Tätigkeit sowohl an einzelnen Fakultäten als auch in der gesamten Organisation.

Die Rolle der Studenten wurde immer grösser. In Verbindung mit der Erweiterung der Gewerkschaftsorganisation erhielt sie im Jahre 1969 die Rechte einer Rayonorganisation.

In den 70er Jahren hat sich die Tätigkeit der Gewerkschaftsorganisation ständig erfolgreich vollzogen. Den Richtlinien der XXIV. und XXV. Parteitage folgend, ist die Gewerkschaftsorganisation für alle Angestellten und Studenten eine gute Schule geworden. Sie hat ihnen nötige Tätigkeiten und Kenntnisse vermittelt, das wichtigste Ziel in der Arbeit zu finden und hat ihre Mitglieder aktiviert. Durch ihre vielfältige Tätigkeit hat sie der Lösung der Hauptaufgabe der Universität, hochqualifizierte junge Fachleute mit aktiver gesellschaftlicher Position heranzubilden, beigetragen.

Ihre Tätigkeit war auf die Schaffung der nötigen Bedingungen für Lehr- und wissenschaftliche Tätigkeit in der ganzen Universität gerichtet. Sie organisiert die Erholung der Studenten, Lehrkräfte und Angestellten, sportliche Veranstaltungen, Laienkunst der Studenten, verbessert die Lebensbedingungen und verteidigt die Rechte ihrer Mitglieder.

Die erfolgreiche Tätigkeit der Gewerkschaftsorganisation ist durch gute enge Zusammenarbeit mit anderen gesellschaftlichen Organisationen, insbesondere durch die Zusammenarbeit mit der Parteiorganisation der Universität, erzielt.

Sisukord - Содержание - Inhalt

Saateks	3
V. R u u s . Esimesed sammud. TRÜ ametiühinguorgani- satsioon aastail 1940. - 1941. a.....	5
L. M ö l d r e . TRÜ ametiühing võitluses sõja taga- järgedest ülesaamise ja organisatsioonilise kind- lustumise eest (aastad 1945 - 1951)	9
H. D s i s s . Aktiivse ühiskondliku hoiaku ja sot- sialistliku töösse- ning ellusuhtumise nimel (aas- tad 1952 - 1958)	31
L. R a i d . Partei programmilisi ülesandeid täites. Ülikooli ametiühing aastatel 1959 - 1965	54
I. R a j a s a l u . Siseorganisatsioonilise töö ja demokraatia edasine areng. TRÜ ametiühingu tege- vus NLKP XXIII ja XXIV kongressi vahelisel peri- oodil (1966 - 1971)	80
V. K a l i t s . Ametiühingu kasvatusliku mõju suure- nemine TRÜ kollektiivis aastail 1971 - 1980	96
Очерки истории профсоюзной организации Тартуского го- сударственного университета (1940 - 1980 гг.).	
Р е з ю м е	128
Über die Geschichte der Gewerkschaftsorganisation der Staatlichen Universität Tartu in den Jahren 1940- 1980. Z u s a m m e n f a s s u n g	131